

STUDIA I MONOGRAFIE

z. 283

Stanisław Szczepański

Wizerunek nauczyciela
wychowania fizycznego
w odbiorze innych nauczycieli

POLITECHNIKA OPOLSKA

ISSN 1429-6063

Opole 2011 ISBN 978-83-62736-11-9

POLITECHNIKA OPOLSKA

KOMITET REDAKCYJNY

Andrzej KNAPIK, Jan KUBIK,
Tadeusz ŁAGODA – przewodniczący,
Mariusz MIGAŁA, Iwona MULICKA,
Jan SADECKI, Małgorzata WRÓBLEWSKA

Recenzent:

prof. dr hab. Zenon JASIŃSKI

Redaktor:

Mariusz MIGAŁA

Komitet Redakcyjny Wydawnictw Politechniki Opolskiej
ul. S. Mikołajczyka 5

Skład: Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej.
Nakład 115+25+10 egz. Ark. wyd. 9,8. Ark. druk. 9,8.
Druk i oprawa: Sekcja Poligrafii Politechniki Opolskiej.

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	5
1. TEORETYCZNE WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAŃ.....	7
1.1. Postulowany wzorzec osobowości nauczyciela wychowania fizycznego.....	7
1.2. Psychologiczne i socjologiczne aspekty postrzegania innych ludzi.....	16
2. METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ.....	27
2.1. Przedmiot, cel, metoda, teren badań.....	27
2.2. Badania nad tożsamością nauczyciela wychowania fizycznego.....	30
3. WYNIKI BADAŃ.....	33
3.1. Cechy wyróżniające nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim.....	33
3.2. Pozytywne cechy charakteru przydatne we współdziałaniu w środowisku szkolnym.....	49
3.3. Niektóre przywary nauczycieli wychowania fizycznego.....	64
3.4. Postrzeganie wychowania fizycznego w szkole.....	80
3.5. Postrzeganie specyfiki pracy nauczyciela wychowania fizycznego i jego kompetencji.....	90
4. UOGÓLNIENIE WYNIKÓW BADAŃ I WNIOSKI KOŃCOWE.....	105
Streszczenie.....	111
Summary.....	112
Literatura.....	113
Wykaz tabel.....	118

Wykaz rycin.....	123
Aneksy.....	127
Kwestionariusz ankiety.....	129
Tabele wyników.....	136

WSTĘP

W życiu społecznym człowiek jest taki, jakim postrzegają go inni ludzie z jego otoczenia. Dzieje się to w procesie atrybucji, czyli przypisywania innym osobom określonych cech. Postrzeganie dokonuje się zawsze przez pryzmat własnej osoby, ukształtowanej według preferowanych wartości, a zwłaszcza rozumienia dobra i zła. Pozwala to nadawać innym osobom adekwatne w ich odczuciu cechy i odpowiednio je wartościować. Atrybucja jest podstawowym źródłem w określaniu tożsamości społecznej pojedynczego człowieka lub całych grup. Obejmować ona może różne obszary funkcjonowania jednostki np. jej przynależności narodowej, społecznej, zawodowej, wyznaniowej lub innej, w zależności od celu jej postrzegania. Atrybucje takie odbywają się spontanicznie w różnych grupach społecznych, kiedy wyrażane są opinie o innych ludziach lub w sposób uporządkowany metodologicznie w formie badania naukowego.

W prezentowanym opracowaniu podjęta została próba naukowego rozpoznania cech tożsamości nauczycieli wychowania fizycznego w odbiorze nauczycieli innych przedmiotów nauczania w szkole. Przy czym nie trzymano się ustalonych metodologicznie schematów stosowanych w psychologii lub socjologii, lecz sięgnięto do naturalnych mechanizmów postrzegania innych ludzi, funkcjonujących w specyficznym środowisku nauczycielskim. W tym celu najpierw w badaniach wstępnych zapytano o silne i słabe strony osobowości nauczycieli wychowania fizycznego i ich umiejętności psychospołeczne, a potem na podstawie uzyskanych w badaniach informacji utworzono kwestionariusz ankiety do badań właściwych. Badaniami objętych zostało 600 nauczycieli z różnych typów szkół.

Praca ta składa się z sześciu części. W części pierwszej przedstawione zostały teoretyczne zagadnienia związane z procesem postrzegania i atrybucji cech innych ludzi w ustalaniu ich tożsamości społecznej. W części drugiej zaprezentowano metodologiczne założenia badań. Część trzecia zawiera analizę wyników badań i ukazuje pozy-

tywne cechy osobowości nauczycieli, poziom ich przygotowania zawodowego oraz przypisywane im przywary. Dla określenia kontekstu badań omówione są w nim także takie zagadnienia jak rozumienie przez respondentów istoty i celów szkolnego wychowania fizycznego, jego specyfiki i poziomu zaangażowania pod względem własnej aktywności ruchowej. W części czwartej dokonano podsumowania wyników badań i sformułowano wnioski końcowe. Część piątą stanowi wykaz literatury. W części szóstej umieszczono aneksy: kwestionariusz ankiety i tabele wyników badań.

Jest to pierwsze opracowanie na temat tożsamości zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego w percepcji nauczycieli innych przedmiotów nauczania w szkole. Ukazuje ono ich wizerunek oraz pozycję w środowisku szkolnym.

1. TEORETYCZNE WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAŃ

1.1. Postulowany wzorzec osobowości nauczyciela wychowania fizycznego

W literaturze pedagogicznej nauczyciel zawsze postrzegany jest jako centralna postać w procesie nauczania i wychowania. Z jego postawą i kompetencjami utożsamiana jest jakość kształcenia. Już w starożytnej Grecji wokół wybitnych mistrzów tworzone były szkoły zawodowe lub filozoficzne, w których kształcono na najwyższym poziomie, często indywidualizując sposób oddziaływania na poszczególnych uczniów. Nauczyciel z czasem stawał się przyjacielem. W erze nowożytnej na dwory ludzi możnych do nauki dzieci sprowadzano najlepszych nauczycieli wychowawców. W epoce Humanizmu stawia się przed nauczycielem wymóg, aby z jednej strony był wzorcem dla wychowanka, a z drugiej, aby znał psychikę młodego człowieka, jego indywidualizm, potrzeby, wady i zalety. Najtrafniej pożądaną charakterystykę nauczyciela opisał chyba Jakub Wimpfeling, ówczesny profesor w Heidelbergu: „nauczyciel powinien być nienagannyh obyczajów, zrównoważony, przystępny, życzliwy w swych słowach (...), w ruchach równy i stateczny (...) nie ospały, a żwawy i rzeński (...), otwarty i twórczy w nauczaniu (...), każdy uczeń powinien być mu bliski jak rodzony syn (...), z gotowością wysłuchać pytań i chętnie na nie odpowiadać (...) nieśmiałyh zaś zachęcać do mówienia i wczuwać się w to...” (Legowicz, 1975, s. 8).

Wraz z wydzieleniem się takich nauk jak psychologia i socjologia, wyodrębniony został wychowawczy aspekt nauczania i powstawać zaczęły psychologiczne teorie osobowości. Głównymi teoretykami osobowości byli S. Freud, C.G. Jung, G.W. Allport, H. Murray, G. Murphy,

E.R. Gurthie, J. Dollard, N. Miller, G. Kelley, C. Rogers. Wśród polskich uczonych prekursorami teorii osobowości nauczyciela byli wybitni znawcy tej problematyki, tacy jak: J. Dawid, M. Kreutz, S. Baley, Z. Mysłakowski. Jan Władysław Dawid uważał, iż głównymi elementami wpływu wychowawczego nauczyciela są: miłość dusz, skłonność do społecznego oddziaływania, a także zalety etyczne: potrzeba doskonałości, poczucie odpowiedzialności, obowiązkowość, wewnętrzna prawdziwość, moralna odwaga. Rozwijając teorię Dawida, M. Kreutz ową „miłość dusz” uzupełnia o następujące przymioty: radość, życzliwość, chęć częstego obcowania z innymi, łagodna ocena, umniejszanie wad, a zwiększanie stron dodatnich. Poszerza to pojęcie, wskazując, iż nie można tak jak uczynił to Dawid „miłości dusz” ograniczać wyłącznie do sfery psychicznej człowieka, lecz należy objąć nią także fizyczną naturę wychowanka. St. Baley wprowadza termin „wychowawca integralny”. Rozumie przez to najistotniejszą cechę dobrego nauczyciela, którą jest zdolność wychowawcza; ta natomiast jest zbiorem takich cech jak: przychylność do wychowanków, rozumienie ich psychiki, cierpliwość, takt pedagogiczny, postawa pełna entuzjazmu. Wielu teoretyków osobowości nauczyciela podkreśla znaczenie **talentu pedagogicznego**. Wypowiadając się na ten temat Z. Mysłakowski i S. Szuman uważają, że talent pedagogiczny nie jest potencjalną stroną wszelkiej twórczości (czyli istniejącej w człowieku możliwości twórcze), lecz stroną realizacyjną. Chodzi tutaj o urzeczywistnianie zamiarów twórczych, oparte na refleksji, doświadczeniu filogenetycznym czy osobniczym. Talent pedagogiczny będzie taką wrodzoną dyspozycją, która w sposób szczególny sprzyja wypełnianiu zadań wychowawczych, zaś główną jego cechą jest kontaktowość, którą można określić jako plastyczność i żywość wyobraźni nauczyciela, instynkt rodzicielski, otwartość osobowości na zewnątrz (za J. Legowicz 1975).

W pracach teoretycznych okresu powojennego pojawia się poszukiwanie idealnego wzorca osobowości nauczyciela doskonałego. Aczkolwiek taki „ideał” należy do rzadkości, to postulowany zbiór cech pożądanых może być przydatny do dokonania przez nauczyciela autoanalizy własnych predyspozycji i sporządzenia na jej podstawie samooceny siebie jako specjalisty przedmiotowego lub wychowawcy. Elementy modelu są przydatne do określenia tożsamości zawodowej nauczyciela i ukazują kierunek kształtowania własnej tożsamości zawodowej, do

którego należy dążyć. Spośród wielu prac na ten temat, najbardziej reprezentatywne, bo oparte na badaniach, wydaje się być opracowanie C. Banacha (1995).

CECHY OSOBOWOŚCIOWE NAUCZYCIELA	
Cechy pożądane (pozytywne)	Cechy niepożądane (negatywne)
dostępny, bezpośredni, kontaktowy	niedostępny, niekontaktowy
szanujący godność uczniów, niezłośliwy	złośliwy, bez szacunku dla uczniów
akceptujący różne postawy młodzieży, tolerancyjny	nietolerancyjny
dobry organizator	nieporadny
skromny	zarozumiały, „ważny”
cierpliwy, zrównoważony	raptus, agresywny
mądry życiowo	nie znający „życia”
lojalny i solidarny	niekoleżeński, nielojalny
odważny w wyrażaniu swych poglądów, mający własne zdanie	niejednoznaczny, asekurant
mający pogodę ducha, poczucie humoru	nadmiernie poważny
kulturalny, taktowny	opryskliwy
opiekuńczy, serdeczny	obojętny na sprawy innych
optimista	abnegat
CECHY INTELEKTUALNE	
inteligentny, mądry	mało inteligentny
mający wysoki poziom wiedzy, kwalifikacji, wysoką sprawność intelektualną i szerokie ugruntowane zainteresowania	posiadający widoczne braki w wiedzy, nikle zainteresowania
powściągliwy w wyrażaniu opinii, sądów, ocen	pochozny, nierozważny w wydawaniu sądów
samodzielny w myśleniu, twórczy w formułowaniu poglądów i problemów	bierny, powtarzający za innymi
CECHY DYDAKTYCZNE (prakseologiczno-pedagogiczne)	
mający odpowiednią i aktualną wiedzę merytoryczną	braki w wiedzy, błędne nieaktualne wiadomości
stosujący różnorodne środki i metody dydaktyczne	wykorzystujący minimalne środki i metody dydaktyczne, powielający te metody, nie wprowadzający nowych technik nauczania
znający podstawy psychologii i pedagogiki	nie znający takich podstaw
znający dzieci i ich potrzeby oraz możliwości	nie znający dzieci, niechętny ich poznawaniu
przejawiający poczucie odpowiedzialności za uczniów przed uczniami, rodzicami i władzami	niechętnie przyjmujący jakąkolwiek odpowiedzialność
traktujący wszystkich uczniów jednakowo	preferujący określonych uczniów

dostrzegający osiągnięcia i postępowanie uczniów, nagradzający, wyróżniający takich uczniów	nastawiony na wskazywanie niedociągnięć i braków, chętniej karze niż nagradza
samokształcący i doskonalący swój warsztat pracy	stosujący te same techniki i metody, wyraźna niechęć do ich modyfikacji
CECHY WYCHOWAWCZE	
dotrzymujący słowa i przyjętych zobowiązań	niesłowny
posiada autorytet osobisty	brak autorytetu
nie tylko uczący, ale i wychowujący	wyłącznie naucza
otwarty na aktualne problemy i zainteresowania młodzieży	nie znający zainteresowań, problemów, traktujący młodzież „urzędowo”
znający problemy środowiska szkolnego i lokalnego	nie integrujący się z środowiskiem
CECHY ZEWNĘTRZNE	
schludny wygląd, dobra prezentacja ogólna	bylejakość
odporny na kłopoty i trudy pracy, dbający o zdrowie	nie dbający o zdrowie, przynoszący kłopoty na grunt klasy
kulturalny sposób bycia	osoba niekulturalna

Przedstawione wyznaczniki osobowości nauczyciela mają charakter uniwersalny. Odnoszą się one do wszystkich specjalności nauczycielskich, w tym również do nauczycieli wychowania fizycznego. Jednak ze względu na specyfikę tego zawodu muszą one być jeszcze poszerzone o cechy związane z motoryczną stroną osobowości nauczyciela wychowania fizycznego i swoistością treści, form, metod i zasad postępowania w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Specyfiką nauczyciela wychowania fizycznego jest to, że oprócz oddziaływania sposobami ogólnodydaktycznymi na sferę intelektualno-emocjonalną ucznia posługuje się specyficznymi sposobami oddziaływania na sferę somatyczno-motoryczną wychowanka. W jego pracy dominują czynności wychowawcze nakierowane na kształtowanie dobrego zdrowia fizycznego i psychicznego, urody i sprawności ruchowej. Dla kształtowania kompetencji z tego zakresu, stosowane są specyficzne metody dydaktyki ruchu i organizacji zajęć ruchowych. Odmienne jest także miejsce pracy nauczyciela wychowania fizycznego; zamiast klasy lub pracowni przedmiotowej, ograniczającej obszar przebywania uczniów, prowadzi on charakteryzujące się dużą dynamiką ruchu zajęcia w na boisku, w terenie, na sali gimnastycznej lub basenie. Jego pierwszoplanowym zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa uczestnikom zajęć oraz sprawnej ich organizacji tak, aby można było w dobrej, radosnej atmosferze zapewnić odpowiednie

kwantum ruchu i odpowiedni zasób wiedzy oraz wykształcić uwzględnione w programie umiejętności ruchowe. Ta wieloaspektowość zajęć wychowania fizycznego wymaga od nauczyciela wychowania fizycznego odpowiednich predyspozycji i odpowiednich kompetencji. Zawód nauczyciela wychowania fizycznego zespala różne role społeczne. Wszystkie istniejące funkcje integracyjne, które są wyrazem optymalizacji istniejących związków, nakładają na wykształcenie nauczyciela, na jego całkowite przygotowanie do wykonywania zawodu wielorakie zadania. Jakość osobowości nauczyciela wychowania fizycznego jest wyrazem poziomu wszystkich społeczno-pedagogicznych, pedagogiczno-psychologicznych i motorycznych uwarunkowań tego zawodu, a mierzona perfekcją w wykonywaniu tej profesji, wyraźną orientacją na specjalizację zawodową, nacelowaną na dzieci i młodzież, preferującą określony system wartości (Hodan i Żukowska 1996). Nauczyciela wychowania fizycznego cechują pewne odrębne właściwości umożliwiające mu wykonywanie tej właśnie specjalności zawodowej, tj. osobista ponadprzeciętna sprawność fizyczna, umiejętność nauczania czynności ruchowych, specyficzna technika prowadzenia zajęć ruchowych, stosowanie specyficznej komunikacji dydaktycznej poprzez pokaz i objaśnienie zadań ruchowych etc. Sylwetka zawodowa wychowawcy fizycznego kształtowała się przez wiele lat w trakcie wykonywania tego zawodu oraz była kształtowana przez liczne opisy i badania (Lachowicz 1995). W historii i teraźniejszości teorii wychowania fizycznego pojawiały i pojawiają się pytania, jakim ma być nauczyciel wychowania fizycznego, jakie cechy powinny go wyróżniać? Już wiele lat temu W. Osmólski (1927) pisał, że ideałem wychowawcy fizycznego byłby, co prawda „inteligentny gimnastyk”, ale z powodu trudności w znalezieniu stosownej liczby takowych – można dawać pierwszeństwo „typowi sprawnościowemu”. Nie mógł się na to zgodzić, usilnie w tym samym czasie walczący o uniwersytecki status wychowania fizycznego E. Piasecki (1927), który stwierdza, że kto ma zdolności i zamiłowania sportowe, ale nie ma równocześnie koniecznych dla danej gałęzi zdolności i zamiłowań intelektualnych i społecznych, ten nie powinien oddawać się zawodowo wychowaniu fizycznemu. Od lat trwają dyskusje nad znaczeniem różnych cech osobowości w pracy nauczyciela wychowania fizycznego, nad rolą jego indywidualnego poziomu sprawności i wcześniejszych doświadczeń sportowych. Żadna z cech z osobna, ani osobista atrakcyjność, ani empatia, ani też dyspozycje intelektualne czy

wysoka sprawność, a tym bardziej przeszła kariera sportowa nie stanowią gwarancji sukcesu w jakiegokolwiek pracy pedagogicznej.

W oparciu o analizę cech charakterystycznych nauczyciela jako dydaktyka i wychowawcy Z. Żukowska (1993) dokonała typologii współczesnego nauczyciela wychowania fizycznego w Polsce. Wyodrębniła trzy typy: nauczyciel wychowania fizycznego – *nowator*, nauczyciel wychowania fizycznego – *tradycjonalista*, nauczyciel wychowania fizycznego – *improvizator* (Żukowska 1993). R. Cieśliński (1988) w swoich rozważaniach empirycznych nad modelem nauczyciela wychowania fizycznego doszedł do wniosku, że nauczyciela należy rozpatrywać z punktu widzenia jego kompetencji w różnej działalności: dydaktyczno-metodycznej, opiekuńczo-wychowawczej, organizacyjno-sportowej, społecznej w szkole i poza szkołą, w zakresie samokształcenia i doskonalenia własnej pracy. Powyższy model w dużej mierze pokrywa się z modelem wypracowanym przez Z. Żukowską (1979, 1993). Zdaniem T. Koszczyca (1997) nauczyciel wychowania fizycznego, a także innych specjalności, powinien spełniać następujące role w systemie kształcenia i wychowania:

1. Rolę „ogrodnika” (uprawia, opiekuje się, pielęgnuje, zasiewa, reżyseruje);
2. Rolę „garncarza” (buduje, lepi, kształtuje, wytwarza, wpływa na rozwój);
3. Rolę „akuszera-lekarza-pielęgniarki” (udziela pomocy, zbiera plony);
4. Rolę „zaopatrzeniowca” (przekazuje informacje, dostawca);
5. Rolę „artysty” (poszukuje czegoś nowego, jest twórczy, nowatorski, występuje przed widownią – dziećmi, rodzicami, nauczycielami).

W. Siwiński (2003) utożsamia nauczyciela wychowania fizycznego z animatorem rekreacji ruchowej w świetle reformującej się polskiej szkoły. Ze względu na wielofunkcyjność tej roli podjął on próbę specyfikacji zadań, jakie pełni animator zajęć sportowo-rekreacyjnych, wyróżniając rolę: *resocjalizatora* (terapeuta, psycholog, pedagog rekreacji ruchowej), *doradcy* (specjalista, ekspert), *facylitatora* (wspomaga, zachęca, kreuje, wspiera), *sublimatora* (powoduje uwznioślenie potrzeb aktywności ruchowej), *preorientatora* (rozsądza, uwyrażnia wartości, uczy na wartości, po-

woduje zmiany postaw i systemów wartości), *promotora* (opiekun, przewodnik), *koordynatora*, *hermeneuty* (uczy rozumienia i przeżywania ćwiczeń fizycznych), *inicjatora* (pomysłodawca, inspirator).

H. Grabowski (2000) postrzega nauczyciela wychowania fizycznego jako wiarygodnego i atrakcyjnego doradcę młodzieży od spraw zdrowia, sprawności i estetyki ciała, a zarazem wzór osobowy do naśladowania. Autor ten zaznacza przy tym, że wychowanie jako przygotowanie młodych pokoleń do wzięcia na siebie odpowiedzialności za własne wybory, powinno polegać również, a nawet przede wszystkim, na osobistym doświadczaniu ich skutków. Dlatego stawianie zadań, wymagających od uczniów samodzielnych rozstrzygnięć i rojujących pomysły rozwiązywanie, można uznać za najbardziej skuteczną metodę wychowania. Zwłaszcza wychowania do dbałości o ciało. Nadmienia przy tym również to, że stworzenie każdemu uczniowi okazji do przeżywania powodzenia w doskonaleniu ciała na własną miarę można uznać za jedno z najtrudniejszych, a zarazem najpoważniejszych zadań fizycznego wychowania w zakresie kształtowania pozytywnej postawy wobec ciała.

A. Pawłucki (1996) widzi najpierw nauczyciela wychowania fizycznego, jako przewodnika po egzystencjalnych wzorach społecznych działań, przyjmowanych w ramach znanej mu wspólnoty kultury bytu lub kultury symbolicznej. Dopiero na tym ogólnym planie działania „nauczyciela kultury” znajdujemy *nauczyciela – znawcę kultury wartości ciała*. Jako znawca różnych znaczeń wartości ciała będzie on przyjmował przed tym samym uczniem różne role. W szczególności zaś, ze względu na przypisywane ciału sensory symboliczne, egzystencjalne i społeczne. Jako *aksjonauzyciel* – odkryje w sobie powołanie tłumacza różnych znaczeń wartości ciała, ale także wykaże przed uczniem – dzięki gotowości do krytycznego oglądu zagrożeń dla ciała – moc przekształcania jego władz poznawczych. Będzie musiał wtedy podołać wymaganiom roli intelektualisty.

R. Cieśliński (1988) przeprowadzając badania pedeutologiczne nakreślił empiryczny model nauczyciela wychowania fizycznego. Z badań tych nie wynika zbyt optymistyczny obraz, a pogłębia go jeszcze analiza zewnętrznych uwarunkowań pracy nauczyciela wychowania fizycznego.

W sumie fakty dostarczyły odpowiedniej liczby argumentów na sformułowanie tezy, że istnieje znaczna rozbieżność między założeniami a rzeczywistością, wymaganiami społecznymi a praktyką wychowawczą, modelem postulowanym a empirycznym. Stwierdza więc on liczne braki, a jeśli tak, to kogo nimi należałoby obciążyć – uczelnię wychowania fizycznego, szkołę, środowisko, czy samego nauczyciela?

Podobnie niezbyt korzystne dla tożsamości zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego wnioski wyprowadza R. Żukowski (2003) na podstawie badań przeprowadzonych wśród uczniów szkół gimnazjalnych w Krakowie i Łodzi. Stwierdził on, że nauczyciel wychowania fizycznego jawi się jako nauczyciel-instrumentalista, bez większych ambicji, zaangażowania i motywacji do pracy. Taki nauczyciel nie jest w stanie sprostać nowym trendom w wychowaniu i zapotrzebowaniu na socjalizację młodzieży. Nie ma mowy o udanej interakcji wychowawczej, opartej na partnerstwie, które zakłada wzajemny szacunek i zaufanie, równość szans w dyskusji, ale różność w kompetencji. Uwagę na niedosyt w podmiotowym traktowaniu uczniów przez nauczycieli wychowania fizycznego oraz nadmierną tendencję do faworyzowania uczniów sprawnych ruchowo, zwracają opolscy licealiści (S. Szczepański 2005).

Opisy cech osobowościowych pozwalających uświadomić sobie „kim ja jestem”, lub powiedzieć zewnętrznemu obserwatorowi „kim dany człowiek jest”, określa się mianem tożsamości danej jednostki. Taka introspekcja w odniesieniu do własnej osoby, to określenie tożsamości osobistej w relacjach *ja–inni*. Natomiast wartościowanie w odniesieniu do innych osób, to określanie tożsamości społecznej w relacji *my–on/oni*. Tożsamość społeczna tworzy się poprzez związek z grupą. Społeczny ogląd innego człowieka dotyczyć może jego udziału w kulturze, grupie społecznej lub zawodowej względnie w innych sferach jego aktywności. Pojęcie tożsamości ma charakter polisemiczny tzn., że każda dyscyplina naukowa posługuje się pojęciem tożsamości do określenia różnych nadziei i interesów. Wszystkie z nich podają jego osobną charakterystykę, wyodrębniając właściwe sobie sfery funkcjonowania człowieka, jako podmiot własnych badań (Kwiatkowska 2005).

W kontekście powyższego, tożsamością zawodową można nazwać zintegrowane elementy tożsamości osobistej, jak i społecznej występujące w danej grupie zawodowej. Tożsamość zawodowa nauczyciela posiada swoją specyfikę wynikającą z natury czynności zawodowych. W zawodzie nauczycielskim, jak w żadnym innym w tej mierze, trudno jest odróżnić, to co indywidualne, co świadczy o człowieku, od tego, co zawodowe, a co wskazuje na nauczyciela jako przedstawiciela tej wyjątkowej profesji. Często jest tak, że to jakim jest nauczyciel w sensie zawodowym, znakomicie odnosi się do tego, jakim jest człowiekiem. Trudno, bowiem byłoby się spodziewać, że ktoś będzie dobrym nauczycielem, ale zarazem złym człowiekiem (Kwiatkowska 2005). Na tożsamość zawodową nauczyciela, oprócz cech osobowościowych, duży wpływ ma jego wykształcenie ogólne i zawodowe, udział w kulturze, warunki pracy dydaktycznej, tradycja, nastawienie do pracy, w tym ambicje zawodowe oraz wykonywana specjalność w nauczaniu.

Ze względu na sfery oddziaływania na ucznia, zawód nauczyciela wychowania fizycznego uważany jest jako specyficzny, ponieważ odnosi się do kształtowania psychofizycznej sfery osobowości ucznia, a to wymaga specyficznych kompetencji warsztatowych ukierunkowanych na kształtowanie zdolności motorycznych. Poza tym, zawód nauczyciela wychowania fizycznego zespala różne role społeczne. Wszystkie istniejące funkcje integracyjne, które są wyrazem optymalizacji istniejących związków, nakładają na wykształcenie nauczyciela, na jego całkowite przygotowanie do wykonywania zawodu wielorakie zadania. Jakość osobowości nauczyciela wychowania fizycznego jest wyrazem poziomu wszystkich społeczno-pedagogicznych, pedagogiczno-psychologicznych i motorycznych uwarunkowań tego zawodu, a mierzona perfekcją w wykonywaniu tej profesji, wyraźną orientacją na specjalizację zawodową, nacelowaną na dzieci i młodzież, preferującą określony system wartości (Hodan i Żukowska 1996).

We wspomnianych wcześniej badaniach nad osobowością nauczyciela wychowania fizycznego respondentami byli uczniowie, a ich opinie oparte na postrzeganiu osoby nauczyciela i jego kompetencji zawodowych. W psychologii i socjologii proces postrzegania wiąże się ze zjawiskiem *atrybucji* i *emblemantacji*, czyli przypisywania pewnych cech osobowych innym ludziom. Z badań psychologicznych i socjologicznych

wynika, że postrzeganie innych osób często obarczone są tzw. błędami postrzegania. Stąd we wnioskowaniu z takich badań, powinny one być uświadomione i uwzględnione. Szerzej na ten temat powiedziane jest w następnym podrozdziale tego opracowania.

1.2. Psychologiczne i socjologiczne aspekty postrzegania innych ludzi

Formułując jakiegokolwiek opinie o innym człowieku omawiamy elementy jego osobowości, dotyczące wybranych sfer jego fizycznego, intelektualnego, emocjonalnego lub społecznego jestestwa. W potocznym pojmowaniu czyjaś osobowość odnosi się do jego wyglądu, sposobu zachowania, mówienia, temperamentu, wiedzy i umiejętności, wrażliwości, zainteresowań stosunku do ludzi i otoczenia. Wyznaczniki te, w łącznym i dynamicznym ujęciu, określają jego charakter. Pozwalają na udzielenie odpowiedzi na fundamentalne pytanie – „kim ja jestem” lub „kim on jest” – czyli ustalenie jego tożsamości osobistej względnie tożsamości społecznej będących podstawowymi wyznacznikami identyfikacji danego człowieka.

Pojęcie osobowości nie jest do końca jednoznaczne, bowiem naukowcy nie mają na ten temat jednakowego poglądu. I tak, istniały metafizyczne koncepcje osobowości, pojmujące ją jako duszę niezależną od ciała i wyjaśniające jej rozwój na podłożu pojęć religijnych. Inne poglądy wiązały głównie osobowość z wyznacznikami biologicznymi, zakładając, że czynniki wrodzone warunkują i kształtują osobowość jednostki. Poglądem przeciwnym stał się determinizm socjologiczny, który wskazywał na środowisko jako czynnik decydujący w procesie kształtowania się osobowości człowieka. Współczesna psychologia empiryczna rozpatruje osobowość w połączonym aspekcie strukturalno-funkcjonalnym, traktując jako jedną całość elementy psychiczne i fizyczne oraz uwzględniając szeroko zależność funkcjonowania tych zespołów elementów od aktualnej i historycznej rzeczywistości społecznej człowieka.

Termin osobowość obejmuje pewne elementy pojęć różniących się między sobą. Ze szczególnym naciskiem akcentuje się różnice między osobowością a jednostką i indywidualnością. Zdaniem wielu uczonych

chodzi o to, iż indywidualność wydaje się czymś wrodzonym, wyznaczającym jednostce granice jej odrębności, zamykającym ją w pewnej izolacji czy przeciwstawieniu innym i światu. Osobowość zaś uzyskuje się w życiu, które jest otwarte ku innym, które rozwija się dzięki wspólnocie. Osobowość nie jest układem statycznym, lecz stanowi dynamiczno-funkcjonalną strukturę właściwości psychofizycznych człowieka. Kształtuje się ona w toku rozwoju społecznego jednostki. To znaczy, że człowiek podlega wpływom swego środowiska i sam na nie wywiera wpływ, a osobowość jego rozwija się w wyniku tego wzajemnego oddziaływania. Największa podatność na wpływy wychowawcze występuje we wczesnych okresach rozwoju osobniczego, w miarę dalszego rozwoju następuje ograniczenie podatności na wpływy zewnętrzne i wytwarzają się mechanizmy samoregulacyjne, które stanowią o specyficzności cech osobowości jednostki. Duże znaczenie na rozwój osobowości ma społeczeństwo i kultura, z której czerpie ono wzory uniwersalnych wartości. W procesie interioryzacji człowiek przyjmuje określone wartości jako własne, wzbogaca nimi swe życie duchowe, postępuje zgodnie z nimi, stara się je kontynuować i rozwijać. Ważną rolę spełniają przy tym stosunki interpersonalne zorientowane na siebie i na innych. Kształtują one tożsamość jednostki i wpływają na relacje w stosunkach międzyludzkich.

Ukształtowana osobowość posiada swoją charakterystykę wyrażaną zbiorem cech jakościowych pozwalających określić się jednostce – *kim ja jestem*, a otoczeniu społecznemu powiedzieć – *kim on jest*. Jest to oznaczenie tożsamości osobistej i tożsamości społecznej. Oprócz tych podstawowych rodzajów tożsamości, w zależności od celu eksploracji obszaru osobowości, wyróżnia się także inne ich rodzaje np: tożsamość kulturową, narodową, zawodową, płciową i inne.

Badania nad tożsamością osobistą polegają na ukierunkowanej autoanalizie własnej osoby i zależą głównie od zdolności dokonania obiektywnej samooceny. Z kolei tożsamość społeczna zasadza się na postrzeganiu innego człowieka, zdolności dostrzeżenia i oceny określonych cech charakteryzujących jego osobowość. W psychologii czynność tę określa się mianem – percepcja.

Określenie *percepcja* pochodzi od łacińskiego słowa *percipere* i oznacza spostrzeganie, uświadomioną reakcję narządu zmysłowego na bodźce zewnętrzne (W. Kopaliński, 1986, s. 573). Można również pojęcie to tłu-

maczyć, rozpatrując znaczenie słowa *perceptio*, co oznacza złożony proces poznawczy polegający na odzwierciedlaniu przez człowieka przedmiotów, zjawisk i procesów, a powstaje wskutek działania określonych bodźców na narządy zmysłów (Słownik wyrazów obcych, 1972, s. 563).

Jednakże pojęcie to posiada o wiele szerszy zakres znaczeniowy niż spostrzeganie. Większość definicji spotykanych w literaturze sugeruje, iż jest to proces poznawania innych ludzi, składający się z trzech komponentów:

- atrybucji, czyli przypisywania doraźnych i trwałych właściwości;
- przypisywania oczekiwań;
- wywoływania emocji (K. Skarżyńska, 1981, s. 7).

W procesie percepcji jednostka może przypisywać innym jawne i ukryte właściwości. Owe sądy mogą mieć charakter sądów epizodycznych (doraźnych), a mogą opierać się na jawnych lub ukrytych faktach. Mogą posiadać też charakter dyspozycyjny i dotyczyć jawnych lub ukrytych właściwości. Sądy dyspozycyjne związane są jednak z bardziej trwałymi cechami spostrzeganej osoby. Na podstawie atrybutów przypisywanych percypowanej osobie oczekujemy, że będzie się ona tak czy inaczej zachowywać lub przejawiać takie czy inne cechy psychiczne. Powstałe oczekiwania mogą również powodować, iż pewne właściwości są łatwiej przypisywane niż inne. Jest to związane z tym, iż spostrzegana osoba przez swoje zachowanie lub cechy psychiczne wywołuje w nas albo pozytywne, albo negatywne emocje. Może to powodować przypisywanie jej dodatkowych właściwości, zgodnie ze znakiem emocji (A. Rożnowska, 1987). W psychologii poznawczej, która widzi człowieka jako samodzielny podmiot – przypisuje się jednostce właściwości badacza otaczającej ją rzeczywistości. Człowiek obserwuje świat, przewiduje, formułuje hipotezy, planuje, eksperymentuje. Dzięki temu przystosowuje się do świata i kształtuje go. Nie jest sterowany jedynie przez informacje, jakie do niego docierają, ale wychodzi poza nie i je przetwarza. Z percepcją wiąże się porządkowanie uzyskiwanych informacji, także ich analiza i wyjaśnianie. Poprzez ten proces człowiek nawiązuje kontakt z otoczeniem, a docierające sygnały i informacje są przez jednostkę selektywnie asymilowane i włączane w systemy poznawcze za sprawą nadawania im określonych znaczeń na tle całokształtu poznanej dotąd rzeczywistości oraz umożliwiają funkcjonowanie jednostki w otoczeniu (K. Skarżyńska, 1981).

Proces percepcji pełni funkcję regulacji stosunków jednostki z otoczeniem, pozwala na formułowanie opinii, warunkuje aktywność jednostki. Przyszłość człowieka uwarunkowana jest również jego własną percepcją rzeczywistości. Percepcja zdeterminowana jest przede wszystkim *właściami osoby postrzegającej*. Na podstawie licznych badań stwierdzono, że na percepcję człowieka duży wpływ wywierają jego względnie trwałe właściwości (jak poczucie bezpieczeństwa, postawy, przekonania, cechy osobowości) oraz chwilowe stany emocjonalne i motywacyjne (jak lęk, głód, gniew), a także właściwości struktur poznawczych (ich złożoność i abstrakcyjność) – (A. Rożnowska, 1987).

Osobowość człowieka jest centralnym systemem regulacji i integracji czynności (J. Reykowski, 1975). Za jej pośrednictwem dochodzi do analizy informacji dopływających do jednostki z jej otoczenia. Wyznacznikiem różnych procesów psychicznych (w tym i percepcji) jest osobowość i charakteryzujące ją cechy, takie jak charakter, postawy, motywacje, powstałe w wyniku uwarunkowań psychospołecznych. Wpływ *postaw* ujawnia się w szczególności w postrzeganiu jednostek, całych grup ludzkich, jak również sytuacji i zjawisk społecznych. Ma miejsce tendencja do wybiórczego i selektywnego spostrzegania przedmiotów owych postaw i ich cech. Jeśli spostrzegający przejawia negatywny stosunek do przedmiotu percepcji, w większości przypadków będzie on dostrzegał wyłącznie cechy negatywne, bowiem postawy wpływają również na oceny dotyczące postrzeganych obiektów, ich wartości i właściwości. Z tym też wiąże się zjawisko przeceniania oraz niedocenywania postrzeganej rzeczywistości. Procesem percepcji kierują również ściśle powiązane z postawami *motywacje*. Ujawnia się to szczególnie w przypadku zaistniałych potrzeb, kiedy jednostka szuka obiektu dającego gwarancję zaspokojenia potrzeby. Może dojść do zmiany treści spostrzeżeń, by były one zgodne z treścią pragnień (J. Reykowski, 1982, s. 46). Ponadto jednostka wyraźniej i bardziej precyzyjnie postrzega cechy obiektów, które nie są dla niej obojętne. *Wartościowanie* jest więc ujmowaniem rzeczywistości w zależności od potrzeb i celów jednostki, gdyż spośród docierających do niej bodźców wybiera ona te, które posiadają dla niej w danej sytuacji określone znaczenie (K. Skarżyńska, 1981). Duży wpływ na postrzeganie wywierają procesy psychiczne, w szczególności zaś pamięć i uwaga. *Uwaga* jest swoistą cechą procesów poznawczych, a jej skutkiem jest bardziej adekwatne

poznanie otaczającego świata. Proces ten reguluje działalność człowieka w sferze poznawczej oraz wykonawczej. Jego rezultatem jest lepszy obraz świata, gdyż uwaga umożliwia skierowanie świadomości na określony obiekt percepcji oraz jego dokładniejsze odzwierciedlenie w świadomości jednostki. Ta selekcyjna zdolność uwagi wpływa na czynności człowieka, a jej utrata staje się przyczyną bezcelowości poczynań, gdyż jedną z ważniejszych jej funkcji jest ukierunkowywanie czynności na określony cel. Jest ona jednym z elementów podstawowego czynnika inteligencji, mianowicie – czynnika percepcyjnego, którego cechą charakterystyczną stanowi zdolność do ujmowania szczegółów wzrokowych, w tym postrzeganie różnic i podobieństw. Natomiast *pamięć* umożliwia jednostce przechowywanie zdobytych informacji oraz ich interpretację w oparciu o informacje zdobyte wcześniej. Ta właściwość pamięci jest o tyle ważna w procesie percepcji, gdyż podobnie – jak w przypadku uwagi – za jej pośrednictwem człowiek może wybrać przedmiot postrzegania, skupić się na jego cechach charakterystycznych oraz ocenić je, porównując z wcześniej poznanymi. Chodzi tu o istnienie w człowieku względnie trwałej tendencji „redukowania wagi informacji rozbieżnych z uzyskiwanymi jako pierwsze oraz do tłumienia i zapominania informacji niezgodnych z wcześniej wytworzonym obrazem danej osoby czy zjawiska” (K. Skarżyńska, 1981).

Każdy człowiek, w wyniku nagromadzonych doświadczeń, ma ukształtowany mniej lub bardziej wyrazisty *obraz samego siebie*, czyli poczucie tożsamości osobistej, który może w pewnym stopniu modyfikować percepcję innych osób. Na ogół ludzie mają skłonność do percypowania innych jako podobnych do siebie oraz do przypisywania cech pozytywnych osobom lubianym, a cech negatywnych, nie akceptowanych przez siebie, głównie ludziom nielubianym. Często też cechy nie akceptowane u siebie, a przypisywane innym, są „rzutowane na osoby lubiane po to, aby reewaluować swoją wartość (A. Rożnowska, 1987, s. 26-27). Spostrzeganie osób zależy też od tego, czy jednostka percypująca dysponuje abstrakcyjną czy konkretną *strukturą poznawczą*. Stopień abstrakcyjności struktur poznawczych jest tym wyższy, im więcej reguł lokowania bodźców na danym wymiarze posiada jednostka, im więcej takich reguł może być stosowanych jednocześnie, im większe przekształcanie istniejących reguł jest możliwe. Ponadto im bardziej abstrakcyjna struktura jednostki, tym słabsza jest skłonność do wydawania jedno-

znaczących sądów oceniających, tym mniejsza pewność sądów o innych ludziach, tym większa zdolność do wieloperspektywicznego ujmowania zdarzeń społecznych. Kolejnym czynnikiem wyznaczającym proces spostrzegania są *cechy osoby percypowanej*. Na podstawie licznych badań stwierdzono, że obraz percepcji zależy od wielu cech jej przedmiotu – od wyglądu zewnętrznego, właściwości głosu i sposobu mówienia, od pełnionych ról społecznych oraz od zachowania w danej sytuacji – czyli, jak dana jednostka zachowuje się w odpowiedzi na różne bodźce sytuacyjne. Atrakcyjność osoby spostrzeganej ma także znaczenie w jej percepcji, gdyż im bardziej atrakcyjna jest dana osoba dla jednostki postrzegającej, tym większe prawdopodobieństwo, że będą jej przypisane bardziej korzystne właściwości. „Osobom atrakcyjnym fizycznie ludzie są skłonni przypisywać bardziej pozytywne cechy psychiczne niż osobom nieatrakcyjnym” (A. Rożnowska, 1987, s. 20). Ponadto osoby przekazujące tekst wybrany, zgodny z ich własnymi poglądami, częściej są odbierane jako osoby prezentujące swe rzeczywiste postawy, a mówienie zbyt głośne lub zbyt ciche jest odbierane jako niekompetentne.

Źródłem implikacji o właściwościach osoby percypowanej może być też określony rodzaj ról społecznych i zawodowych, jakie ona pełni. Osoby, które sprawują władzę, są spostrzegane jako bardziej kompetentne i bardziej odpowiedzialne niż osoby, które zajmują niską pozycję społeczno-zawodową.

Istotnym elementem percepcji jest również zachowanie osób percypowanych i kontekstu sytuacyjnego tego zachowania. Ocena zachowania zależy od tego, czy dana jednostka realizuje jakieś zadanie, czy jest ona w bliskim kontakcie z osobą postrzegającą. Percepcja osoby realizującej zadanie wiąże się z efektami podjętych działań (sukcesami lub niepowodzeniami). Innym czynnikiem wpływającym na zachowanie się ludzi jest to, czy „osoba spostrzegana jest w czasie realizacji jakiegoś zadania kontrolowana przez inną osobę”, wówczas „jesteśmy skłonni spostrzegać jej zachowanie jako zewnętrznie umotywowane” (A. Rożnowska, 1987, s. 21–22). Proces percepcji zależy nie tylko od właściwości osoby postrzegającej i postrzeganej, ale też od *kontekstu sytuacyjnego* – tła sytuacyjnego, w jakim znajduje się osoba percypowana. Człowiek jest skłonny przypisywać innym podobne właściwości, jeśli oni podobnie się ubierają i mają podobne przyzwyczajenia. Bliski i przyjazny kontakt podmiotów percepcji modyfikuje w znacznym stopniu proces percepcji.

„Osobom zaprzyjaźnionym przypisuje się często pozytywne i podobne cechy do naszych, na przykład podobne do naszych własnych potrzeb, postaw i wartości” (A. Rożnowska, 1987, s. 23). Dużą rolę odgrywa tu rodzaj aktywności podmiotu, a także relacje z daną osobą. Spostrzeganie osób zależy też od tego, czy jednostka percypująca dysponuje abstrakcyjną czy konkretną *strukturą poznawczą*. Stopień abstrakcyjności struktur poznawczych jest tym wyższy, im więcej reguł lokowania bodźców na danym wymiarze posiada jednostka, im więcej takich reguł może być stosowanych jednocześnie, im większe przekształcanie istniejących reguł jest możliwe.

Spostrzeganie ludzi nazywane jest m.in. percepcją społeczną, percepcją interpersonalną lub spostrzeganiem społecznym. Spostrzeganie społeczne polega nie tylko na odzwierciedlaniu cech, obserwowaniu zachowań innych ludzi, ale także na interpretowaniu, selekcji, przetwarzaniu, na integrowaniu informacji o obiekcie percepcji.

Przebieg procesów spostrzegania ludzi wyjaśnia teoria atrybucji, zapoczątkowana przez Fritza Heidera. Atrybucja to przypisywanie innym ludziom lub samemu sobie określonych cech osobowości bądź systemu wartości, potrzeb, motywów na podstawie zewnętrznych zachowań, m.in. wypowiedzi, mimiki, gestów. W klasycznych teoriach atrybucji mówi się o procesie wnioskowania o stanach wewnętrznych osoby działającej, jak i samego siebie na podstawie przesłanek zewnętrznych. Zdaniem Heidera człowiek obserwujący innego człowieka stara się odpowiedzieć na pytanie: dlaczego zachował się tak, a nie inaczej? Dlaczego ktoś taki jest? Dlaczego tak postępuje? O atrybucyjnych tendencjach każdego z nas świadczą zadawane sobie pytania z chwilą pojawienia się określonych zachowań ludzi. Pragnienie wyjaśnienia sobie określonych zachowań ludzi bądź ich przewidywanie powoduje, że każdy z nas staje się na swój prywatny użytek, swego rodzaju naiwnym psychologiem. Tzn., że stara się na swój sposób, w oparciu o dostępną wiedzę uzasadnić określone zachowania. Głównym celem, jaki stawia sobie teoria atrybucji jest opis zasad psychologii naiwnej, tj. reguł, które rządzą procesami wnioskowania psychologicznego w trakcie dokonywania atrybucji. Każdy człowiek na swój sposób stara się znaleźć przyczynę zachowania drugiego człowieka i w związku z tym składa cząstki wielu informacji w jedną całość tak długo, aż dotrze do sformułowania rozsądnego oczy-

wiecie dla siebie wniosku, aż dotrze do wyjaśnienia sobie określonych przyczyn. Przyczyn zachowania poszukuje się w czynnikach zewnętrznych, a więc sytuacyjnych, środowiskowych lub wewnętrznych, tj. osobowościowych, wynikających z cech charakteru, postaw, zamierzeń, intencji, stanów wewnętrznych.

Atrybucje sytuacyjne odwołują się do czynników zewn. i znajdujących się poza osobą, takich jak: okoliczności, przypadek, działanie innych ludzi, wówczas powiadamy, analizując czyjeś działanie, że ktoś miał pecha. Atrybucje personalne nazywane są dyspozycyjnymi, odwołują się do czynników wewnętrznych tkwiących w osobie. Teoria atrybucji wyjaśnia tylko w ograniczonym zakresie proces spostrzegania ludzi. Błędy w percepcji wynikają z tego, że u ludzi istnieje silna tendencja do szukania przyczyn zachowania wewnątrz jednostki, w jego osobowości, a pomijania lub niedoceniaenia rzeczywiście działających czynników pozaoosobowościowych i sytuacyjnych. Zdaniem wielu badaczy wnioski o ludziach wyprowadzamy z wcześniej zgromadzonej wiedzy o nich, którą często określa się mianem ukrytej teorii osobowości. Ukryta teoria osobowości, to powstały w strukturze poznawczej człowieka pewien wzorzec ludzkiej natury na podstawie niewielkiej liczby informacji. Ukryta teoria osobowości pozwala wyciągnąć wnioski o ludziach na podstawie niewielkiej porcji informacji i budować obszerne i wewnętrzne spójne obrazy drugiego człowieka. Jest mieszaniną doświadczeń indywidualnych lub kulturowych. Ludzie przyswajają sobie określone stereotypy dotyczące zachowania ludzi latami pod wpływem przekazu pokoleniowego, książek, filmów, programów telewizyjnych. Tego typu teorie wyznaczają związki np. między wyglądem zewnętrznym, a więc wzrostem, wysokością czoła, kształtem nosa, kolorem włosów, wielkością ust, czy też posiadanymi cechami. Większość stereotypów nie ma realnego uzasadnienia. Teoria atrybucji wyjaśnia tylko w ograniczonym zakresie proces spostrzegania ludzi. Błędy w percepcji wynikają z tego, że u ludzi istnieje silna tendencja do szukania przyczyn zachowania wewnątrz jednostki, w jego osobowości, a pomijania lub niedoceniaenia rzeczywiście działających czynników pozaoosobowościowych i sytuacyjnych.

Proces atrybucji rozpatrywany pod kątem percepcji interpersonalnej może powodować zniekształcenia poznawcze prowadzące do nieprawidłowego interpretowania sytuacji społecznych. Psychologowie wyróżniają przy tym trzy mechanizmy przetwarzania informacji:

1. Filtracja informacji – to wybiórcze spostrzeganie dyspozycji (stałych cech) naszego rozmówcy. Okazuje się, że taki „filtr” przepuszczający do naszej świadomości tylko niektóre informacje działa również w sytuacjach komunikacji interpersonalnej. Na odbiór cech rozmówcy mają wpływ nasze dotychczasowe relacje z tą osobą. Także nasz nastrój może oddziaływać na ocenę partnera interakcji, ponieważ jesteśmy wówczas uwrażliwieni na odbiór określonych bodźców. Ważną rolę w postrzeganiu odgrywa tzw. „efekt fałszywej powszechności” polegający na przyjmowaniu założenia, że inni ludzie podzielają nasze postawy i zachowania. Tym samym zachowania inne od naszych oceniamy jako odbiegające od normy.

2. Wpływ tzw. „kategorii centralnych” na percepcję społeczną

Twórca psychologii społecznej Solomon Asch ukazuje kategorie centralne, wokół których oceniamy innych ludzi. Stanowią je: ciepło emocjonalne oraz chłód emocjonalny. Wykazano, że taka kategoryzacja ma określone konsekwencje. Jeżeli spostrzegamy jakąś osobę jako ciepłą emocjonalnie, zwykle oceniamy ją korzystnie także na innych wymiarach, nawet jeśli tak naprawdę nie mieliśmy okazji zweryfikować naszych przewidywań. I odwrotnie: osobie, którą spostrzegamy jako zimną emocjonalnie, przypisujemy cechy niekorzystne.

Z pojęciem „kategorii centralnych” wiąże się jedno z najczęściej popełnianych zniekształceń poznawczych zwane „efektem halo”. Polega ono na tym, że ogólne wrażenie, jakie sprawia nasz rozmówca albo pojedyncza, wyraźna cecha wpływa na naszą ocenę całej jego osoby. Zatem, osobę wywierającą pozytywne wrażenie oceniamy we wszystkich innych aspektach korzystnie („efekt aureoli” lub tzw. „anielski efekt halo”). Mechanizm ten działa również w przeciwną stronę, mianowicie, wystarczy, że dana osoba sprawia pierwsze negatywne wrażenie, a my przejawiamy automatyczną tendencję do jej negatywnego oceniania („szatański efekt halo”). Należy jeszcze raz podkreślić, że dokonujemy takich atrybucji, nie opierając się na wcześniejszych doświadczeniach. Polegamy na własnej intuicji, która niestety często jest mylna.

W sytuacji, kiedy po raz pierwszy spotykamy jakąś osobę, najczęściej popełniamy takie błędy w postrzeganiu społecznym. Zwracamy wtedy zwykle automatycznie uwagę na wygląd fizyczny naszego rozmówcy, także na mimikę, gesty, cechy głosu (np. intonację). Szybko kwalifikuje-

my go również do jakiejś kategorii, zwykle dwubiegunowej, np. wrogo bądź przyjacielsko nastawiony.

3. Zachowania autoprezentacyjne

Amerykański socjolog Erving Goffman w swojej książce „Człowiek w teatrze życia codziennego” (1981), jako pierwszy z socjologów zwrócił uwagę, że człowiek bardzo często nie jest do końca sobą, ale prezentuje innym swoje wyreżyserowane oblicza. Nie chce na przykład, by inni widzieli jego złość, zależy mu natomiast, aby sądzono, że jest inteligentny i atrakcyjny. Zachowania tego typu określane są mianem autoprezentacyjnych i stanowią integralną część ludzkiej natury. Każdy z nas chce wywierać na innych odpowiednie wrażenie i wykorzystuje w tym celu rozliczne techniki autoprezentacji. W sferze prywatnej najczęściej robimy to nieświadomie, na przykład uśmiechanie się czy zgadzanie z opinią innych to typowe werbalne i niewerbalne zachowania mające na celu wywołanie wrażenia osoby sympatycznej i bezkonfliktowej. Autoprezentacja definiowana jest zatem jako zespół działań podejmowanych przez podmiot i skierowanych na zarządzanie wrażeniem wywieranym na partnerze interakcji, które wpływają na pożądane przez podmiot reakcje owego partnera wobec niego (Szmajke, 2003; za: Wosińska, 2004). Goffman rozpatruje komunikację międzyludzką w kategorii spektaklu teatralnego, w którym rozmówcy są nieraz świadomi prowadzonej przez siebie gry, ale dzięki temu wiedzą, czego mogą się spodziewać po swoim rozmówcy.

Badania prowadzone w zakresie percepcji interpersonalnej wykazały istnienie pewnych prawidłowości w spostrzeganiu innych. Przykładowo, w sytuacji, kiedy lubimy w tym samym stopniu jakieś dwie osoby, każda z nich budzi naszą jeszcze większą sympatię, gdy postrzegamy je jednocześnie. Wnioskujemy również, że one też muszą się lubić. Jeżeli darzymy sympatią tylko jedną z tych osób, a widzimy je razem, zwykle uznajemy, że one się nie lubią. Jeśli zaś nie lubimy żadnej z tych osób, spostrzegając je razem, zakładamy, że się lubią.

2. METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ

2.1. Przedmiot, cele, metody, teren badań

Opisane w literaturze badania nad osobowością nauczycieli wychowania fizycznego odnoszą się przeważnie do rozpoznania ich cech osobowych i kompetencyjnych na podstawie opinii uczniów lub autoanalizy badanych nauczycieli. W przypadku opinii uczniów badania takie oparte są na doświadczeniu nabytym wskutek bezpośredniego obcowania z nauczycielem i związanej z tym realizacji ich oczekiwań. Jest to badanie tożsamości społecznej opierające się na postrzeganiu nauczyciela przez uczniów. Jego obiektywizm zależy od realacji zachodzących między tymi dwoma podmiotami. Natomiast w przypadku samooceny własnej tożsamości zachodzi relacja z własnym ego, kompromis między tym co zawiera *ja idealne* i *ja realne*. W zależności od poziomu aspiracji i samokrytycyzmu w rachubę może wchodzić chęć pozytywnej autokreacji. Z metodologicznego punktu widzenia jest to badanie tożsamości osobistej. Oba te rodzaje badań łączy duża bliskość podmiotu obserwowanego z obserwatorem, lub nawet tożsamość aktora i obserwatora. Z tego też względu mają one dużą wartość poznawczą, ale nie są pozbawione pewnej dozy subiektywizmu. W związku z tym, interesującym wydaje się być podjęcie badań z obserwatorem nieco bardziej odległym, ale na tyle bliskim, żeby mógł swobodnie określić siłę atrybutów tożsamości nauczyciela wychowania fizycznego. Takimi obserwatorami w środowisku szkolnym są nauczyciele innych przedmiotów nauczania. Ich postrzeganie przebiega w innym kontekście niż w przypadku uczniów; nie są oni powiązani z nauczycielami wychowania fizycznego mechanizmami podległości, zależności lub interesów. Łączy ich miejsce pracy, realizacja ogólnych planów

pracy szkoły, niekiedy wspólna realizacja określonych zadań, wspólne spędzanie przerw, udział w zebraniach i imprezach okolicznościowych oraz innych wspólnych działaniach w środowisku szkolnym. Posiadają oni podobny poziom wykształcenia zawodowego, wiedzą, na czym polega rola nauczyciela w szkole. Z tytułu wykształcenia pedagogicznego potrafią wartościować innych ludzi. Doliczając do tego przeważnie wieloletni czas wspólnego obcowania, można uznać, że mają oni dobrą podstawę do analitycznego postrzegania i wartościowania atrybutów osobowości osoby obserwowanej. Sytuacja taka obiektywizuje wyniki postrzegania i w znacznym stopniu może wpływać na wykluczenie lub obniżenie wpływu doznań związanych z powstawaniem tzw. „efektu halo.”

Kierując się tymi przesłankami podjęto badania nad tożsamością nauczycieli wychowania fizycznego w odbiorze nauczycieli innych przedmiotów nauczania w szkole. W pierwszym etapie przeprowadzone zostały wśród nauczycieli w szkole wstępne badania, których celem było rozpoznanie opinii na temat silnych i słabych stron osobowości nauczycieli wychowania fizycznego. Na podstawie swobodnych, pisemnych wypowiedzi opracowany został kwestionariusz ankiety do badań właściwych. Przedmiotem tych badań była tożsamość społeczna nauczycieli wychowania fizycznego w zakresie wybranych cech osobowościowych i zawodowych. Badania właściwe przeprowadzone zostały w roku 2009 wśród 400 nauczycieli szkół podstawowych, 137 uczących w gimnazjum, 63 w szkołach pogimnazjalnych w rejonie Rybnika, Żor, Jastrzębia i Raciborza. W badaniach, które przeprowadzili studenci w ramach prac magisterskich, uczestniczyło 415 kobiet i 185 mężczyzn. Jako metodę badań zastosowano sondaż diagnostyczny z zastosowaniem korespondencyjnych badań ankietowych przy pomocy autorskiego kwestionariusza ankiety.

Celem badań było rozpoznanie siły wybranych atrybutów tożsamości nauczycieli wychowania fizycznego w percepcji nauczycieli innych przedmiotów. Dla określenia siły danej cechy posłużono się pięciopunktową skalą Likerta, przypisując najniższemu ocenom wartość nominalną jeden, a wartościom najwyższemu liczbę pięć. Średnia wartość skali wynosi – 3. Wyniki malejące od tej wartości mają konotacje niskie, a wyniki większe oznaczają wartość pozytywną. Kwestionariusz ankiety składa się z czterech części:

- Część I – Autoprezentacja: zawiera pytania dotyczące struktury badanych pod względem płci, wieku, lokalizacji i typu szkoły, nauczanego przedmiotu oraz poziomu osobistego zaangażowania w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej.
- Część II – Postrzeganie nauczycieli wychowania fizycznego: to pytania dotyczące wybranych atrybutów tożsamości nauczycieli wychowania fizycznego. Zadaniem respondentów jest zaznaczenie na skali pięciopunktowej siły zgody z ich własnymi odczuciami na temat tej zmiennej. Atrybuty te dotyczą pozytywnych i negatywnych aspektów osobowości nauczycieli wychowania fizycznego. Pytania ułożone były w moduły tematyczne, na zakończenie każdego z nich zamieszczono prośbę o osobisty komentarz badanego na ten temat.
- Część III – Opinia na temat specyfiki przedmiotu wychowanie fizyczne: dotyczyła określenia na skali swojego zdania na temat postulowanej i rzeczywistej rangi wychowania fizycznego, wymiaru godzin oraz sposobu realizacji w danej szkole. Zapytano również o stosunek do proponowanych kierunków zmian.
- Część IV – Opinia o pracy nauczyciela wychowania fizycznego: odnosząca się do jakości przygotowania zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego i jakości pracy w wymiarze ogólnopedagogicznym i specyficznym.

W badaniach tych rozpoznawano siłę atrybucji w odniesieniu do monogamicznej grupy zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego, bez rozpatrywania różnic wynikających z podziału na ich płeć. Natomiast czynnik płci, jako element najsilniej różnicujący mentalność kobiet i mężczyzn, stanowił podstawową zmienną niezależną w odniesieniu do badanych respondentów. Śledzono także oddzielnie wartość wskaźnika skali opinii wyrażonych przez nauczycieli ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz nauczycieli przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych.

Analizę statystyczną wyników badań oparto o procentowy wskaźnik struktury badanych, wyliczenie wskaźnika pięciopunktowej skali (WS) określającego jej średnią wartość dla każdej zmiennej zależnej z badanej próby oraz oddzielnie wskaźnika skali dla wyników uzyskanych przez

kobiety (WSk) i mężczyzn (WSm). Istotność różnic między zmiennymi niezależnymi określono na podstawie testu χ^2 na poziomie $p < 0,05$. Prezentację rozkładu wyników badań przedstawiono graficznie w postaci opisanych diagramów.

2.2. Badania nad tożsamością nauczyciela wychowania fizycznego

Zagadnienie badania tożsamości nauczyciela nie znajduje większego zainteresowania wśród badaczy. Oprócz głęboko analitycznych prac kilku uczonych nie ma innych znaczących pod względem teoretycznym opracowań. Być może jest to spowodowane interdyscyplinarnością tego obszaru badawczego. Badanie tożsamości nauczyciela wymaga od badacza znacznej wiedzy z zakresu psychologii, socjologii, pedagogiki oraz wiedzy z określonej dziedziny, jeżeli badania te są ukierunkowane na jakąś specjalność nauczycielską. Przez swoją interdyscyplinarność są one trudne w realizacji i nie zawsze znajdują uznania w ocenie komisji kwalifikujących na wyższe stopnie naukowe. Taka sytuacja oddala zainteresowanie, zwłaszcza młodszych pracowników naukowych, tym obszarem badań.

Najdonioślejsze badania dla potrzeb pedagogicznych przeprowadziła H. Kwiatkowska (2005), rozpoznając tożsamość zawodową nauczycieli. W wyniku tych badań udzieliła odpowiedzi na pytania: jakie są źródłowe podstawy tożsamości nauczycieli, co przesądza o tym, kim jest dziś nauczyciel, co go określa i wyznacza? Wśród wielu zmiennych znalazły się także informacje, jak radzi sobie współczesny nauczyciel z kategoriami kluczowymi dla demokratycznej szkoły, takimi jak: dialog, tolerancja, konflikt, opór. Podjęła się także określić, jaką część zbiorowości nauczycielskiej stanowią nauczyciele o tożsamości:

- *anomicznej* – bez głębszej świadomości swego nauczycielstwa, kierujący się własną satysfakcją i wygodą, nie respektujący uregulowań normatywnych (nauczycielstwo bezrefleksyjne zawodowo);
- *nauczyciele pracujący zgodnie z nakazami roli* – nie przekraczający konwencjonalnych uregulowań normatywnych nie zastanawiający się nad ich prawomocnością (nauczycielstwo zadośćuczynienia przepisom roli);

- *nauczyciele o tożsamości autonomicznej*, którym nie jest obojęt-
na zasadność roli, którzy poszukują racji dla jej przepisów, dążą
do wyzwolenia się z konwencji (nauczycielstwo autonomicznego
działania)
- *nauczyciele o tożsamości „autonomicznego ja”* – posiadający dar
bycia sobą, zaznaczający się potrzebą i zdolnością działań we wła-
snym imieniu i na własną odpowiedzialność. Tożsamość ta zakła-
da uczestnictwo w definiowaniu sytuacji i warunków działania,
wywierania wpływu na uregulowania normatywne. Nauczyciel
wykazuje krytyczny stosunek do uregulowań o statusie aprio-
rycznym, pyta o ich zasadność i prawomocność. Nie poddaje się
biernie konwencji, dąży do wywierania wpływu na bieg wydarzeń
(Kwiatkowska 2005 s. 85-86).

Spośród szerszych badań pedeutologicznych dotyczących toż-
samości można wymienić badania M. Jarymowicz (1993), dotyczące
identyfikacji młodzieży studenckiej oraz głównych wyznaczników
źródeł kształtowania się tożsamości, prowadzone wśród studentów
pedagogiki, psychologii i kierunku praca socjalna Uniwersytetu Ślą-
skiego.

Inne badania nad tożsamością o charakterze pedagogicznym
mają głównie charakter rozpoznania sondażowego prowadzonego w
szkołach gimnazjalnych i średnich dotyczą wybranych aspektów toż-
samości uczniów np.:

- badania E. Zamojskiej (1998) na temat kulturowej tożsamości
młodzieży szkół średnich;
- badania B. Hawras-Napierały i H. Liberskiej (2007) dotyczące re-
lacji między tożsamością młodzieży a stylem wychowania w rodzi-
nie, przeprowadzone na dorastającej młodzieży z Poznania.

Wśród badań nad tożsamością młodzieży studenckiej można
wymienić:

- badania eksperymentalne J. Mandrosz-Wróblewskiej z 1983 roku
na temat tożsamości i niespójności *ja* w poszukiwaniu własnej od-
rębności, przeprowadzone w Szkole Głównej Planowania i Staty-
styki w Warszawie;
- podobne badania na temat identyfikacji tożsamościowej prowadzi-
ła E. Wysocka (2007).

Nie prowadzono donioślejszych badań ukierunkowanych wyłącznie na tożsamość nauczycieli wychowania fizycznego. Prace pedeutologiczne z tego zakresu podejmowane przez takich badaczy jak Z. Żukowska, R. Żukowski, J. Bielski, R. Cieśliński związane są z osobowością nauczyciela w aspekcie predyspozycji zawodowych lub kompetencji dydaktyczno-wychowawczych i ich skuteczności w działaniu. Badania ukierunkowane wyłącznie na rozpoznanie tożsamości osobistej studentów wychowania fizycznego prowadził H. Grabowski (1991) oraz S. Szczepański (2009).

We wszystkich tych badaniach informacje badawcze pozyskiwano od badanych nauczycieli wychowania fizycznego, co w z punktu widzenia metodologii badań kwalifikuje je do badań tożsamości osobistej. Prowadzone były również badania o nauczycielu wychowania fizycznego w opinii uczniów. Ich celem było przeważnie rozpoznanie jego silnych i słabych stron związanych z realizacją procesu dydaktyczno-wychowawczego. Natomiast nie prowadzone były badania nad rozpoznawaniem tożsamości społecznej nauczycieli wychowania fizycznego w percepcji nauczycieli innych przedmiotów.

3. WYNIKI BADAŃ

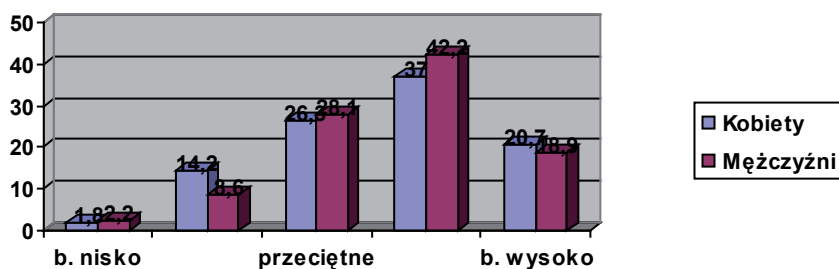
3.1. Cechy wyróżniające nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim

Zgodnie z mechanizmami postrzegania, najsilniej przypisywane innej osobie są atrybuty najbardziej charakterystyczne, wyraziste, jednoznaczne i barwne. W odbiorze tych sygnałów dominuje kanał postrzegania wzrokowego. Stąd chyba wywodzi się powiedzenie „jak cię widzą, tak cię piszą”. W toku dalszego poznania pierwsze spostrzeżenia wzmacniane są informacjami z odbioru innych cech osobowościowych przekazywanych przy pomocy komunikacji werbalnej. Na skutek dłuższego wzajemnego obcowania u obserwatora krystalizuje się coraz bardziej wyważona opinia o obserwowanej osobie. W teorii atrybucji taką obserwowaną osobę określa się mianem aktora.

W prezentowanych badaniach obserwatorami byli nauczyciele nauczający innych przedmiotów nauczania w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. W badaniach udział wzięło ponad 642 respondentów. Do analizy statystycznej zakwalifikowano 600 kwestionariuszy, w tym: 400 nauczycieli szkół podstawowych, 200 szkół ponadpodstawowych. Przeciętny wiek badanych wynosił 42 lata, oznacza to, że posiadali oni około dwudziestoletni staż pracy w zawodzie nauczycielskim. Mieli przez to możliwość dobrze poznać swoich kolegów nauczycieli wychowania fizycznego w różnych sytuacjach, i na podstawie zebranych doświadczeń, ze wspólnej pracy w środowisku szkolnym, wyrobić sobie zdanie o ich osobowości. Wiedza ta pozwalała im wyrazić w pięciopunktowej skali ocenę siły badanej cechy.

W myśl zasady selekcji postrzegania, pierwsza grupa pytań dotyczyła cech osobowościowych wyróżniających nauczycieli wychowania

fizycznego, wśród nauczycieli innych przedmiotów nauczanych w szkole. Spośród trzynastu poddanych badaniu atrybutów, zaliczanych do tzw. „miękkich kompetencji społecznych” zdaniem naszych badanych, nauczyciele wychowania fizycznego najbardziej wyróżniają się swoim ubiorem. Średnia wartość wskaźnika skali, dla tego atrybutu ich tożsamości zawodowej, wynosi $WS=3,63$. Wartość tego wskaźnika dla kobiet wynosi $Wsk = 3,60$, a dla mężczyzn $WSm = 3,67$. Z powyższego widać, że rozkłady wypowiedzi kobiet i mężczyzn na ten temat są do siebie bardzo zbliżone ($\chi^2 = 4,19, df=4, p>0,05$). Około 60% respondentów ocenia tę zmienną na poziomie wysokim lub bardzo wysokim (ryc. 1). Spostrzeżenie to potwierdzają potoczne obserwacje z pobytu w szkole, w której podczas zajęć szkolnych i na przerwach najłatwiej jest rozpoznać nauczyciela wychowania fizycznego.

$Wsk=3,60, WSm= 3,67, \chi^2 = 4,19, df =4, p > 0,05$

Ryc. 1. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym swoim ubiorem – w ujęciu kobiet i mężczyzn (w %)

Tabela 1

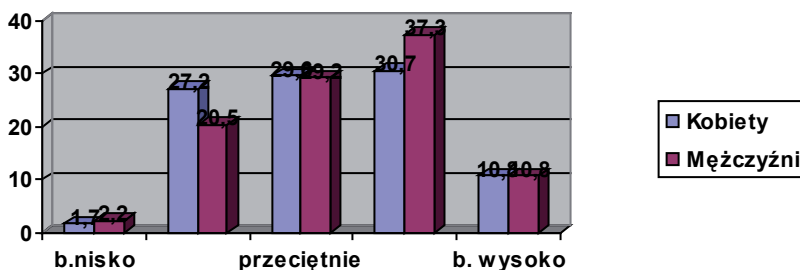
Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego swoim ubiorem – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli (WS – wartości wskaźnika skali)

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,64	3,59	3,72	3,63
Mężczyźni	3,59	3,78	3,52	3,71

Jest to sytuacja oczywista, bowiem do prowadzenia zajęć ruchowych potrzebny mu jest strój sportowy niekrępujący ruch, a przy tym estetyczny

i higieniczny. Bardzo dobrze do tego celu nadaje się dres sportowy lub strój kombinowany spodnie, koszulka lub bluzeczka. Do zajęć na świeżym powietrzu różnego rodzaju ocieplacze i kurtki. Również odpowiednie warunki powinno spełniać obuwie, używane przez nauczycieli wychowania fizycznego. Opinie na temat tego atrybutu są bardzo zbliżone we wszystkich frakcjach badanej próby (tab. 1).

Ta specyfika ubioru wpływa na ocenę wrażenia estetycznego, jakie może on wywoływać u obserwatorów. Nie każdemu może odpowiadać ciągle oglądanie, nawet zgrabnej sylwetki kobiety lub mężczyzny w stroju sportowym, zwłaszcza w pokoju nauczycielskim na przerwie lub po zajęciach. Przepuszczalnie, między innymi z tego względu, znacznie niżej oceniona została prezencja osobista nauczycieli wychowania fizycznego ($WS=3,15$). Nieco wyżej prezencję swoich kolegów oceniły kobiety ($WSk=3,20$) niż mężczyźni ($WSm=3,10$). Zagadnienie prezencji może być różnie postrzegane, gdyż zależne to jest od osobistych poglądów na estetykę, styl bycia, a nawet wyznawane wartości. Znane są powiedzenia: „nie szata zdobi człowieka”, „liczy się nie to, co na zewnątrz, ale to co jest wewnątrz człowieka” względnie inne sformułowania, które preferują wartości duchowe lub intelektualne, kosztem jego walorów zewnętrznych. Jest to sprawa wyboru, ale każda ekstremalna skrajność jest traktowana jako swoiste wynaturzenie i ze względów wychowawczych jest źle postrzegana w środowisku szkolnym. Nauczyciel powinien być wzorcem do naśladowania, dotyczy to także jego wyglądu, sposobu ubierania się i zewnętrznej postawy. Być może, środowisko nauczyciel-

$WSk=3,20$, $WSm=3,10$, $\chi^2=4,26$, $df=4$, $p>0,05$

Ryc. 2. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim pod względem prezencji

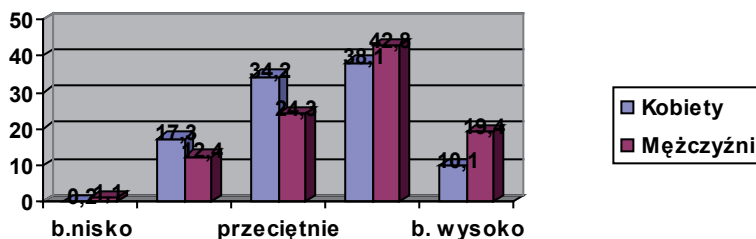
skie, uwrażliwione na przypisywaną mu rolę wzorotwórczą, zbyt mocno tkwi we wzorach klasycznych, a nauczyciele wychowania fizycznego, w jakimś stopniu z tego kanonu się wyłamują. Prezencję nauczycieli wychowania fizycznego najwyżej ocenili nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,33), natomiast najniżej nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS= 2,85).

Tabela 2

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem prezencji
– w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,30	2,89	3,33	2,78
Mężczyźni	3,12	3,08	3,33	2,92

Inną cechą związaną ze specyfiką pracy nauczyciela wychowania fizycznego jest dynamika jego działania. Do skutecznego prowadzenia zajęć ruchowych potrzebna jest duża sprawność w zarządzaniu zespołem ćwiczących, jak również duża umiejętność gospodarowania czasem i przestrzenią przeznaczonymi na realizację tych zajęć. W realizacji tych zajęć niezbędna jest duża operatywność i zdolność do wykonywania w jednym czasie wielorakich zadań, a także szybkiego przestawiania się z jednych zadań na drugie. Taka mobilność organizacyjno-metodyczna jest przenoszona przez transfer do innych obszarów działalności nauczyciela wf. Dostrzegają to również respondenci prezentowa-

WSk=3,40, WSm= 3,67, $\chi^2= 17,04$, df =4, p < 0,001

Ryc. 3. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem dynamiki działania

nych badań, przypisując temu atrybutowi wartość współczynnika skali – $WS = 3,54$. Dynamikę działania nauczycieli wychowania fizycznego istotnie wyżej doceniają badani mężczyźni ($WSk = 3,67$ niż kobiety, ($WSk=3,40$).

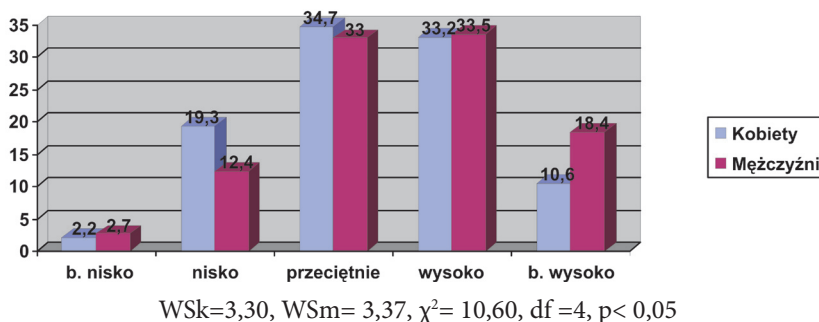
Tabela 3

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem dynamiki działania – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,43	3,36	3,25	3,32
Mężczyźni	3,59	3,79	3,54	3,32

Znacznie więcej niż połowa z nich (62%) przypisuje tej zmiennej oceny wysokie lub bardzo wysokie. Natomiast kobiety wyraźnie niżej oceniły tę cechę, zaznaczając 48% wyników powyżej wartości średniej.

Dynamika działania wiąże się ze sprawnością organizacyjną. Zdaniem badanych respondentów, ta cecha osobowości nauczycieli wychowania fizycznego jest na nieco niższym poziomie ($WS = 3,34$). Pomimo dużego zbliżenia wartości wskaźników skali kobiet i mężczyzn, rozkład ich wypowiedzi jest istotnie zróżnicowany ($\chi^2=10,60$), ponieważ mężczyźni wskazali znacznie więcej ocen bardzo wysokich, a mniej ocen niskich (ryc. 4).

Ryc. 4. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sprawności organizacyjnej

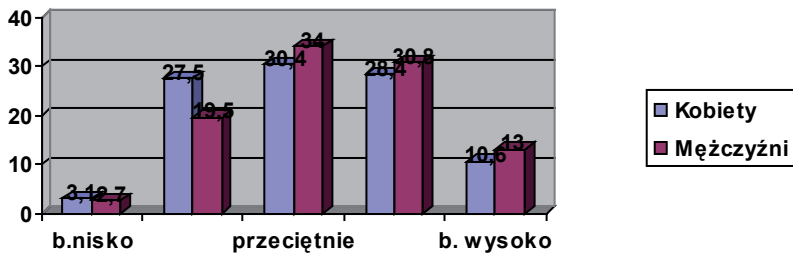
Tabela 4

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sprawności organizacyjnej – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,33	3,27	3,36	3,08
Mężczyźni	3,30	3,45	3,70	3,38

Na podstawie tych dwóch zmiennych można powiedzieć, że mężczyźni znacznie wyżej cenią u nauczycieli wychowania fizycznego ich dynamikę i sprawność organizacyjną, niż wyraziły to kobiety. Sprawność organizacyjną nauczycieli wychowania fizycznego najwyżej ocenili mężczyźni uczący przedmiotów humanistycznych (WS=3,70), natomiast najniżej kobiety – nauczycielki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,08).

Kolejnym atrybutem tożsamości zawodowej związanym z jakością działania jest poziom zaangażowania w pracy w szkole. W spotkaniach z nauczycielami wychowania fizycznego bardzo często wypowiedzane są opinie o szczególnym ich zaangażowaniu w pracę w zakresie wychowania fizycznego w szkole, gdyż oprócz zajęć lekcyjnych prowadzą zajęcia pozalekcyjne i sportowe. Często wyjeżdżają na zawody, wycieczki, rajdy lub biwaki. Organizują obozy letnie i zimowe i mają duży udział w utrzymaniu obiektów i urządzeń sportowych w szkole. Ponadto, podobnie jak inni nauczyciele, są wychowawcami klas i wykonują różne doraźne zadania dyrekcji szkoły. Odpowiedź na pytanie o ocenę poziomu zaangażowania nauczycieli wychowania fizycznego w pracę szkoły jest weryfikacją ich opinii na ten temat. Uzyskane wyniki badań świadczą o tym, że około 40% respondentów uważa to zaangażowanie jako wysokie lub bardzo wysokie, a około 25% jako niskie (ryc. 5). Oznacza to, że ponad połowa respondentów ocenia to zaangażowanie na poziomie przeciętnym lub niskim. Być może działania nauczycieli wychowania fizycznego nie są w pełni dostrzegane przez ich kolegów, lub też w porównaniu z zaangażowaniem innych nauczycieli nie bardzo się wyróżniają.

WSk=3,15, WSm= 3,31, $\chi^2= 4,79$, df =4, p> 0,05

Ryc. 5. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaangażowania w pracy

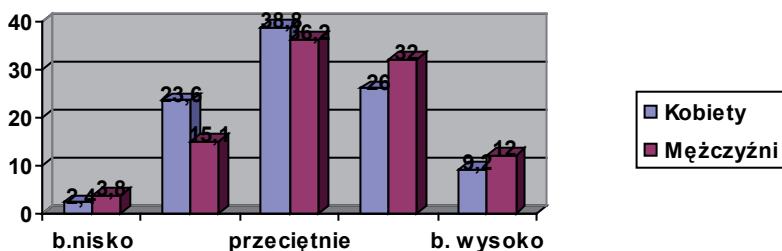
Tabela 5

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaangażowania – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,19	3,11	3,13	2,86
Mężczyźni	3,42	3,23	3,33	3,13

W atrybucji cech tożsamości innych osób ważną cechą jest ich sposób bycia w danym środowisku społecznym. Pod pojęciem tym rozumie się zachowania danej jednostki w różnych sytuacjach jednostkowych lub w utrwalonych zachowaniach, określanych jako styl życia. Na sposób bycia składają się różne postępowania, maniery, postawa, kulturowane obyczaje i tradycje. Są ludzie, którzy ściśle przestrzegają przyjętych w danej zbiorowości konwenansów, ale są także ludzie zachowujący się inaczej, w jakiejś innej formule, lub na swój sposób. W odczuciu społecznym środowisko szkolne powinno być wzorcem zachowań przyjętych w danej kulturze. I takim ono jest poprzez mocno osadzony w tradycjonalizmie styl bycia nauczycieli i wychowawców. Zadane respondentom pytanie o sposób bycia nauczycieli wychowania fizycznego jest weryfikacją tej tezy w opinii bardzo wymagających obserwatorów, jakimi są ich koledzy nauczyciele innych przedmiotów w szkole. Zdaniem badanych mężczyzn, sposobem bycia wyróżnia się w społeczności nauczycielskiej 44% nauczycieli wychowania fizycznego, a w opinii kobiet

wskaźnik ten wynosi 35%. Różnica ta, aczkolwiek znacząca, nie spełnia kryterium istotności statystycznej ($\chi^2= 8,61$).

WSk=3,16, WSm= 3,34, $\chi^2= 8,61$, df=4, p> 0,05

Ryc. 6. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu bycia

Tabela 6

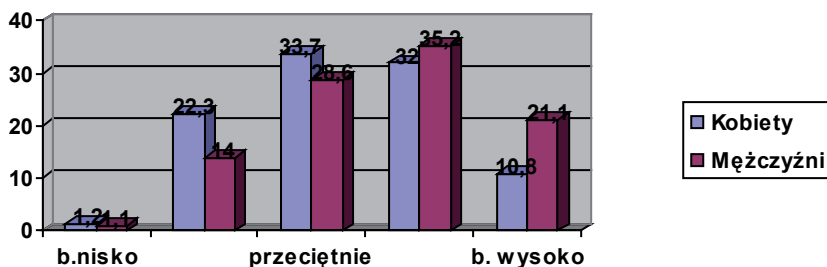
Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,20	3,10	3,03	3,06
Mężczyźni	3,38	3,27	3,43	3,27

W rozkładzie wyników przeważają oceny przeciętne (37%), co w połączeniu z ocenami wysokimi pozwala określić poziom tej zmiennej pomiędzy średnim a wysokim (WS=3,25). Co czwarta kobieta i co piąty mężczyzna wyróżnik ten ocenili poniżej wartości średniej. Najwyżej sposób bycia nauczycieli wychowania fizycznego ocenili mężczyźni nauczający przedmiotów humanistycznych (WS=3,43), najsłabiej zaś ich koleżanki (WS=3,03).

Na sposób bycia człowieka wpływa wiele czynników osobowościowych natury intelektualnej, emocjonalnej i etycznej. Bardzo duże znaczenie odgrywa w tym jego charakter, obejmujący „...względnie trwałe właściwości postępowania człowieka, w których wyraża się jego stosunek do innych ludzi, do samego siebie, do własnego działania” (Słownik psychologiczny 1985). Często utożsamiany jest on z osobowością. Jedną ze znaczących cech charakteru jest pogodny sposób bycia wyrażający się

otwartością na innych ludzi, szczerością, pozytywnym myśleniem i działaniem, niezwracaniem zbytnej uwagi na sprawy mało ważne, akceptowaniem samego siebie bez kompleksów niższości lub wyższości, unikaniem niezdrowej rywalizacji, manipulowania. Osobę o pogodnym usposobieniu cechuje spokój, ciepło, optymizm, życzliwość, naturalność. Takie atrybuty osobowości ułatwiają stosunki międzyludzkie i funkcjonowanie w danej zbiorowości. Człowiek pogodny łatwo porozumiewa się z innymi, zyskuje ich zaufanie, ludzie chętnie się z nim spotykają. Pogodny nauczyciel cieszy się sympatią uczniów, a to ułatwia mu współpracę z nimi i realizację powierzonych zadań. W naszych badaniach ta cecha osobowości nauczycieli wychowania fizycznego została dosyć wysoko oceniona (WS=3,45). Szczególnie wysoko ocenili ją mężczyźni (WSm=3,61), gdyż 56% spośród nich oceniło ten atrybut nauczycieli wychowania fizycznego w kategoriach wysokich, a podobnego zdania było znacznie mniej, bo 43% kobiet (WSk=3,29).

WSk=3,29, WSm= 3,61, $\chi^2= 15,28$, df=4, p < 0,01

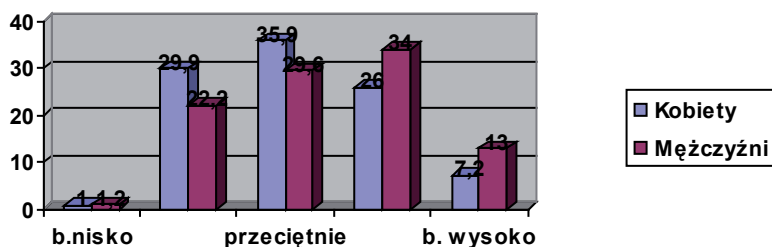
Ryc. 7. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem pogody ducha

Tabela 7

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem pogody ducha – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,34	3,23	3,28	3,43
Mężczyźni	3,68	3,57	3,74	3,14

Natomiast 24% z nich przypisało temu wyróżnikowi oceny niskie. Wskazuje to na odmienną wrażliwość w postrzeganiu lub akceptacji tej cechy osobowości przez kobiety. Z pogodą ducha wiąże się bezpośrednio nauczycieli wychowania fizycznego w sposobie bycia. Cecha ta jest komponentą atrybutu pogodnej osobowości, oznacza upraszczanie zawiłych konwenansów i form zachowania we wzajemnym komunikowaniu się, na rzecz prostych, opartych na asertywnym zachowaniu relacji między ludźmi. Człowiek bezpośredni wyraża swój przekaz wprost do odbiorcy jakiejś informacji, bez jakichkolwiek pośredników.

WSk=3,09, WSm= 3,36, $\chi^2= 11,79$, df =4, p < 0,02

Ryc. 8. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem bezpośredniości w sposobie bycia

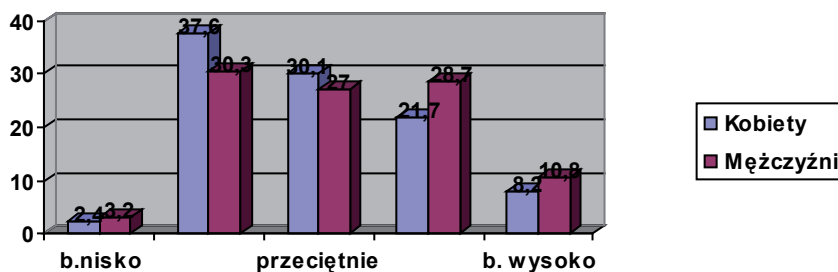
Tabela 8

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem bezpośredniości – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,01	3,17	3,21	2,89
Mężczyźni	3,45	3,22	3,58	3,07

Uzyskane wyniki dla tej zmiennej (ryc. 8) ukazują nieco mniejszą jej moc (WS=3,22) niż w przypadku poprzedniej cechy i na tej podstawie można powiedzieć, że bezpośredniość w sposobie bycia nie jest najsilniejszym składnikiem pogodnej osobowości. Również w tym przypadku mężczyźni istotnie wyżej niż kobiety ($\chi^2= 11,79$) oceniają bezpośredniość nauczycieli wychowania fizycznego jako specyficzną cechę ich osobowości, wyróżniającą w środowisku nauczycielskim.

Cechą charakteru zbliżoną do bezpośredniości jest prostolinijność, oznaczająca osobę prawą, uczciwą, zdążającą prostą, bezpośrednią drogą do celu. W rozmowach na temat nauczycieli wychowania fizycznego dosyć często ten atrybut jest eksponowany. Tymczasem wyniki badań nie potwierdzają tej tezy, bowiem rozkład wypowiedzi przesunięty jest w stronę wartości niskich lub średnich (ryc. 9).

WSk=2,96, WSm= 3,13, $\chi^2= 6,26$, df =4, p > 0,05

Ryc. 9. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem prostolinijności w sposobie bycia

Tabela 9

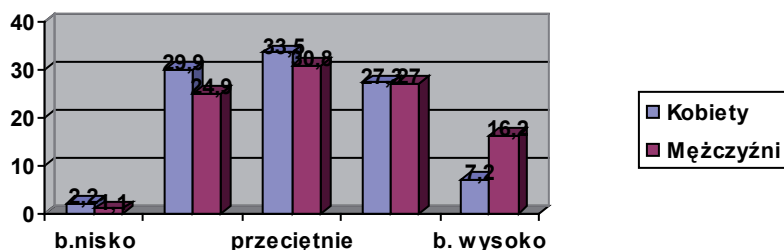
Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem prostolinijności – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,99	2,84	3,30	2,75
Mężczyźni	3,21	3,08	3,42	2,96

Niewiele, bo około 34% respondentów uważa, że prostolinijność w sposobie bycia jest silnym wyróżnikiem nauczycieli wychowania fizycznego, ale nieco więcej, bo około 37% z nich jest zdania przeciwnego. Wartość wskaźnika skali wynosi WS=3,05, co oznacza, że ranga tej cechy osobowości nie jest zbyt wysoka.

Bycie otwartym, bezpośrednim i szczerym wymaga od danej osoby pewnej rozważliwości, przezorności, by np. w nadmiernie wydelikacjonowanym i często drażliwym środowisku nauczycielskim nie popełnić nietaktu, lub by kogoś nie urazić, a poprzez to nie popaść w czyjąś niełaszkę. Z rozważliwością koresponduje odwaga, śmiała postawa wobec spraw i ludzi. Czasem ma ona

postać nieustraszoneści i męstwa, ale przy braku należytej rozwagi może stać się szaleństwem. W warunkach pracy szkolnej do rzadkości należą zachowania ekstremalne, dominują raczej w ustalonych obyczajami i specyficznym kontekstem, zachowania rozważne. Jednak w niektórych sytuacjach, na przykład w toku prowadzenia zajęć ruchowych, odwaga jest bardzo potrzebna. Być może przenosi się ona na zasadzie transferu do innych sfer funkcjonowania nauczycieli wychowania fizycznego, bowiem 39% respondentów dostrzega ją u nich w stopniu wysokim lub bardzo wysokim, 32% w stopniu średnim, 29% w stopniu niskim.

WSk=3,09, WSm= 3,32, $\chi^2= 12,58$, df=4, p < 0,02

Ryc. 10. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem odwagi

Tabela 10

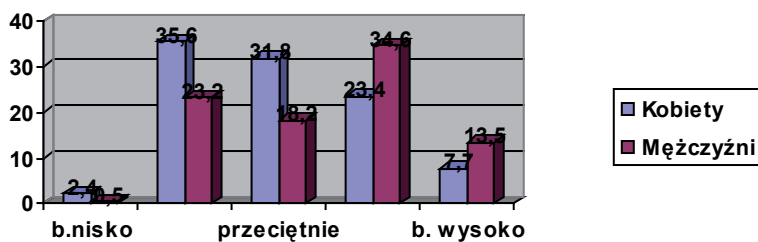
Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem odwagi – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,16	2,90	3,31	2,82
Mężczyźni	3,40	3,20	3,45	3,20

Siła tego atrybutu tożsamości zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego wynosi WS= 3.20. Mężczyźni wyraźnie wyżej oceniają ich odwagę niż czynią to kobiety (WSk=3,07, WSm = 3,33, $\chi^2= 12,58$, p < 0,02). Dosić nisko (WS=2,82) cenią odwagę „wuefistów” nauczycielki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

W życiu społecznym niezwykle ważną cechą osobowości człowieka jest sposób komunikowania się z innymi ludźmi, a zwłaszcza łatwość nawiązywania rozmowy i przekazywania informacji. Kompetencje te

uzależnione są od wielu czynników, ale przede wszystkim od dyspozycji osobistych, takich jak omawiana poprzednio otwartość, bezpośredniość, prostoliniowość, pogodne usposobienie, jak również typ temperamentu. Oprócz tych uwarunkowań, duże znaczenie ma chęć komunikowania się z innymi ludźmi. Nawiązywanie kontaktów może się odbywać w sposób werbalny lub poprzez mowę ciała. Sposób komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego jest naznaczony specyfiką tego przedmiotu. Podczas prowadzenia zajęć przekazywane komunikaty powinny być wyraziste, jednoznaczne, podawane w odpowiednim czasie i odpowiednim tempie. Powinny one docierać jednocześnie do wszystkich uczestników zajęć. Bardzo w tym pomocny jest przekaz niewerbalny w postaci umówionych znaków. Ze względu na wielość zdarzeń, jakie mają miejsce podczas zajęć ruchowych, język prowadzącego musi być esencjonalny. Często przybiera on formę poleceń. Ta specyfika komunikowania się z uczniami podczas zajęć nie pozostaje bez wpływu na komunikowanie z innymi ludźmi, i w innych sytuacjach. W opinii 40% badanych, sposób komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego silnie wyróżnia ich w środowisku nauczycielskim. Zdecydowanie wyżej oceniają te zdolności mężczyźni (48%) niż kobiety (31%). Kobiety przypisują temu atrybutowi 38% ocen niskich, a mężczyźni 24% ($\chi^2=18,21, p < 0,01$). Zaskakująca jest rozbieżność w ocenie tej zmiennej przez nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=2,80) i nauczycielki szkół ponadpodstawowych (WS=2,88) oraz mężczyźni nauczających przedmiotów humanistycznych (WS=3,64).

WSk=3,00, WSm= 3,37, $\chi^2 = 18,2$, df =4, p < 0,01.

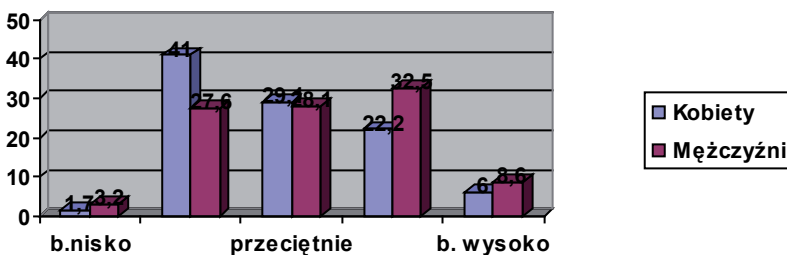
Ryc. 11. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem łatwości komunikowania się z innymi ludźmi

Tabela 11

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem łatwości komunikowania się – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,12	2,88	3,24	2,70
Mężczyźni	3,42	3,25	3,64	2,90

Trudno dociec powodu tego zróżnicowania. Być może tkwi on w sposobie wypowiedzania się obejmującym; zasób leksykalny, poprawności gramatyczną i stylistyczną wypowiedzi, a także intonację i zabarwienie emocjonalne komunikatów. Należy przy tym również mocno podkreślić specyfikę środowiska nauczycielskiego, wyczulonego na poprawność językową i sposób wypowiedzania się. Rozkład wyników badań, dotyczących sposobu wypowiedzania się nauczycieli wychowania fizycznego, układa się na zbliżonym poziomie, wokół wartości średniej (ryc. 12). Podobnie jak w poprzednich zmiennych mężczyźni znowu zdecydowanie wyżej ocenili ten atrybut ($\chi^2 = 14,32$, $p < 0,02$), zaznaczając 41% wysokich i 29% ocen niskich. Natomiast kobiety zaznaczyły to odwrotnie: 28% ocen wysokich i aż 43% ocen niskich. Taki rozkład wyników wskazuje, że sposób wypowiedzania się nauczycieli wychowania fizycznego jest dla badanych mężczyzn wyróżnikiem pozytywnym, a dla kobiet wyróżnikiem raczej negatywnym.

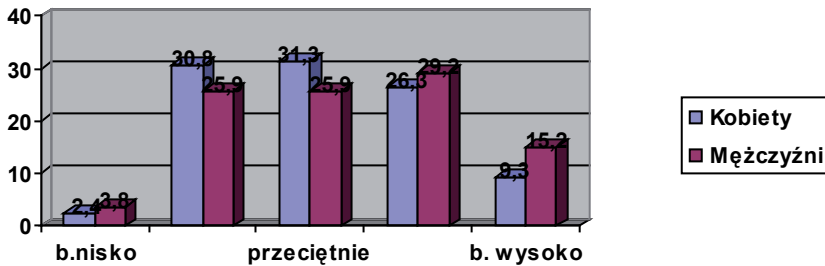
WSk=2,89, WSm= 3,16, $\chi^2 = 14,32$, $df = 4$, $p < 0,02$.

Ryc. 12. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu wypowiedzania się

Tabela 12

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu wypowiedzania się – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,95	2,76	3,14	2,36
Mężczyźni	3,27	2,90	3,29	2,67

WSk=3,09, WSm= 3,25, $\chi^2= 7,69$, df =4, p >0,05.

Ryc. 13. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaradności życiowej

Tabela 13

Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaradności życiowej – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,14	2,95	3,16	3,05
Mężczyźni	3,38	3,14	3,42	2,85

Ostatnie pytanie, odnoszące się do wyróżniających atrybutów osobowości nauczycieli wychowania fizycznego, dotyczyło ich zaradności życiowej, pojmowanej jako dawanie sobie rady w różnych sytuacjach życiowych, znajdowanie dobrego wyjścia w trudnych sytuacjach, zapobiegliwości lub tzw. „obrotności”. Siła tej zmiennej jest dosyć duża i wynosi WS=3,17 i dosyć zgodnie oceniona przez kobiety (WSk=3,09) i mężczyzn (3,25).

Tabela 14

Hierarchia atrybutów wyróżniających nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim wg wartości wskaźnika skali

Atrybut	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Ubiór	I	3,63	I	3,60	I	3,67
Dynamika w działaniu	II	3,54	II	3,40	I	3,67
Pogoda ducha	III	3,45	IV	3,29	III	3,61
Sprawność organizacyjna	IV	3,34	III	3,30	IV	3,37
Sposób bycia	V	3,25	VI	3,16	VII	3,34
Zaangażowanie w pracy	VI	3,23	VII	3,15	IX	3,31
Bezpośredniość	VII	3,22	VIII	3,09	VI	3,36
Odwaga	VIII	3,19	X	3,07	VIII	3,32
Łatwość komunikowania się	VIII	3,19	XI	3,00	IV	3,37
Zaradność życiowa	X	3,17	VIII	3,09	X	3,25
Prezencja	XI	3,15	V	3,20	XIII	3,10
Prostolinijność	XII	3,05	XII	2,96	XII	3,14
Sposób wypowiedania się	XIII	3,02	XIII	2,89	XI	3,16

Z zestawienia zbiorczego dla tej grupy zmiennych (tab. 14) wynika, że najsilniejszym wyróżnikiem w postrzeganiu nauczycieli wychowania fizycznego, przez ich kolegów nauczających innych przedmiotów, jest ich ubiór, najczęściej sportowy, w którym prowadzą zajęcia ruchowe i w nim przychodzą do pokoju nauczycielskiego. Poza tym specyficznym zewnętrznym atrybutem, wyróżniają ich w środowisku nauczycielskim takie cechy osobowości jak dynamika działania, pogoda ducha i sprawność organizacyjna. Nieco słabiej, ale silnie postrzegany jest ich bezpośredni sposób bycia i zaangażowanie w pracy. Widocznie, również dzięki dużej odwadze, mają łatwość komunikowania się z innymi ludźmi. Mają oni także dobrą prezencję i są zaradni życiowo. Nie są nazbyt prostolinijni. Najniżej spośród analizowanych cech oceniony został ich sposób wypowiedania się.

Walory osobiste nauczycieli wychowania fizycznego nieco wyżej cenią nauczyciele szkół podstawowych niż nauczyciele szkół ponadpodstawowych. Znacznie wyżej cenią je nauczyciele przedmiotów humanistycznych niż nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

Tabela 15

Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali wyróżniających nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów w ocenie badanych kobiet i mężczyzn

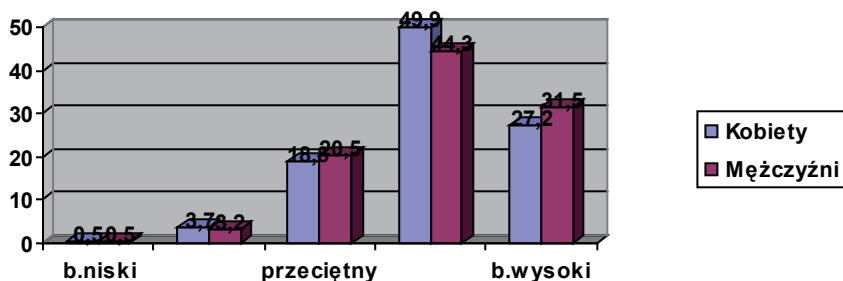
Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. przyrodn.
Kobiety	3,22	3,08	3,26	2,95
Mężczyźni	3,40	3,30	3,49	3.11

3.2. Pozytywne cechy charakteru przydatne we współdziałaniu w środowisku szkolnym

Charakter jest jednym ze składników osobowości człowieka i przejawia się jego postępowaniem w stosunku do innych ludzi, do siebie lub do własnego działania. Postawa człowieka i jego reakcje w różnych sytuacjach wpływają na określenie jakości charakteru w przedziale od dobrego do złego. Dobre cechy osobowości podnoszą atrakcyjność danej jednostki w relacjach interpersonalnych i wywierają wpływ na poziom sympatii do niej. Wyraża się to w lubieniu danej osoby, darzeniu jej szacunkiem lub uznaniem. Brak cech pozytywnych wywoływać może obojętność, a cechy negatywne antypatię. Poziom atrakcyjności zależy od proporcji przyjętych od danej osoby pozytywnych lub negatywnych doznań. Na atrakcyjność wpływa także częstość wzajemnych kontaktów, zalety charakteru, podobieństwo do własnej osoby, atrakcyjność fizyczna, przysługi lub komplementy. Rozpoznawanie cech charakteru nauczyciela wychowania fizycznego w środowisku szkolnym prowadzone może być przez uczniów, nauczycieli lub rodziców. Z tymi podmiotami społeczności szkolnej łączą ich zróżnicowane stosunki interpersonalne.

Uczniowie stanowią grupę społeczną podległą nauczycielowi w zakresie nauczanego przedmiotu. Poddani są oni jego opiece w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Podczas wspólnych bezpośrednich działań postrzegają go pod względem cech osobowościowych i kompetencyjnych. Mają z nim dość duży kontakt w różnych sytuacjach dydaktycznych. Otrzymują od niego oceny szkolne oraz inne wyrazy aprobaty lub dezaprobaty. Na podstawie tych doświadczeń mogą wydać opinię o

jego walorach lub przywarach i wyrażać swoją opinię na ten temat. Nasi respondenci, na podstawie obserwacji uczniów oraz własnych odczuć, ocenili w jakim stopniu nauczyciele wychowania fizycznego są przez swoich uczniów lubiani.

WSk = 4,00, WSm = 4,0, $\chi^2 = 1,85$, df = 4, p > 0,05.

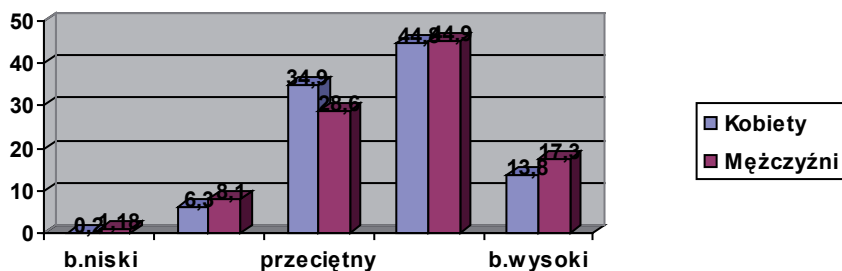
Ryc. 14. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez uczniów

Tabela 16

Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez uczniów ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,95	4,05	3,67	3,94
Mężczyźni	3,91	4,08	3,85	4,17

Ich zdaniem, aż 76% uczniów, w wysokim lub bardzo wysokim stopniu, lubi swoich nauczycieli wychowania fizycznego, a tylko około 4% ich nie lubi (ryc. 14). Na uwagę zasługuje uzyskany dla tej zmiennej bardzo wysoki wskaźnik skali WS=4,01 oraz wyjątkowa zgodność wypowiedzi kobiet i mężczyzn na ten temat. W trochę mniejszym stopniu nauczyciele wychowania fizycznego są lubiani przez nauczycieli innych przedmiotów w szkole (WS=3,67). W stopniu wysokim, względnie bardzo wysokim, lubi ich 59% kobiet i 62% mężczyzn. Nie są oni lubiani przez 7% kobiet i 9% mężczyzn, a około 32% nauczycieli lubi swoich kolegów od wychowania fizycznego w stopniu średnim.

WSk=3,65, WSm= 3,69, $\chi^2= 5,06$, $df=4$, $p > 0,05$.

Ryc. 15. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów

Tabela 17

Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

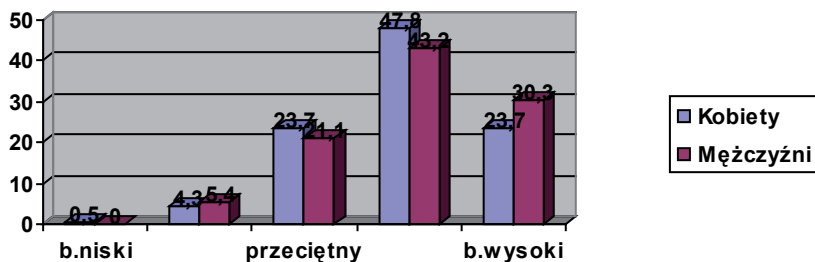
Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,62	3,72	3,56	3,56
Mężczyźni	3,57	3,69	3,67	3,78

Na uwagę zasługuje bardzo zbliżony poziom wyników poszczególnych frakcji badanych nauczycieli (tab. 17). Stwierdzony w badaniach wysoki poziom sympatii do nauczycieli wychowania fizycznego, wyrażony przez uczniów i kolegów nauczycieli innych przedmiotów, dobrze świadczy o pozycji nauczycieli w szkole. Oznacza to, że obu tym grupom społeczności szkolnej towarzyszą pozytywne emocje w relacjach z nauczycielami wychowania fizycznego, które tworzą odpowiednią atmosferę, a poprzez to ułatwiają współdziałanie w wykonywaniu różnych zadań. Potwierdza to stare szkolne powiedzenie, że: „u lubianego nauczyciela, uczniowie lepiej się uczą, oraz że „z lubianym nauczycielem przyjemniej się pracuje”.

Inną ważną cechą osobowości człowieka, w ocenie jego walorów, jest społeczne uznanie.

Jeżeli lubienie kogoś wiąże się z pozytywnym uczuciowo nastawieniem do danej osoby, to uznanie odnosi się do pozytywnej oceny określonych walorów jego osobowości. Jest ono wyrazem poważania, szacunku.

cunku, aprobaty, prestiżu lub autorytetu. Zdaniem badanych nauczycieli, uczniowie mają duże uznanie dla nauczycieli wychowania fizycznego (WS = 3,94).

WSk=3,91 WSm= 3,98, $\chi^2= 5,62$, $df=4$, $p > 0,05$.

Ryc. 16. Poziom uznania uczniów dla nauczycieli wychowania fizycznego

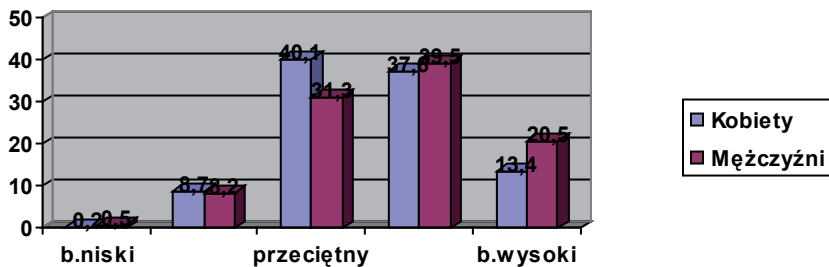
Tabela 18

Poziom uznania uczniów dla nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,68	4,12	3,45	3,90
Mężczyźni	3,74	4,14	3,45	4,10

W rozkładzie wyników dla tej zmiennej (ryc. 16) 71% kobiet i 74% mężczyzn określa je jako wysokie lub bardzo wysokie. W granicach błędu statystycznego 5% mieszczą się oceny niskie. Jest to opinia bardzo wyrazista i jednoznaczna. Większym uznaniem uczniów cieszą się nauczyciele wychowania fizycznego zdaniem nauczycieli szkół ponadpodstawowych (WS = 4,13) niż w opinii nauczycieli szkół podstawowych (WS=3,71). Mają oni zdecydowanie wyższe uznanie u uczniów w odczuciu nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=4,00) niż u nauczycieli przedmiotów humanistycznych (WS=3,45).

Nieco niższy poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego wyrazili respondenci w swoim własnym odczuciu (WS=3,63) i w domniemanym odczuciu dyrekcji szkoły (WS=3,64).

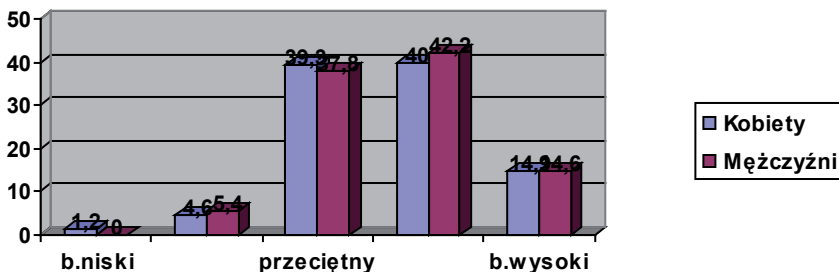
WSk=3,55 WSm= 3,71, $\chi^2= 7,57$, df=4, p >0,05.

Ryc. 17. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u badanych nauczycieli

Tabela 19

Poziom uznania u innych nauczycieli dla nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,53	3,57	3,39	3,34
Mężczyźni	3,64	3,79	3,43	3,67

Sk=3,63, WSm= 3,66, $\chi^2= 2,64$, df =4, p >0,05.

Ryc. 18. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u dyrekcji szkoły

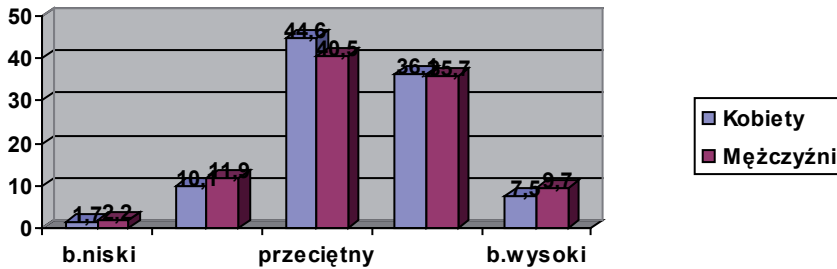
Wyniki te potwierdzają dostrzeżenie dokonania nauczycieli wychowania fizycznego przez bezpośrednich uczestników życia szkolnego.

Nieco niższe uznanie dla nauczycieli wychowania fizycznego mają rodzice uczniów (WS=3,38). W rozkładzie ocen na skali, wartość średnia równoważy się z wartościami wysokimi po około 43%. Ocen w kategoriach niskich jest około 13%.

Tabela 20

Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u dyrekcji szkoły
– w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,55	3,69	3,15	3,65
Mężczyźni	3,59	3,78	3,45	3,82

WSk=3,37, WSm= 3,39, $\chi^2= 1,83$, df =4, p >0,05.

Ryc. 19. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego
u rodziców uczniów

Tabela 21

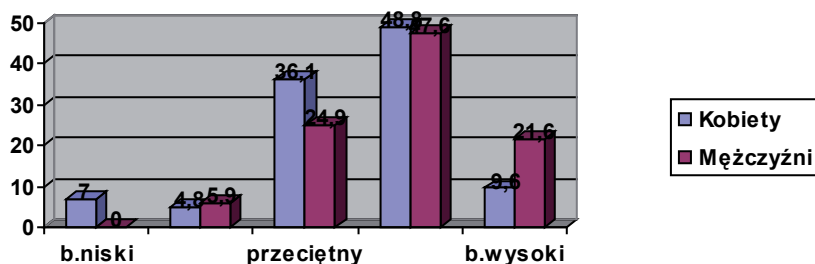
Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u rodziców uczniów
– w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,37	3,38	3,04	3,47
Mężczyźni	3,33	3,45	3,30	3,37

W komentarzach na ten temat wskazuje się na większe oddalenie rodziców od spraw szkoły, a także na fakt nieprzywiązywania przez nich większej uwagi do sprawy aktywności ruchowej dzieci.

Ważną cechą członka grupy społecznej jest koleżeńskość wyrażana przez wzajemną życzliwość, uczynność, przyjazne nastawienie, gotowość do niesienia pomocy oraz umiejętność kolektywnego działania. Jest ona formą stosunków interpersonalnych ułatwiających współdziałanie w realizacji określonych celów i zadań, a także przejawem wza-

jemnej sympatii i akceptacji. Wartość koleżeńskości sprawdza się w codziennych drobnych sprawach związanych z pracą lub nauką. Jest ona podstawowym warunkiem sprawnego działania zespołu. W naszych badaniach, poziom koleżeńskości nauczycieli wychowania fizycznego został wysoko oceniony ($WS=3,73$). Zdecydowanie wyżej ocenili ją mężczyźni ($WSm=3,84$) niż kobiety ($WSk=3,62$). W ich opinii 69% nauczycieli wychowania fizycznego reprezentuje wysoki lub bardzo wysoki stopień koleżeńskości, natomiast kobiety oceniły to niżej na 58% (ryc. 20). Na uwagę zasługuje niewielki odsetek ocen niskich: 12% u kobiet i 5% u mężczyzn.

$WSk=3,62$, $WSm= 3,84$, $\chi^2= 20,45$, $df=4$, $p< 0,001$

Ryc. 20. Stopień koleżeńskości nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 22

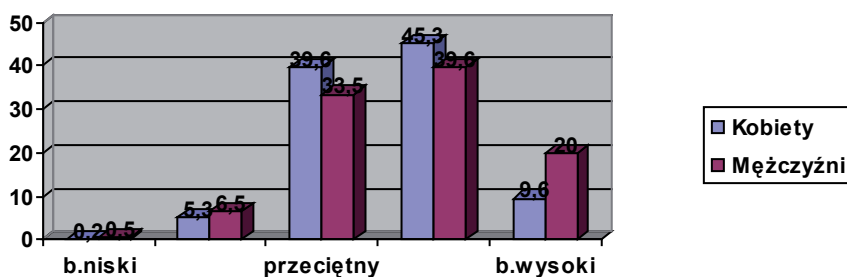
Stopień koleżeńskości nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,52	3,70	3,25	3,54
Mężczyźni	3,70	3,96	3,74	3,79

Wskazuje to, że koleżeńskość jest silnym atrybutem nauczycieli wychowania fizycznego.

Inną cechą bardzo cenioną w odbiorze społecznym danego człowieka jest jego odpowiedzialność. Wynika ona z rozumienia przez niego dobra i zła i stosowania się do tych wartości w swoim życiu. W ujęciu funkcjonalnym jest to obowiązek moralny lub prawny odpowiadania za swoje czyny i ponoszenie za nie konsekwencji. Człowiek odpowiedzial-

ny ma poczucie powinności wobec ludzi, faktów i obowiązków wynikających z nakazów wewnętrznych lub zewnętrznych. Na człowieku odpowiedzialnym można polegać, zaufać mu, przewidywać jego zachowania w różnych sytuacjach. Z tego też względu z człowiekiem odpowiedzialnym dobrze się współpracuje, gdyż ma się pewność jego niezawodności w realizacji wspólnych zadań. Zdaniem około 55% naszych respondentów, nauczycieli wychowania fizycznego cechuje wysoki lub bardzo wysoki poziom odpowiedzialności, 35% określa go jako przeciętny, a 6% jako niski (ryc. 21). Podobnie jak w przypadku poprzedniej zmiennej mężczyźni ocenili ją wyżej ($WSm=3,72$) niż kobiety ($WSk=3,59$).

$WSk=3,59$, $WSm=3,72$, $\chi^2=13,60$, $df=4$, $p < 0,02$.

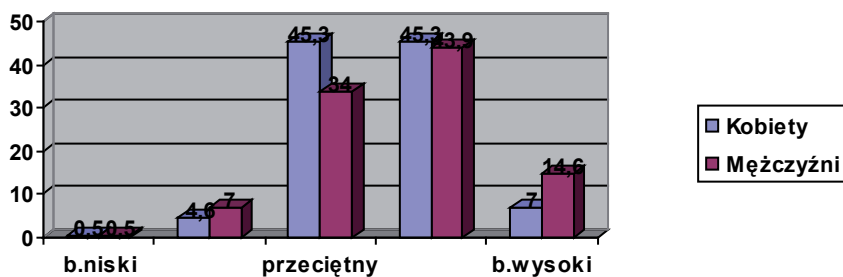
Ryc. 21. Poziom odpowiedzialności nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 23

Poziom odpowiedzialności nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,52	3,69	3,27,	3,56
Mężczyźni	3,75	3,68	3,66	3,71

Z odpowiedzialnością silnie wiąże się wiarygodność; postawa człowieka dająca pewność, autentyczność w postępowaniu. W naszych badaniach, ten atrybut tożsamości zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego jest ceniony podobnie jak omawiana wyżej odpowiedzialność. Średnia wartość wskaźnika skali wynosi $WS=3,57$. Mężczyźni znacznie wyżej ($WSm=3,64$) ocenili poziom tej cechy niż kobiety ($WSk=3,51$).

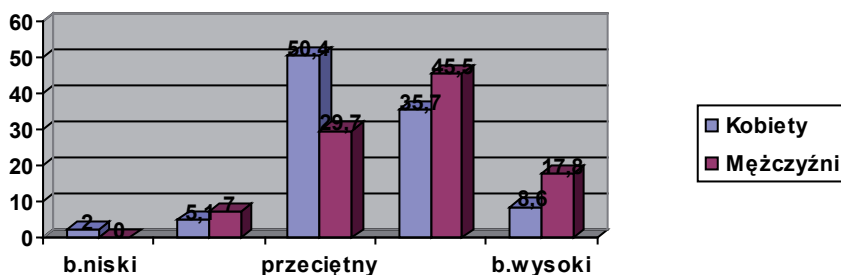
WSk=3,51, WSm= 3,64, $\chi^2= 13,26$, df =4, p< 0,02.

Ryc. 22. Poziom wiarygodności nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 24

Poziom wiarygodności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,43	3,63	3,18	3,34
Mężczyźni	3,60	3,68	3,51	3,64

WSk=3,47, WSm= 3,74, $\chi^2= 26,19$, df =4, p< 0,001.

Ryc. 23. Poziom zaufania do nauczycieli wychowania fizycznego

Kolejną cechą, stanowiącą komponentę koleżeńskości, jest zaufanie oznaczające wiarę, że nie zostanie się oszukany lub skrzywdzonym przez daną osobę. Takie odczucie umacnia bezpieczeństwo własne lub danej grupy społecznej. Wyniki badań dla tej cechy osobowości nauczycieli wychowania fizycznego (ryc. 23) podobne są do wyników

dwóch poprzednich cech; $WS=3,60$, a różnica między opiniami mężczyzn ($WSm=3,74$) i kobiet ($WSk=3,47$) jest jeszcze większa ($\chi^2 = 26,19$, $p<0,001$).

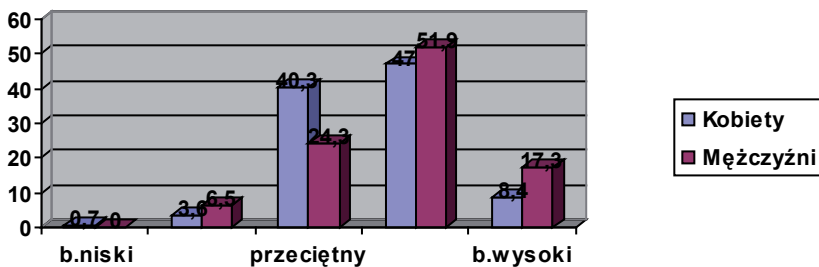
Tabela 25

Poziom zaufania do nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,38	3,58	3,30	3,34
Mężczyźni	3,66	3,79	3,61	3,74

Wyniki badań wskazują, że koleżeńskość nauczycieli wychowania fizycznego, oparta jest na postrzeganiu ich przez kolegów nauczycieli innych przedmiotów jako ludzi wiarygodnych, odpowiedzialnych i godnych zaufania. Wizerunek ten wzmacniają inne walory z kręgu miękkich kompetencji interpersonalnych takich jak: asertywność, łatwość nawiązywania kontaktu z innymi osobami, zdolność dostosowania się do każdej sytuacji oraz zdolności przywódcze.

Niezwykle ważną cechą osobowości nauczyciela jest jego autentyczność, szczerłość, swobodne wyrażanie swoich pragnień, myśli, sądów bez naruszania dobra uczniów lub innych osób. Takie asertywne zachowanie oznacza korzystanie z osobistego prawa do swobody wypowiedzi bez naruszania społecznie akceptowanych norm postępowania. Charakteryzuje ono postawę akceptacji siebie, szacunku do siebie i do innych. W odbiorze badanych nauczycieli asertywność nauczycieli wychowania fizycznego jest oceniona dosyć wysoko ($WS=3,69$), szczególnie przez mężczyzn, którzy przypisali jej 67% ocen powyżej średniej wartości skali, natomiast kobiety oceniły taki poziom na 55%. Bardzo niewielki (6%) jest odsetek ocen niskich (ryc. 24). Asertywność nauczycieli wychowania fizycznego najwyżej ocenili mężczyźni ze szkół ponadpodstawowych ($WS=3,90$) oraz mężczyźni nauczający przedmiotów matematyczno przyrodniczych ($WS=3,96$). Najniżej ocenili tę cechę osobowości nauczyciele przedmiotów humanistycznych ($WS=3,51$).

WSk=3,59, WSm= 3,80, $\chi^2= 21,96$, df=4, p < 0,001.

Ryc. 24. Poziom asertywności nauczycieli wychowania fizycznego

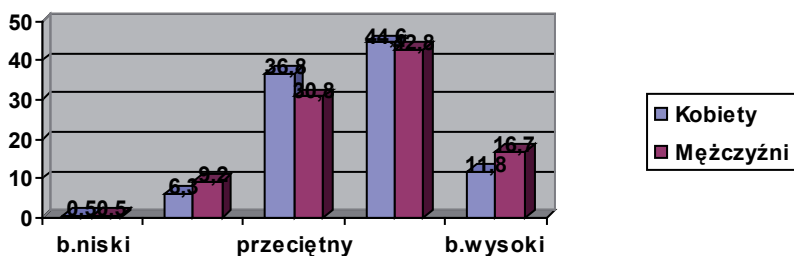
Tabela 26

Poziom asertywności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,53	3,67	3,43	3,68
Mężczyźni	3,69	3,90	3,59	3,96

Dosyć wysoka średnia wartość współczynnika skali dobrze świadczy o predyspozycjach pedagogicznych nauczycieli wychowania fizycznego. Asertywność ułatwia kontaktowanie się z innymi ludźmi, gdyż powiązana jest z wiarygodnością i zaufaniem. Powoduje ona otwarcie się odbiorcy informacji na jej przyjęcie, bez obawy o złe, ukryte intencje jej nadawcy. Rozmowa z człowiekiem asertywnym jest prawdziwa, a to ułatwia przekaz informacji lub uzyskanie konsensusu.

Oceniając zmienną dotyczącą łatwości komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego z innymi nauczycielami uzyskano wynik zbliżony do poprzednich. Około 58% respondentów uznało, że nauczyciele wychowania fizycznego mają dużą lub bardzo dużą łatwość komunikowania się z innymi ludźmi, 34%, że czynią to na poziomie średnim, a 8% na poziomie niskim. Średnia wartość skali wynosiła WS=3,63 i była bardzo zbliżona u kobiet i mężczyzn. Najniżej zdolność tę oceniły nauczycielki przedmiotów humanistycznych (WS=3,41), i podobnie jak przy poprzedniej zmiennej, najwyżej cechę tę ocenili koledzy nauczający przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,92).

WSk=3,60, WSm= 3,65, $\chi^2= 5,32$, df=4, p > 0,05

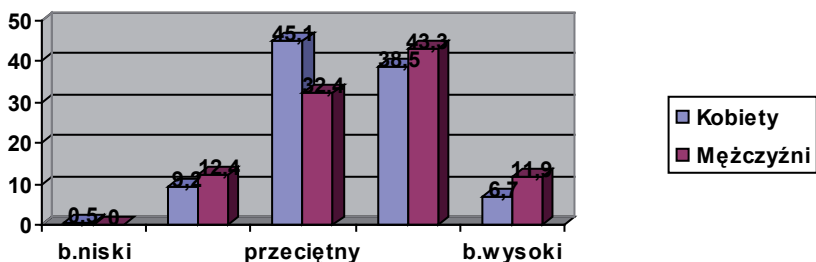
Ryc. 25. Poziom łatwości komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego z innymi ludźmi

Tabela 27

Poziom łatwości komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego z innymi ludźmi – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,55	3,65	3,41	3,51
Mężczyźni	3,60	3,70	3,53	3,92

Wysoka ocena miękkich atrybutów osobowości nauczycieli wychowania fizycznego powinna pozytywnie wpływać na ich zdolność dostosowania się do różnych sytuacji życia społecznego. Zdaniem badanych nauczycieli ranga tej cechy jest nieco niższa (WS=3,45).

WSk=3,36 WSm= 3,55, $\chi^2= 11,97$, df=4, p < 0,05

Ryc. 26. Poziom zdolności dostosowania się nauczycieli wychowania fizycznego do różnych sytuacji

Tabela 28

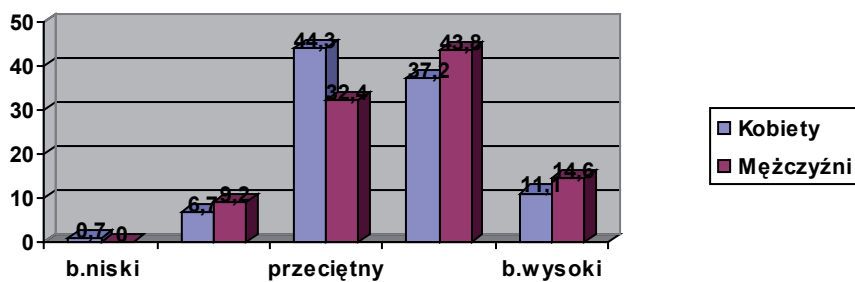
Poziom zdolności dostosowania się nauczycieli wychowania fizycznego do różnych sytuacji – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,30	3,41	3,30	3,38
Mężczyźni	3,51	3,59	3,33	3,50

Istotnie wyżej ocenili tę zdolność mężczyźni ($WSm = 3,55$), zaznaczając 55% ocen wysokich, natomiast niżej kobiety ($WSk = 3,36$) 45% takich ocen. Również 45% z nich oszacowało tę zmienną, na poziomie średnim. Według 11% respondentów zdolność dostosowania się nauczycieli wychowania fizycznego do funkcjonowania w różnych sytuacjach jest niska.

Kończąc analizę predyspozycji społecznych przydatnych w funkcjonowaniu w środowisku szkolnym, zapytano respondentów o zdolności przywódcze nauczycieli wychowania fizycznego. Są one niekiedy zamiennie nazywane zdolnością do liderowania. Przywództwo wiąże się ze sprawowaniem władzy, które polega na wyznaczaniu kierunków postępowania do realizacji przyjętej wizji określonego działania. Przywódca lub lider powinien być kreatywny, posiadać zdolność wpływania na innych oraz umiejętnie organizować proces osiągnięcia zamierzonych celów. Czasem przywódca mylony jest z menedżerem. Zadaniem przywódcy/lidera jest wyznaczanie dalekiego i ambitnego celu oraz mobilizacja podwładnych do podążania w tym kierunku, natomiast menedżer powinien zarządzać uruchomionymi procesami, koncentrować się na obserwacji wyników, porównywać je z celami i korygować odchylenia. Opinie naszych respondentów na ten temat wynikały z ich osobistego rozumienia pojęcia przywódcy. Ich zdaniem, nauczyciele wychowania fizycznego mają dosyć wysoki poziom takich predyspozycji ($WS = 3,57$). Podobnie jak w większości zmiennych, wyraźnie wyżej ocenili je mężczyźni, zaznaczając 58% ocen wysokich, a kobiety 48%. Na poziomie poniższej wartości średniej mieści się niewiele, bo 8% wskazań. Jak widać na ryc. 27, rozkład ocen jest wyraźnie przesunięty w prawo, w stronę wartości wysokich i bardzo wysokich. Daje to podstawę do wniosku, że

ponad połowa nauczycieli wychowania fizycznego posiada wysokie lub bardzo wysokie zdolności przywódcze.

WSk=3,51, WSm= 3,63, $\chi^2= 9,55$, df=4, p >0,05

Ryc. 27. Poziom zdolności przywódczych nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 29

Poziom zdolności przywódczych nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,43	3,57	3,64	3,34
Mężczyźni	3,52	3,74	3,53	3,78

Tabela 30

Hierarchia pozytywnych cech charakteru nauczycieli wychowania fizycznego przydatnych we współdziałaniu w środowisku szkolnym w ocenie badanych kobiet i mężczyzn

Atrybut	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Bycie lubianym przez uczniów	I	4,01	I	4,00	I	4,02
Uznanie u uczniów	II	3,94	II	3,91	II	3,98
Koleżeństwo	III	3,73	V	3,62	III	3,84
Asertywność	IV	3,69	VII	3,59	IV	3,80
Lubienie przez kol. nauczycieli	V	3,67	III	3,65	VIII	3,69
Odpowiedzialność	VI	3,65	VII	3,59	VI	3,72
Uznanie u dyrekcji szkoły	VII	3,64	IV	3,63	IX	3,66
Uznanie u kol. nauczycieli	VIII	3,63	IX	3,55	VII	3,71

Łatwość nawiązywania kontaktów	VIII	3,63	VI	3,60	IX	3,66
Budzenie zaufania	X	3,60	XII	3,47	V	3,74
Wiarygodność	XI	3,57	X	3,51	XI	3,64
Zdolności przywódcze	XI	3,57	X	3,51	XII	3,63
Zdolności dostosowawcze	XIII	3,45	XIII	3,36	XIII	3,55
Uznanie u rodziców uczniów	XIV	3,38	XIV	2,37	XIV	3,39

Reasumując ten blok atrybutów osobowości przydatnych do funkcjonowania w środowisku szkolnym, można powiedzieć, że nauczyciele wychowania fizycznego posiadają dobrze rozwinięte cechy charakteru przydatne w pracy w szkole i poza nią. Są przede wszystkim pozytywnie odbierani w środowisku szkolnym. Świadczy o tym dosyć wysoki poziom akceptacji i wyrażony lubieniem ich przez uczniów i kolegów nauczycieli oraz wysoki poziom uznania dla ich profesjonalizmu. Posiadają oni także wysoko rozwinięte takie cechy jak koleżeństwo, asertywność i odpowiedzialność potrzebne do dobrego współdziałania w zespołach ludzkich. Znaczna część nauczycieli wychowania fizycznego posiada predyspozycje przywódcze niezbędne na stanowiskach kierowniczych.

Tabela 31

Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali pozytywnych cech osobowościowych nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów w ocenie badanych kobiet i mężczyzn

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty		\bar{X}
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistycz.	Mat. przyrodn.	
Kobiety	3,52	3,66	3,14	3,30	3,40
Mężczyźni	3,63	3,78	3,54	3,78	3,68
\bar{X}	3,57	3,72	3,34	3,54	-

Analizowane przymioty nauczycieli wychowania fizycznego wyżej ocenili mężczyźni (WS=3,68) niż badane kobiety (WS=3,40). Nieco wyżej ich walory postrzegane są w szkołach ponadpodstawowych (WS=3,72) niż w szkołach podstawowych (3,57). Omawiane cechy osobowościowe nauczycieli wychowania fizycznego wyżej oceniają – nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,54) niż nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,34).

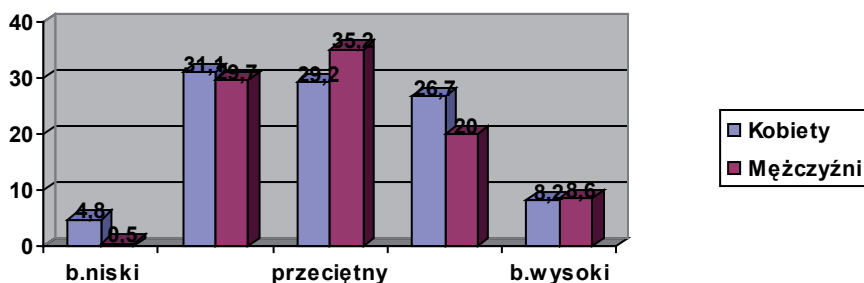
3.3. Niektóre przywary nauczycieli wychowania fizycznego

Wiadomo, że nie ma ludzi doskonałych. Każdy ma swoje lepsze i gorsze strony. Te gorsze składniki osobowości nazywane są powszechnie przywarami. Są to jakieś wady charakteru, jego ujemne cechy. W słownikach na ich określenie wymienia się takie synonimy jak: ułomność, niedoskonałość, słabość, usterka, brak, skaza, defekt, mankament, przypadłość, narów i inne. Mogą one dotyczyć różnych obszarów osobowości i występować pojedynczo jako jakiś wyjątek, albo też może być ich więcej i występować mogą dosyć często jako stała cecha charakteru. Poziom przywar zależy jest od ich rangi, częstości oraz siły występowania. Wielu posiadaczy przywar nie uświadamia ich sobie. Wielce pomocne w uświadamianiu sobie negatywnych cech własnej osobowości jest odpowiednie reagowanie na sygnały z zewnątrz, wyrażane przez asertywne zachowania ludzi z otaczającego ich środowiska.

Nauczyciel z tytułu wykonywanego zawodu powinien być wzorcem dla uczniów, ale nie oznacza to, że nie może popełniać jakichś błędów. Błędy zdarzają się każdemu, tylko nie powinny wychodzić poza określone etyką i ustalone prawem granice. A jeżeli już wystąpią, nie powinny nikogo krzywdzić lub powodować innych szkód. W życiu bywa różnie, ponieważ cechuje je duża rozpiętość zdarzeń i zachowań. Niektóre ludzkie przywary wzbudzają wesołość, inne zaś mogą niekorzystnie wpływać na losy innych osób. Takich krzywdzących uczniów lub innych ludzi zachowań nie może popełniać nauczyciel. Powinien on w oparciu o informacje zwrotne płynące od uczniów, kolegów nauczycieli i rodziców analizować swoje postępowanie, dokonywać autoewaluacji lub ewaluacji swoich zachowań i wyciągać z nich właściwe wnioski, dotyczące silnych oraz słabych stron własnej osobowości.

W potocznych opiniach o nauczycielach, w tym również na temat nauczycieli wychowania fizycznego, pojawiają się pewne specyficzne zachowania, które można uznać za ujemne cechy ich osobowości. Chcąc je bliżej rozpoznać, we wstępnych badaniach sondażowych przeprowadzonych w środowisku nauczycielskim, zapytano o przywary przypisywane nauczycielom wychowania fizycznego. Na tej podstawie do badań właściwych wybrano te z nich, które były najczęściej zgłaszane. Badanie to miało zweryfikować słuszność takich opinii.

Jak już powiedziano wcześniej, nauczyciele wychowania fizycznego wyróżniają się w środowisku szkolnym swoim wyglądem i sposobem bycia. Rodzi się zatem pytanie, czy te atrybuty osobowości powodują postrzeganie ich w środowisku nauczycielskim jako wyodrębnionej grupy społeczno-zawodowej? Odpowiedzi na to pytanie są bardzo zrównoważone; około 33% respondentów nie widzi jakichś cech wyodrębniania się nauczycieli wychowania fizycznego spośród nauczycieli innych przedmiotów, tyle samo dostrzega taką tendencję, ale w stopniu średnim.

WSk=3,02, WSm= 2,94, $\chi^2 = 4,61$, df =4, p >0,05

Ryc. 28. Stopień postrzegania nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim

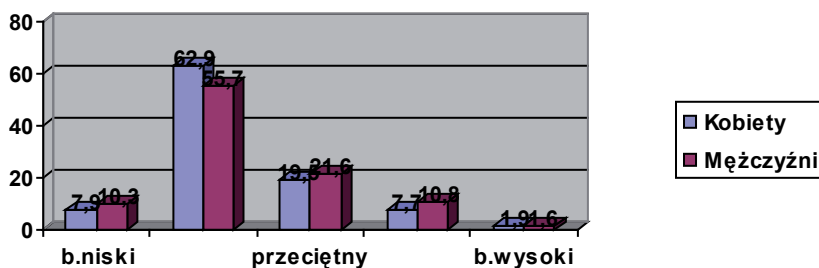
Tabela 32

Stopień postrzegania nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,06	2,98	3,08	3,02
Mężczyźni	2,88	2,99	3,22	3,25

Taka sama część badanych widzi wyraźne ich wyodrębnienie się. Pod względem statystycznym jest to rozkład zrównoważony. Wartość wskaźnika skali (WS=2,98) odpowiada wartości średniej. Ale z połączenia wartości przeciętnych z wysokimi widać, iż nauczyciele wychowania fizycznego postrzegani są przez większość kolegów raczej jako grupa z pewną dozą inności w środowisku nauczycielskim. Powodów takiego postrzegania nauczycieli wychowania fizycznego należy szukać

wśród innych zmiennych zależnych. Być może dotyczy to stosunku do innych ludzi, poczucia wyższości lub niższości wobec nich. Mogą to być postawy, które wynikają z zawyżonej lub zaniżonej samooceny swoich walorów, głównie intelektualnych, kompetencyjnych, psychofizycznych lub innych cech osobowości. Zdaniem naszych respondentów, zdecydowana większość (68%) nauczycieli wychowania fizycznego nie wykazuje swojej wyższości w środowisku nauczycielskim. Natomiast takie inklinacje ma 11% z nich (ryc. 29). Opinie badanych kobiet i mężczyzn są do siebie bardzo zbliżone ($WSk=2,32$, $WSm=2,37$). Siła tej przyzwary ($WS=2,24$) jest znacznie niższa od średniej wartości skali.

$WSk=2,32$, $WSm=2,37$, $\chi^2=3,66$, $df=4$, $p>0,05$

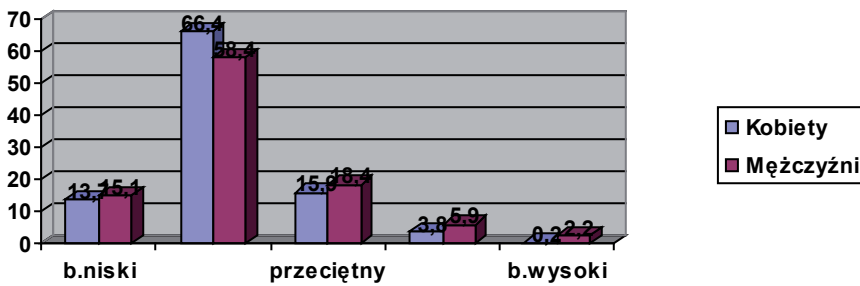
Ryc. 29. Stopień poczucia wyższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim

Tabela 33

Stopień poczucia wyższości nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,12	2,51	2,41	2,54
Mężczyźni	2,31	2,43	2,60	2,50

Próby wywyższania się nauczyciela wychowania fizycznego najmniej dostrzegają kobiety ze szkół podstawowych ($WS=2,12$), a najwyżej mężczyźni nauczający przedmiotów humanistycznych ($WS=2,60$). Jeszcze silniej (77%) oceniono u nauczycieli wychowania fizycznego brak poczucia niższości w środowisku nauczycielskim (ryc. 30). Na taką postawę wskazuje tylko 6% badanych.

WSk= 2,10, WSm= 2,21, $\chi^2= 8,81$, df =4, p >0,05

Ryc. 30. Stopień poczucia niższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim

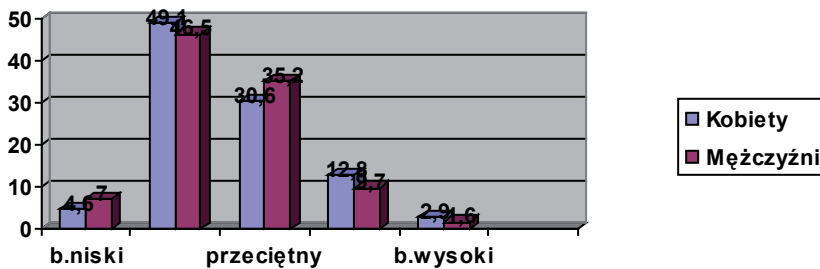
Tabela 34

Stopień poczucia niższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	1,98	2,21	2,26	1,95
Mężczyźni	2,15	2,29	2,34	2,21

Uzyskane wyniki badań pozwalają stwierdzić, że nauczyciele wychowania fizycznego w swoich środowiskach pracy zachowują się normalnie i nie starają się wyróżnić ani manifestowaniem swojej wyższości, ani też wykazywaniem niższości w stosunku do innych nauczycieli. Z tego punktu widzenia, są oni odbierani jako równorzędni partnerzy realizujący wspólne i specyficzne zadania szkoły.

Z poczuciem wyższości wiąże się zagadnienie dominacji. Powstaje pytanie, czy na skutek specyfiki kierowania procesem dydaktycznym z uczniami nie dążą oni również do dominowania nad kolegami nauczycielami poprzez narzucanie im swojej woli lub wykazywania przewagi. Badania wykazują, że siła tego atrybutu również nie jest duża (WS=2,56). W rozkładzie procentowym ponad połowa (54%) badanych uznała występowanie tej przywary u nauczycieli wychowania fizycznego na poziomie niskim lub bardzo niskim, 34% na poziomie średnim, a niewiele, bo 13% na poziomie wysokim (ryc. 31). Przywarę tę silniej postrzegają kobiety niż mężczyźni ($\chi^2= 11,24$, p <0,05).

Wsk = 2,60, WSm = 2,52, $\chi^2 = 11,24$, df = 4, p < 0,05

Ryc. 31. Stopień wykazywanej potrzeby dominowania nad innymi nauczycielami

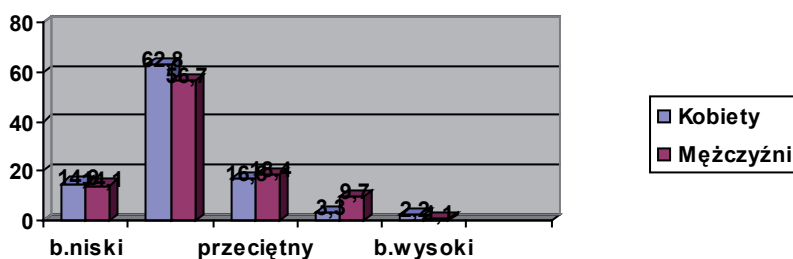
Tabela 35

Stopień wykazywanej potrzeby dominowania nad innymi nauczycielami
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,52	2,70	2,83	2,62
Mężczyźni	2,48	2,56	2,94	2,64

Poziom wskaźnika skali (WS=2,56) oznacza, iż nauczyciele wychowania fizycznego w zdecydowanej większości nie wykazują potrzeby dominowania w środowisku nauczycielskim. W związku z tym nie należy wiązać specyfiki zawodu z taką cechą osobowości. Nieliczne wyjątki wskazujące na potrzebę dominacji, mogą wynikać z zadatków wrodzonych lub aspiracji związanych z chęcią sprawowania władzy.

Poruszana wielokrotnie w tym opracowaniu specyfika wykonywania zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, może powodować u nich wspomniane wcześniej poczucie inności. Być może tak jest, ale czy jest ono przez nich okazywane? Odpowiedź na to pytanie ilustruje rozkład wypowiedzi przedstawiony na rycinie 32. Tylko 8% respondentów uważa, że czynią oni to oni w stopniu wysokim, 17% w stopniu przeciętnym, a pozostałych 75% respondentów uważa, że nie okazują oni swojej inności w środowisku nauczycielskim. Nie świadczy to jednak o braku różnic między nauczycielami wychowania fizycznego a pozostałymi nauczycielami w innych obszarach życia szkolnego i osobistego.

WSk= 2,13, WSm= 2,27, $\chi^2= 7,24$, $df=4$, $p > 0,05$

Ryc. 32. Stopień okazywania swojej inności przez nauczycieli wychowania fizycznego

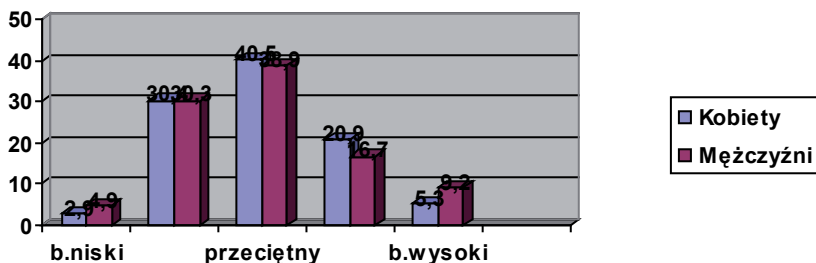
Tabela 36

Stopień okazywania swojej inności przez nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,16	2,10	2,20	2,18
Mężczyźni	2,26	2,28	2,29	2,25

Taką specyficzną cechą różnicującą wszystkich nauczycieli jest partykularyzm przedmiotowy, przejawiający się w postrzeganiu szkoły przez pryzmat nauczanego przedmiotu. Trudno powiedzieć czy to jest wada, czy też zaleta danego nauczyciela. Na pewno identyfikowanie się nauczyciela z określoną dziedziną wiedzy lub obszarem aktywności w jego działaniu jest cechą pożądaną. Jednak nadmierne wiązanie procesu dydaktyczno-wychowawczego szkoły z jedną dziedziną poznania lub działania jest sprzeczne z zasadą wielostronności i może prowadzić do ograniczania możliwości rozwojowych ucznia. Z przeprowadzonych badań wynika, iż nauczyciele wychowania fizycznego, wbrew potocznym opiniom, nie mają wyrobionego postrzegania szkoły, głównie przez pryzmat wychowania fizycznego. Wartość wskaźnika skali jest niższa od średniej wartości skali i wynosi $WS=2,95$. Jest ona identyczna dla badanych kobiet i mężczyzn. Więcej (34%) respondentów wskazuje na niski stopień preferowania wychowania fizycznego w postrzeganiu szkoły niż na stopień wysoki (26%). Przeważa poziom przeciętny (40%). Jest to chyba sytuacja normalna, która nie potwierdza głoszonej niekiedy tezy o skazie zawodowej nauczycieli wychowania fi-

zycznego w tym zakresie. Chociaż w odczuciu mężczyzn nauczających przedmiotów humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych taka inklinacja się u nich pojawia (WS=3,26).

WSk= 2,95, WSm= 2,95, $\chi^2= 5,66$, df=4, p >0,05

Ryc. 33. Stopień postrzegania szkoły głównie przez pryzmat wychowania fizycznego

Tabela 37

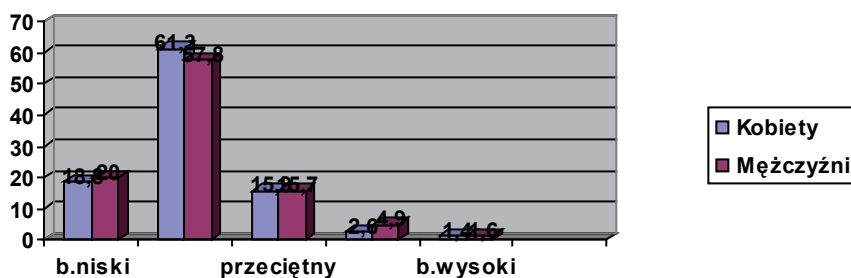
Stopień postrzegania szkoły głównie przez pryzmat wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,86	3,06	3,03	3,02
Mężczyźni	2,91	2,99	3,27	3,25

Oprócz omówionych wyżej specyficznych cech związanych z wykonywanym zawodem, w których mogą się ujawniać przywary osobowości nauczycieli wychowania fizycznego, istnieją jeszcze inne obszary tożsamości o charakterze bardziej powszechnym, dotyczące wszystkich ludzi. W każdym środowisku, zarówno w rodzinie, w pracy lub jeszcze innym, nie akceptowane są zachowania wyraźnie wykraczające poza ustalone normy. Ze wstępnych badań sondażowych wynika, że w środowisku nauczycielskim nie ceni się ludzi zbyt drażliwych, kłótliwych, mających ciągle o coś pretensje oraz malkontentów narzekających zawsze i na wszystko. Z kolei, pod względem preferowanego systemu wartości i sposobu bycia, źle postrzegani są także nauczyciele koncentrujący się głównie na zarabianiu pieniędzy, zbyt powierzchowni, nadmiernie emocjonalni w swoich wystąpieniach, nie umiejący racjonalnie argumentować swoich problemów, niesprawiedliwi, krzywdzący uczniów wysta-

wianiem zbyt niskich ocen. Przywary te, w odniesieniu do nauczycieli wychowania fizycznego, poddano weryfikacji w naszych badaniach.

Kłótnia jest elementem życia człowieka, powstaje jako podbudowana emocjonalnie wymiana zdań między osobami. Bywa urozmaiceniem szarości życia lub sposobem na odreagowanie nagromadzonych napięć psychicznych. Jednak w sytuacji niestabilności emocjonalnej jednostki, nadmiernej impulsywności i braku kontroli nad wypowiedzianymi słowami może powodować ostry konflikt i szkodliwe skutki. Ludzie kłótniwi, swarliwi są także agresywni, przyjmują wrogą postawę wobec innych. Z powodu braku kontroli działań impulsywnych są zdolni do zachowań awanturniczych, pieniackich. Takie skrajne zachowania są poważną wadą charakteru, a osoby na tym poziomie kłótniwości nie są akceptowani w grupach społecznych. Kłótniwy nauczyciel nie może być wzorem wychowawczym dla swoich uczniów.

WSk= 2,06, WSm= 2,10, $\chi^2= 5,66$, df =4, p >0,05

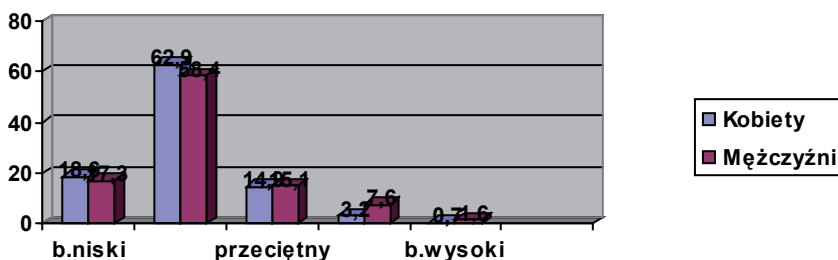
Ryc. 34. Stopień kłótniwości nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 38

Stopień kłótniwości nauczycieli wychowania fizycznego
- w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,07	1,99	2,15	2,06
Mężczyźni	1,97	2,09	2,38	2,32

W prezentowanych badaniach, poziom kłótności nauczycieli wychowania fizycznego został określony jako bardzo niski lub niski (80%). Tylko około 4% respondentów określa go w kategoriach wysokich (ryc. 34). Wartość wskaźnika skali jest niska i wynosi $WS=2,08$.

$WSk= 2,05$, $WSm= 2,17$, $\chi^2= 5,66$, $df=4$, $p > 0,05$

Ryc. 35. Stopień drażliwości nauczycieli wychowania fizycznego

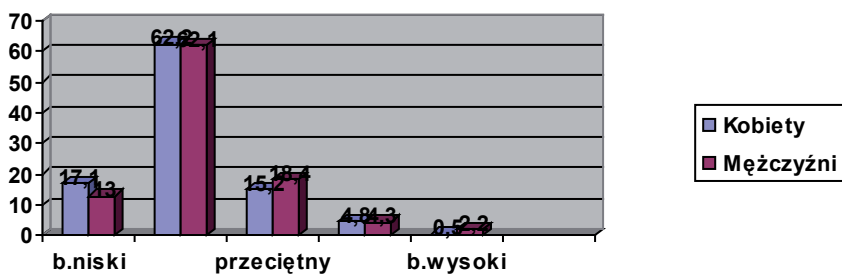
Tabela 39

Stopień drażliwości nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	1,89	2,09	2,19	2,16
Mężczyźni	2,18	2,16	2,52	2,40

Bardzo podobny jest rozkład wypowiedzi badanych nauczycieli na temat poziomu drażliwości nauczycieli wychowania fizycznego ($WS=2,11$). Wyraża się ona szczególną wrażliwością na niektóre tematy i bardzo emocjonalnym reagowaniem na pewne bodźce i sytuacje. Często jest ona zarzewiem kłótni. Najsilniej objawy drażliwości u nauczycieli wychowania fizycznego dostrzegają mężczyźni nauczający przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, a najmniej nauczycielki ze szkół podstawowych. Z badań wynika, że obie te cechy charakteru, tak dokuczliwe w stosunkach międzyludzkich wewnątrz grupy, w bardzo niskim stopniu odnoszą się do nauczycieli wychowania fizycznego.

Nie można ich też nazwać malkontentami, czyli ludźmi niezadowolonymi zawsze i z wszystkiego, narzekającymi, zrzędzącymi i grymaszącymi (ryc. 35). Wypowiedzi naszych respondentów na temat tej przywary są podobne jak w przypadku kłótności i drażliwości ($WS=2,18$).

WSk= 2,16, WSm= 2,20, $\chi^2= 9,24$, df =4, p >0,05

Ryc. 36. Stopień malkontentstwa nauczycieli wychowania fizycznego

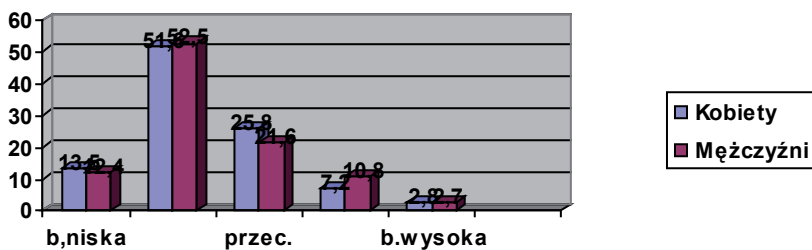
Tabela 40

Stopień malkontentstwa nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,10	2,21	2,26	2,06
Mężczyźni	2,15	2,25	2,30	2,02

Uzyskane wyniki badań ukazują niski poziom występowania u nauczycieli wychowania fizycznego znaczących przywar charakteru utrudniających funkcjonowanie w grupie społecznej. Zwiększa to ich szanse na zaakceptowanie w środowisku nauczycielskim i może sprzyjać dobrej współpracy.

Zgłoszoną w badaniach wstępnych, mniej znaczącą cechą zakwalifikowaną do przywar nauczycieli wychowania fizycznego, jest zauważona u nich tendencja do zbyt dużego upraszczania wielu spraw. W badaniach, cecha ta jest tylko nieco silniej dostrzegana niż poprzednie (WS=2,37). Zdaniem respondentów, przypadłość ta nie dotyczy 65% nauczycieli wychowania fizycznego, ale u 24% występuje na poziomie średnim, a u około 10% na poziomie wysokim. Aczkolwiek nie jest to zjawisko silnie występujące, to jest ono dostrzegane i jak widać nie akceptowane w środowisku nauczycielskim. Przywara ta jest mniej postrzegana przez nauczycieli przedmiotów humanistycznych, a wyraźnie silniej przez nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

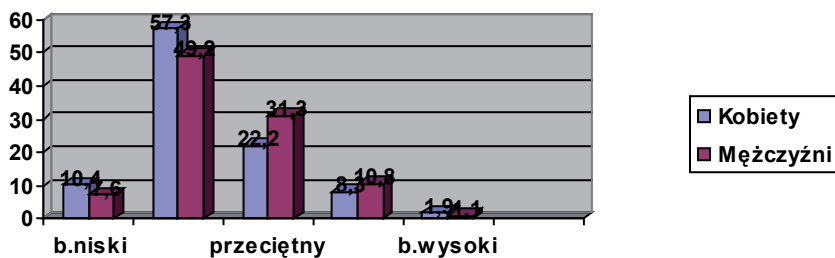
Wsk= 2,36, WSm= 2,38, $\chi^2= 2,92$, df=4, p >0,05

Ryc. 37. Tendencja do zbytniego upraszczania wielu spraw

Tabela 41

Tendencja do zbytniego upraszczania wielu spraw
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,39	2,31	2,01	2,47
Mężczyźni	2,32	2,40	2,13	2,57

Wsk= 2,34, WSm= 2,49, $\chi^2= 8,48$, df=4, p >0,05

Ryc. 38. Poziom emocjonalności podczas wystąpień

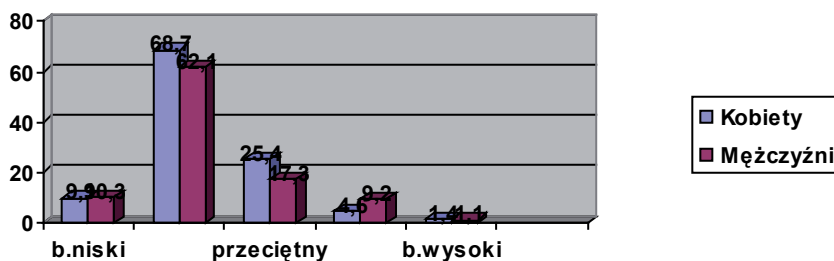
Tabela 42

Poziom emocjonalności podczas wystąpień – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,38	2,29	2,47	2,30
Mężczyźni	2,39	2,58	2,78	2,68

W środowisku nauczycielskim źle postrzegana jest nadmierna emocjonalność podczas wystąpień. Wprawdzie zdaniem badanych u 11% takie zachowania występują w stopniu wysokim, a u 27% w stopniu średnim. To u 62% nauczycieli wychowania fizycznego występuje ona w stopniu niewielkim. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że nieco bardziej dostrzegają to mężczyźni ($W_{Sm}=2,49$) niż kobiety ($W_{Sk}=2,34$). Trudno powiedzieć, jak się takie zachowania mają do zachowań nauczycieli innych przedmiotów, i czy zależne jest bardziej od specyfiki nauczanego przedmiotu, czy też od osobistego temperamentu.

Również z kręgu komunikacji interpersonalnej pochodzi ważna cecha dotycząca umiejętności argumentowania swoich problemów. Nauczyciele wychowania fizycznego, zdaniem ich kolegów ze szkoły, wypadają pod tym względem słabo; 10% z nich czyni to bardzo słabo, 65% słabo, 21% przeciętnie, a 8% komunikuje się na poziomie wysokim.

$W_{Sk} = 2,19$, $W_{Sm} = 2,28$, $\chi^2 = 5,78$, $df = 4$, $p > 0,05$

Ryc. 39. Poziom umiejętność argumentowania swoich problemów

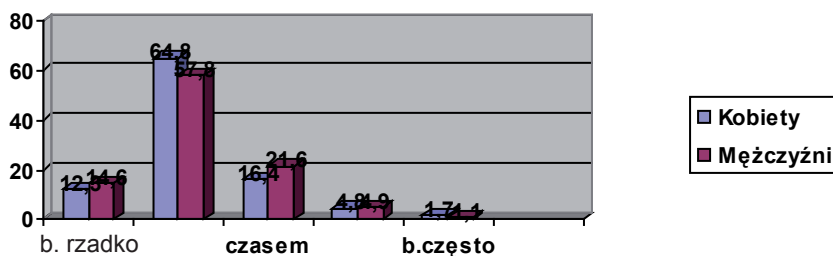
Tabela 43

Poziom umiejętność argumentowania swoich problemów
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,24	2,14	1,99	2,13
Mężczyźni	2,31	2,25	2,09	2,35

Najniżej kompetencje te ocenili nauczyciele przedmiotów humanistycznych ($W_S=2,05$). Niska średnia wartość wskaźnika skali $W_S=2,25$ w przypadku tej zmiennej ukazuje nie tylko przywarę, ale braki warsztatowe niezbędne w wykonywaniu zawodu nauczyciela. Praca nauczyciela polega

na operowaniu słowem; wyjaśnianiu, przekonywaniu, perswadowaniu, dowodzeniu itp. Brak takiej umiejętności obniża jakość jego pracy lub ją wręcz uniemożliwia. Niski wynik dla tej zmiennej skłania do głębszej refleksji nad programem i procesem kształcenia na kierunkach wychowania fizycznego. Faktem jest, iż kierunki te są zdominowane przez przedmioty biomedyczne i z tzw. kręgu kultury fizycznej, ale realizowane są również przedmioty pedagogiczne, a w tym komunikacja interpersonalna i emisja głosu. Widać wystarcza to bardziej do roboczego komunikowania się z uczniami niż argumentowania określonych racji wśród nauczycieli. Do umiejętności argumentowania swojego stanowiska potrzebne są odpowiednie kompetencje, między innymi takie jak: bogaty zasób leksykalny, określona wiedza oraz sposób jej przekazywania stosownie do określonej sytuacji. Należą one do kluczowych umiejętności każdego nauczyciela. Jak widać z badań, kompetencja ta nie należy do silnych stron warsztatu nauczycieli wychowania fizycznego. Jest między innymi skutkiem braku przygotowania z zakresu retoryki oraz niskiego udziału metod problemowych podczas prowadzenia zajęć w okresie studiów. Być może, nauczyciele wychowania fizycznego tego sobie nie uświadamiają i nie starają się doskonalić w tym zakresie.

Wsk= 2,19, WSm= 2,28, $\chi^2= 3,78$, df=4, p >0,05

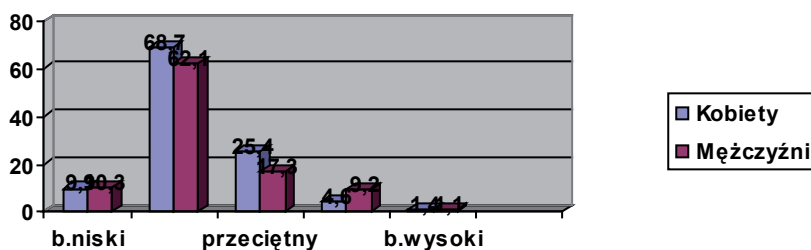
Ryc. 40. Wystawianie uczniom zbyt niskich ocen

Tabela 44

Wystawianie uczniom zbyt niskich ocen – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,26	2,11	2,23	2,00
Mężczyźni	2,29	2,27	2,32	1,94

W obiegowych opiniach o nauczycielach, dosyć często posądza się ich o wystawianie uczniom zbyt niskich ocen z danego przedmiotu. Można to uznać za nauczycielską przywarę. W związku z tym, w badaniach naszych zapytano, czy nauczyciele wychowania fizycznego mają taką skłonność. Rozkład wypowiedzi przedstawiono na rycinie nr 40. Wyniki badań nie potwierdzają takiego osądu. Średnia wartość wskaźnika skali jest niska i wynosi $WS=2,20$. W odczuciu badanych, czasami zdarza się to 18% nauczycieli tego przedmiotu, a często czyni to tylko 6%. W tym miejscu należy zaznaczyć specyfikę oceniania z wychowania fizycznego, gdzie szczególne miejsce zajmuje stosunek ucznia do aktywności ruchowej i czynione przez niego postępy, a nie uzyskany efekt sportowy lub wysoki poziom w zakresie motoryczności. Z tego też względu mogą powstawać pewne kontrowersje na temat oceny i oceniania.

$WSk= 2,19$, $WSm= 2,28$, $\chi^2= 5,78$, $df=4$, $p > 0,05$

Ryc. 41. Stopień koncentrowania się głównie na zarabianiu pieniędzy

Tabela 45

Stopień koncentrowania się głównie na zarabianiu pieniędzy
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,16	2,22	2,33	2,22
Mężczyźni	2,27	2,29	2,37	2,21

Podnoszoną niekiedy w gronach nauczycielskich cechą negatywną ich postępowania, jest wykonywanie dodatkowych prac poza zajęciami lekcyjnymi. Osobom takim przypisuje się koncentrowanie się głównie na

zarabianiu pieniędzy, a nie na skupieniu się na pracy wynikającej z przydziału czynności. Faktem jest, że nauczyciele wychowania fizycznego dużo pracują.

Oprócz zajęć lekcyjnych prowadzą zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne. Pracują w klubach sportowych, organizacjach rekreacji ruchowej lub prowadzą zajęcia z zakresu fizjoterapii. Ale czy koncentrują się głównie na zarabianiu pieniędzy? Uzyskana w badaniach odpowiedź na to pytanie jest przecząca, gdyż zdaniem naszych respondentów, niewiele, bo około 8% nauczycieli wychowania fizycznego za główny cel swojej działalności stawia zarabianie pieniędzy, 21% czyni to na poziomie przeciętnym, natomiast u 69% nie dostrzega się takiego nastawienia. Wartość wskaźnika skali wynosi $WS=2,24$ i jest znacznie niższa od wartości średniej.

W środowisku nauczycielskim, sprawa zarabianych pieniędzy jest często podnoszona, ponieważ potrzeby życiowe przekraczają znacznie dochody uzyskiwane ze szkolnych pensji. W związku z tym nauczyciele podejmują różne dodatkowe zajęcia, by zrównoważyć tę różnicę. Można powiedzieć, że w stosunkowo dobrej sytuacji są nauczyciele wychowania fizycznego, gdyż dzięki dosyć dużej liczbie godzin przeznaczonych na zajęcia ruchowe w szkole i w środowisku, mają możliwość dorobienia do pensji, prowadząc zajęcia pozalekcyjne lub inne poza szkołą. Takich możliwości nie mają nauczyciele innych przedmiotów, i to może budzić ich zazdrość. We wszystkich frakcjach badanych nauczycieli wyniki dla tej zmiennej są do siebie zbliżone.

Tabela 46

Hierarchia przywar przypisywanych nauczycielom wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów nauczania w szkole

Przywara	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Postrzeganie siebie jako wyodrębnionej grupy	I	3,00	I	3,02	II	2,94
Postrzeganie szkoły przez pryzmat wychowania fizycznego	II	2,95	II	2,95	I	2,95
Potrzeba dominowania nad innymi	III	2,56	III	2,60	III	2,52
Nadmierna emocjonalność podczas występów	IV	2,41	V	2,34	IV	2,49

Tendencja do upraszczania wielu spraw	V	2,37	IV	2,36	V	2,38
Poczucie wyższości w środowisku nauczycielskim	VI	2,35	VI	2,32	VI	2,37
Sposób argumentowania swoich problemów	VII	2,25	VII	2,19	VII	2,28
Okazywanie swojej inności	VIII	2,20	IX	2,13	VIII	2,27
Wystawianie uczniom zbyt słabych ocen	VIII	2,20	VII	2,19	X	2,20
Koncentrowanie się głównie na zarabianiu pieniędzy.	X	2,17	X	2,12	X	2,20
Poczucie niższości w środowisku nauczycielskim	XI	2,16	XI	2,10	IX	2,21
Malkontentstwo	XI	2,16	XII	2,09	X	2,20
Drażliwość	XIII	2,11	XIV	2,05	XIII	2,17
Kłótniowość	XIV	2,08	XIII	2,06	XIV	2,10

Uogólniając wyniki omawianych zmiennych można stwierdzić, że siła ich występowania jest niewielka; średnia wartość wskaźnika skali wynosi $WS = 2,39$, czyli znacznie poniżej wartości średniej, a rozpiętość ocen nie przekracza jednego punktu skali.

Spośród analizowanych negatywnych atrybutów tożsamości zawodowej (tab. 46), przypisywanej nauczycielom wychowania fizycznego przez ich kolegów, wyróżniają się dwie ściśle związane ze specyfiką ich profesji, tj.: nadmierne postrzeganie siebie jako wyodrębnionej ze społeczności nauczycielskiej grupy zawodowej, oraz postrzeganie szkoły głównie przez sprawy wychowania fizycznego. Być może wynika to z faktu, że wychowanie fizyczne jest w swojej specyfice inne; odnosi się bowiem do innej sfery osobowości uczniów, a ta nie zawsze jest wystarczająco rozumiana i doceniana przez środowisko nauczycielskie. Innym motywem takiego identyfikowania się z wychowaniem fizycznym może być silne zaangażowanie się w wykonywaną pracę. Powodem może być także zbyt wąska specjalizacja przedmiotowa. Bardzo rzadko który nauczyciel wychowania fizycznego naucza innego przedmiotu. Inne cechy ujmowane jako przywary mają jeszcze niższą wartość, co pozwala je potraktować jako nieistotne. Na tej podstawie można powiedzieć, że nauczyciele wychowania fizycznego nie mają większych wad osobowościowych. Martwić

może niska ocena umiejętności argumentowania swoich racji. Jest to jednak cecha bardziej związana z kompetencjami niż osobowością.

Tabela 47

Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali negatywnych cech osobowościowych nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów, w ocenie badanych kobiet i mężczyzn

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty		\bar{X}
	Podstawowe	Ponadpodstawe	Humanistycz.	Mat. przyrodn.	
Kobiety	2,30	2,35	2,38	2,34	2,34
Mężczyźni	2,35	2,42	2,54	2,47	2,44
\bar{X}	2,33	2,38	2,46	2,40	-

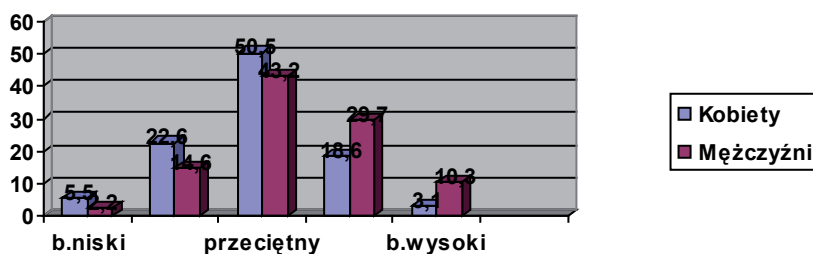
Poglądy na ten temat wszystkich badanych frakcji respondentów są do siebie bardzo zbliżone.

3.4. Postrzeżenie wychowania fizycznego w szkole

Cechą rozumnego człowieka jest jego świadomość, czyli zdawanie sobie sprawy z otaczającej go rzeczywistości i miejsca, jakie on w niej zajmuje. Kształtuje się ona w procesie myślenia, w którego toku dokonuje się wyboru określonych wartości, by na ich kanwie kształtować postawę wobec rzeczy, zjawisk, ludzi i do samego siebie. Każdy człowiek buduje swoją indywidualną świadomość, stanowiącą fundament jego osobowości. Na świadomość człowieka może wywierać wpływ świadomość grupowa. Ze społecznego punktu widzenia, świadomość nauczycieli powinna odzwierciedlać oczekiwane cechy preferowanych w ideale lub modelu wychowawczym wartości osobowych. Jego świadomość pedagogiczna powinna być między innymi oparta na humanistycznej koncepcji postrzegania człowieka, preferującej ugruntowane przyjazne nastawienia do ludzi, pomocniczość, poszanowanie ich inności, godności, wolności i prawa do szczęścia. Ważną, ale nie zawsze należycie docenianą, jest świadomość należytej troski o zdrowie i umiejętność jego kształtowania. W systemie edukacyjnym już od wychowania przedszkolnego prowadzi się w tym kierunku odpowiednie działania. W ramach wychowania fizycznego i zdrowotnego uczy się podstaw higieny osobistej, ukazuje się znaczenie ruchu dla kształtowania sprawności fi-

zycznej, sposoby aktywnego spędzania czasu poprzez zabawę, sport i rekreację ruchową, uczy umiejętności kontroli zdrowia, dbałości o urodę i zgrabną sylwetkę ciała. Działania te przynależne do kultury fizycznej, realizowane podczas różnych form zajęć wychowania fizycznego, mają na celu ukształtować u uczniów świadomą i trwałą postawę na rzecz kształtowania dobrego zdrowia i sprawności fizycznej, podstawowych wyznaczników szczęśliwego i długiego życia.

Ważnym miernikiem udziału w kulturze fizycznej jest poziom zaangażowania w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej. Na zadane naszym respondentom pytanie, najczęściej z nich, bo 50% kobiet i 43% mężczyzn określiło swoją aktywność, w tym zakresie, na poziomie średnim, 40% mężczyzn i 20% kobiet na poziomie wysokim lub bardzo wysokim, a 28% kobiet i 17% mężczyzn na poziomie niskim lub bardzo niskim (ryc. 42). Świadczy to o tym, że badani mężczyźni są zdecydowanie bardziej zaangażowani w aktywność ruchową niż kobiety ($\chi^2= 28,59$, $p < 0,001$). Poziom wskaźnika skali niewiele przekracza wartość średnią i wynosi $WS=3,18$. To nie wskazuje, iż wszyscy z nich mogą być dla uczniów dobrymi wzorami do naśladowania w tym zakresie.

$Wsk= 3,06$, $WSm= 3,31$, $\chi^2= 28,59$, $df=4$, $p < 0,001$

Ryc. 42. Poziom zaangażowania badanych w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej

Tabela 48

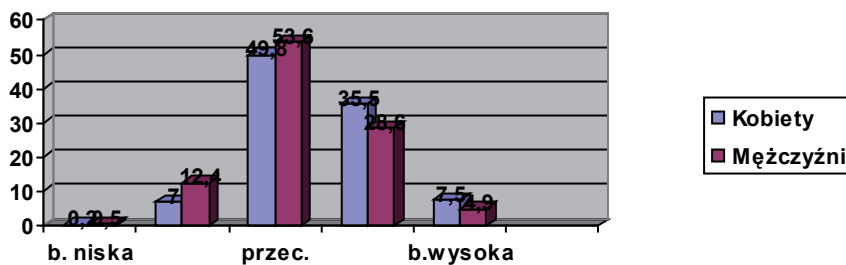
Poziom zaangażowania badanych w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej
- w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,86	3,26	3,35	3,20
Mężczyźni	3,26	3,40	3,68	3,59

Poziom zaangażowania środowiska nauczycielskiego, w różne formy aktywności ruchowej, stanowi tło dla realizacji szkolnego wychowania fizycznego. Im jest on wyższy, tym stwarza korzystniejszy klimat dla realizacji zadań w tym zakresie.

Najniższy jest poziom aktywności ruchowej nauczycielek ze szkół podstawowych. Wyraźnie wyższą aktywność ruchową przejawiają kobiety ze szkół ponadpodstawowych. W ujęciu frakcji przedmiotowych, najwyższą aktywność ruchową deklarują nauczyciele przedmiotów humanistycznych.

Badani nauczyciele znacznie wyżej niż własną aktywność fizyczną ocenili postulowaną rangę przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole ($WS=3.33$). Tym razem nieco wyżej dowartościowały ją kobiety ($WS=3,42$) niż mężczyźni ($WS=3,25$). W rozkładzie wypowiedzi dominują oceny przeciętne (52%), a ocen niskich jest 9%. Cieszyć może fakt wskazania 38% ocen powyżej wartości średniej, co poświadcza fakt postrzegania rangi przedmiotu wychowanie fizyczne znacznie powyżej poziomu przeciętnego (ryc. 43).

$Wsk=3,42$, $WSm= 3,25$, $\chi^2= 8,10$, $df =4$, $p >0,05$

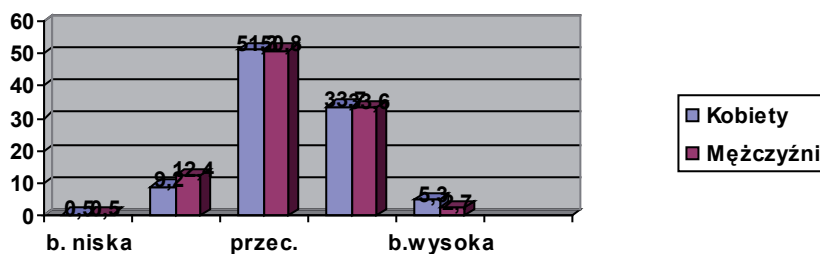
Ryc. 43. Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole

Tabela 49

Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,39	3,45	3,56	3,48
Mężczyźni	3,15	3,39	3,49	3,44

Najwyżej ją docenili nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,53). Niewiele niżej nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,46). Stosunkowo nisko, ze względu na rolę w procesach rozwojowych dzieci, oszacowali ją nauczyciele szkół podstawowych (WS=3,27). W opinii badanych nauczycieli postulowana ranga jest zbieżna z rzeczywistym obrazem wychowania fizycznego realizowanego w szkole. Wartość wskaźnika skali dla tej zmiennej jest podobna i wynosi WS=3,30. Pozostałe wartości rozkładu wyników na skali są bardzo zbliżone do poprzedniego rozkładu. Zatem, według opinii nauczycieli innych przedmiotów nauczania, nie ma rozbieżności między postulowaną a rzeczywistą rangą wychowania fizycznego w szkole. Dotyczy to głównie wymiaru godzin i sposobu realizacji tych zajęć.

WSk=3,34 , WSm= 3,25, $\chi^2= 3,27$, df =4, p >0,05

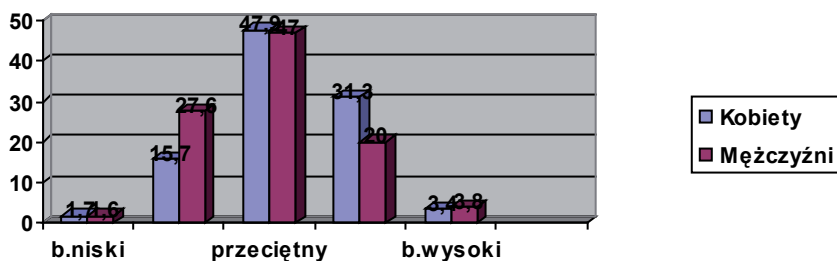
Ryc. 44. Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole

Tabela 50

Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,30	3,38	3,49	3,43
Mężczyźni	3,19	3,30	3,47	3,40

W odczuciu badanych nauczycieli realizowany obecnie wymiar godzin wychowania fizycznego jest na przeciętnym poziomie (WS=3,07). Około 23% respondentów ocenia go jako niski, 47% jako przeciętny, 27% jako wysoki (ryc. 44). Jest to rozkład wyników zbliżony do normalnego, przy czym mężczyźni oceniają go niżej niż kobiety ($\chi^2= 15,36$, $p < 0,02$).

WSk=3,19, WSm= 2,96, $\chi^2= 15,36$, df =4, p< 0,02

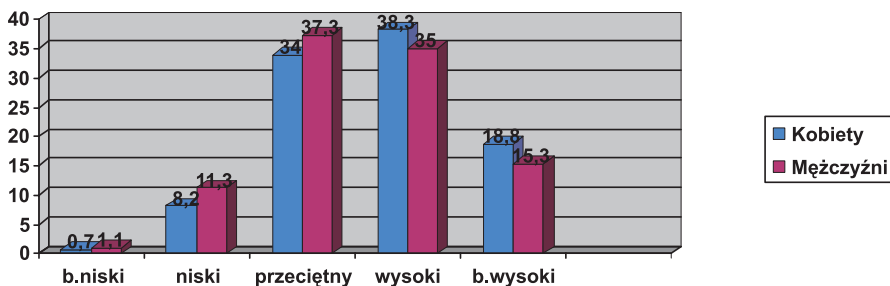
Ryc. 45. Ocena wymiaru godzin wychowania fizycznego w szkole

Tabela 51

Ocena wymiaru godzin wychowania fizycznego w szkole
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,22	3,17	3,33	3,40
Mężczyźni	3,13	2,83	3,40	3,28

Znacznie wyżej oceniana jest jakość realizacji szkolnego wychowania fizycznego (WS=3,54). W rozkładzie wypowiedzi 54% stanowią oceny wsokie, 36% oceny średnie, a 10% oceny niskie (ryc. 45). Świadczy to o dobrej organizacji zajęć, doborze odpowiednich metod, form i środków do realizacji zajęć wychowania fizycznego. Jest to korzystna opinia zewnętrznych obserwatorów o jakości pracy nauczycieli wychowania fizycznego.

WSk=3,66, WSm= 3,51, $\chi^2= 3,31$, df =4, p>0,05

Ryc. 46. Ocena realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole

Tabela 52

Ocena realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,63	3,69	3,70	3, 57
Mężczyźni	3,47	3,55	3,63	3,49

Tabela 53

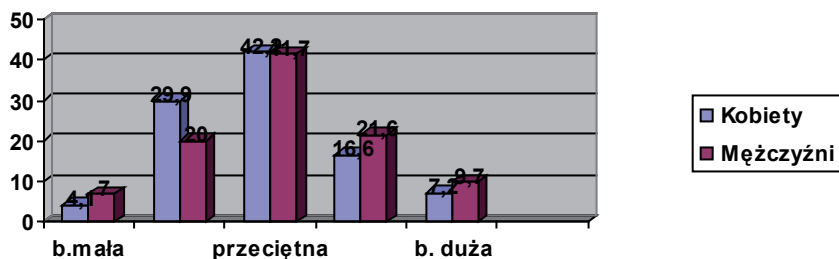
Hierarchia postrzegania głównych aspektów realizacji wychowania fizycznego
w szkole

Aspekt	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Poziom realizacji wf w szkole	I	3,58	I	3,66	I	3,51
Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne	II	3,33	II	3,42	II	3,25
Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne	III	3,31	III	3,34	II	3,25
Wymiar godzin wychowania fizycznego	IV	3,07	IV	3,19	IV	2,96

W ocenie podstawowych aspektów wychowania fizycznego najwyższą oceniono poziom realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole. Znacznie niżej ich postulowaną i rzeczywistą rangę, a najniżej obowiązujący obecnie wymiar godzin zajęć wf.

Ażeby wydać taką opinię, należy mieć pewną orientację na temat istoty wychowania fizycznego. Podstawy takiej wiedzy powinni posiadać wszyscy nauczyciele z programu pedagogiki ogólnej realizowanej podczas studiów i wzbogacać ją w toku praktyki zawodowej i poprzez doskonalenie zawodowe. W związku z tym zapytano badanych nauczycieli o ich zdanie na temat ewentualnych zmian, do jakich powinno zmierzać szkolne wychowanie fizyczne. Wyodrębniono w tym celu cztery główne kierunki zmian, tj.: potrzebę zmiany w kierunku swobodnej zabawy, przygotowania do udziału w rekreacji fizycznej, przygotowania do sportu, traktowania wychowania fizycznego jako elementu profilaktyki

zdrowotnej. Zadaniem respondentów było określenie poziomu preferencji dla takich działań. W odniesieniu do traktowania wychowania fizycznego jako swobodnej zabawy – wartość wskaźnika skali wyniosła $WS=3,00$, co kwalifikuje jej siłę na poziomie średnim.

$WSk=2,93$, $WSm= 3,07$, $\chi^2= 9,61$, $df=4$, $p<0,05$

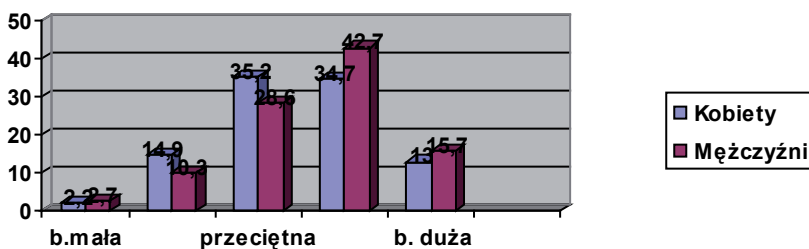
Ryc. 47. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku swobodnej zabawy

Tabela 54

Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku swobodnej zabawy – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,13	2,80	3,21	2,97
Mężczyźni	3,16	2,89	3,12	3,06

Za traktowaniem wychowania fizycznego, głównie jako swobodnej zabawy, opowiedziało się 28% badanych – w stopniu wysokim, 42% – w stopniu średnim, natomiast 21% – nie widzi takiej potrzeby. Silne dążenie do zmian w tym kierunku bardziej odczuwają mężczyźni niż kobiety ($\chi^2= 9,61$, $p<0,05$). Takie podejście wyżej oceniają nauczyciele szkół podstawowych niż ponadpodstawowych, a najsilniej nauczyciele przedmiotów humanistycznych. Znacznie większa jest wartość wskaźnika skali dla potrzeby zmian w wychowaniu fizycznym kierunku przygotowania do udziału w rekreacji ruchowej i wynosi ona $WS=3,49$. Ponad połowa badanych (53%) widzi dużą lub bardzo dużą potrzebę takiego działania, a tylko 15% z nich zmiany w tym kierunku nie dostrzega (ryc. 46). Wyraźniej bardziej za takimi zmianami są mężczyźni niż kobiety. Najsilniej potrzebę takiej zmiany wskazują nauczyciele szkół ponadpodstawowych, zwłaszcza mężczyźni.

WSk=3,41, WSm= 3,58, $\chi^2= 6,74$, df =4, p>0,05.

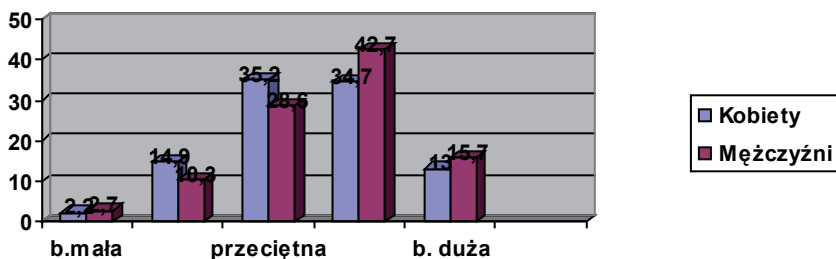
Ryc. 48. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do rekreacji ruchowej

Tabela 55

Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do rekreacji ruchowej – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,31	3,53	3,35	3,34
Mężczyźni	3,37	3,78	3,46	3,53

Na podobnym poziomie (WS=3,45) ocenili badani potrzebę zmian w wychowaniu fizycznym, w kierunku lepszego przygotowania uczniów, do udziału w sporcie.

WSk=3,40, WSm= 3,50, $\chi^2= 2,44$, df =4, p > 0,05.

Ryc. 49. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do udziału w sporcie

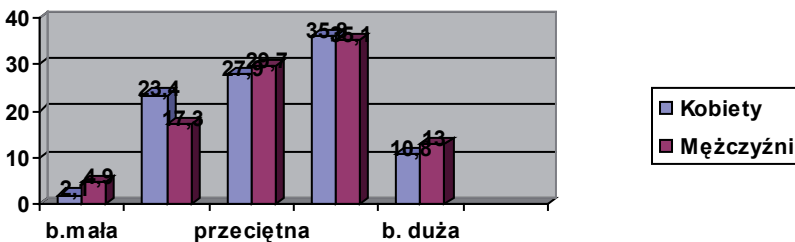
Tabela 56

Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do udziału w sporcie – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,29	3,51	3,36	3,41
Mężczyźni	3,32	3,73	3,49	3,56

Rozkład wypowiedzi na ten temat (ryc. 49) jest bardzo zbliżony do poprzedniego. Z analizy wyników tych dwóch zmiennych nasuwa się wnioski, wskazujące na dostrzeżenie przez badanych nauczycieli potrzeby jakichś zmian prowadzących do aktywizacji ruchowej uczniów. Sport i rekreacja ruchowa stawiane są na równi, być może wynika to z utożsamianiem tych pojęć. A może jako równoważne formy aktywności ruchowej realizowane na różnych poziomach zaawansowania. Podobnie jak w przypadku poprzedniej zmiennej, potrzebę większego ukierunkowania na przygotowanie do udziału w kulturze fizycznej poprzez sport widzą nauczyciele szkół ponadpodstawowych.

Takich wątpliwości definicyjnych nie budzi ustosunkowanie się do zmian w kierunku profilaktyki zdrowia. Niewątpliwie cel ten jest jednoznaczny, natomiast forma jego realizacji może być różna. Siła wskaźnika skali jest nieco niższa od dwóch poprzednich i wynosi $WS=3,31$, a rozkład wypowiedzi bardziej spłaszczony. Więcej respondentów niż poprzednio (24%) nie widzi większej potrzeby zmian w tym kierunku, ale 47% z nich oczekuje takich zmian w dużym stopniu (ryc. 49).

$WSk=3,30$, $WSm= 3,31$, $\chi^2= 5,96$, $df=4$, $p > 0,05$.

Ryc. 50. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku profilaktyki zdrowia

Tabela 57

Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku profilaktyki zdrowia
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,20	3,41	3,28	3,12
Mężczyźni	3,31	3,30	3,18	3,57

Potrzebę zmian w kierunku umiejętności kształtowania dobrego zdrowia najbardziej dostrzegają, mężczyźni nauczający przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,57) oraz nauczycielki szkół ponadpodstawowych (WS=3,41).

Tabela 58

Hierarchia postulowanego kierunku zmian w realizacji wychowania fizycznego
w szkole w opinii nauczycieli innych przedmiotów nauczania

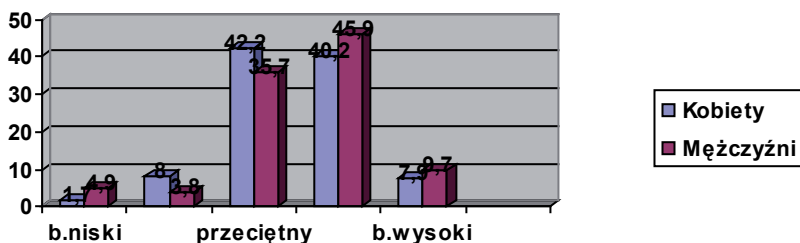
Kierunek zmian	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Potrzeba ukierunkowania wf jako przygotowania do udziału w rekreacji ruchowej	I	3,49	I	3,41	I	3,58
Potrzeba zmian w wf w kierunku przygotowania do sportu	II	3,45	II	3,40	II	3,50
Potrzeba zmian w wf w kierunku profilaktyki zdrowia	III	3,31	III	3,30	III	3,31
Potrzeba zmiany w wf w kierunku swobodnej zabawy	IV	3,00	IV	2,93	IV	3,07

Konkludując można powiedzieć, że zdaniem badanych nauczycieli, ewentualne zmiany w szkolnym wychowaniu fizycznym powinny zmierzać do przygotowania uczniów do udziału w rekreacji ruchowej i w sporcie. Nieco niżej postrzegana jest rola wychowania fizycznego jako wiodący element profilaktyki zdrowia.

3.5. Postrzeganie specyfiki pracy nauczyciela wychowania fizycznego i jego kompetencji

W rozmowach w środowisku nauczycielskim, dość często porusza się sprawy specyfiki pracy nauczycieli wychowania fizycznego. Część nauczycieli zazdrości im tego, że nie muszą poprawiać klasówek, nie ponoszą odpowiedzialności za wyniki nauczania w egzaminach zewnętrznych, nie muszą opanowywać listy lektur, zbiorów zadań, nie są poddawani tak silnej presji rodziców itp. uciążliwości związanych z pracą ukierunkowaną na kształcenie umysłu uczniów. Z drugiej strony często współczują im z powodu pracy na dworze w pogodę i niepogodę, obowiązku zwracania ciągłej uwagi na bezpieczeństwo podczas zajęć, hałasu na sali gimnastycznej, kiedy ćwiczy jednocześnie kilka grup, a także potrzeby ciągłego ćwiczenia i utrzymywania wysokiej sprawności fizycznej, częstych wyjazdów na zawody, biwaki, wycieczki lub obozy sportowe i inne specyficzne działania związane z zajęciami ruchowymi.

Nie bez znaczenia jest zagadnienie prestiżu w środowisku szkolnym, który bardziej wiąże z przedmiotami objętymi egzaminami przejściowymi lub kwalifikacyjnymi do szkół na wyższe etapy kształcenia lub na studia. Te oraz osobowościowe uwarunkowania określają pozycję nauczyciela w środowisku szkolnym. W tradycji polskiej szkoły, przedmiot wychowanie fizyczne nie znajduje zawsze należytego uznania. Jest on niekiedy postrzegany jako przedmiot z dalszego planu, chyba że szkoła osiąga bardzo dobre wyniki sportowe, to wówczas staje się on jej wizytówką. Są zatem różne strony wychowania fizycznego, takie które obniżają jego pozycję i te, które go eksponują w środowisku szkolnym. W każdym przypadku jest to ściśle powiązane z jakością pracy nauczyciela tego przedmiotu.

WSk=3,45, WSm= 3,51, $\chi^2= 11,01$, df =4, p < 0,05.

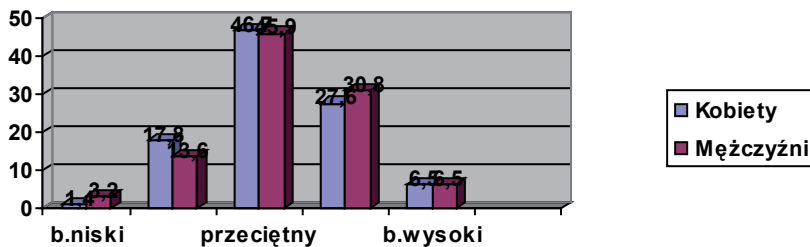
Ryc. 51. Poziom atrakcyjności pracy nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 59

Poziom atrakcyjności pracy nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,38	3,43	3,18	3,61
Mężczyźni	3,57	3,45	3,31	3,59

Niewątpliwie, na jakość pracy wpływa jej atrakcyjność; to czy jest ona ciekawa, czy daje pozytywne odczucia z jej wykonywania, a zwłaszcza oczekiwaną satysfakcję. Zapytani o to objęci badaniami nauczyciele dosyć wysoko ocenili atrakcyjność pracy nauczyciela wychowania fizycznego (WS=3,48). Wyżej tę atrakcyjność ocenili mężczyźni, zaznaczając 57% wskazań w przedziałach wysokich skali ocen, niżej zaś kobiety 48%. Rozbieżność wypowiedzi kobiet i mężczyzn (ryc. 50) spełnia warunki istotności statystycznej na poziomie $p < 0,05$. Najbardziej atrakcyjną wydaje się ona być dla nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych (WS=3,60), najmniej atrakcyjna dola nauczycieli przedmiotów humanistycznych (WS=3,24).

WSk=3,20, WSm= 3,24, $\chi^2= 4,03$, df =4, $p > 0,05$.

Ryc. 52. Poziom trudności pracy nauczycieli wychowania fizycznego

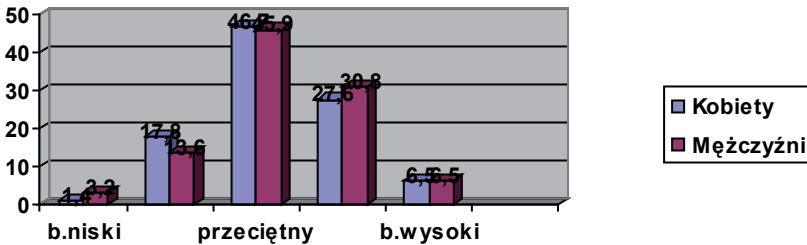
Zdaniem respondentów, praca nauczyciela wychowania fizycznego jest bardziej atrakcyjna niż trudna, ponieważ wskaźnik skali dla zmiennej oznaczającej trudność jej wykonywania jest o 0,26 punktu niższy i wynosi WS= 3,22. Poglądy kobiet i mężczyzn na ten temat są do siebie bardzo zbliżone (WSk=3,20, WSm=3,24). W przypadku obu tych frakcji badanych osób, dominują wartości średnie (47%).

Tabela 60

Poziom trudności pracy nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,11	3,30	2,87	3,05
Mężczyźni	3,00	3,50	3,07	3,13

Na wysoki poziom trudności pracy w zawodzie nauczyciela wskazuje 36% respondentów, a dla 17% badanych nie jest to praca trudna (ryc. 51). Tylko nauczyciele szkół ponadpodstawowych zaznaczyli dosyć duży poziom trudności prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Być może jest to skutek doświadczeń pedagogicznych z młodzieżą w okresie dojrzewania, sprawiającą problemy wychowawcze. Uogólniając spostrzeżenia z analizy wyników tej zmiennej można powiedzieć, że więcej badanych uważa pracę nauczycieli wychowania fizycznego jako trudną niż łatwą. W ocenie 46% z nich prowadzenie zajęć ruchowych stanowi dosyć duże zagrożenie zdrowia dla nauczyciela prowadzącego te zajęcia.

WSk=3,50, WSm= 3,55, $\chi^2= 3,80$, df=4, p > 0,05.

Ryc. 53. Poziom zagrożenia dla zdrowia z powodu wykonywania pracy nauczyciela wychowania fizycznego

Siła współczynnika skali dla tej zmiennej jest wyższa niż w przypadku dwóch poprzednich i wynosi WS=3,53. Podobnie jak poprzednio najsilniej zagrożenie dla zdrowia na skutek prowadzenia zajęć wychowania fizycznego dostrzegają nauczyciele szkół ponadpodstawowych.

Tabela 61

Poziom zagrożenia dla zdrowia z powodu wykonywania pracy
nauczyciela wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

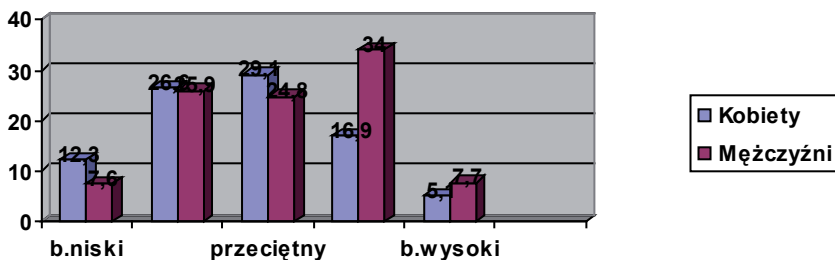
Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,43	3,58	3,36	3,33
Mężczyźni	3,55	3,56	3,21	3,14

Tabela 62

Hierarchia postrzegania pracy nauczyciela wychowania fizycznego

Aspekt	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	Lokata	WS	Lokata	WSk	Lokata	WSm
Zagrożenia dla zdrowia	I	3,53	I	3,50	I	3,55
Atrakcyjność pracy	II	3,48	II	3,45	II	3,51
Trudność pracy na stanowisku nauczyciela wf	III	3,22	III	3,20	III	3,24
Chęć badanych do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego	–	2,87	–	2,66	–	3,08

Z podsumowania wartości wskaźnika skali, charakterystycznych cech prowadzenia zajęć wychowania fizycznego widać, iż badani nauczyciele przede wszystkim dostrzegają poważne zagrożenia dla zdrowia, jakie się z prowadzeniem ich wiąże. Natomiast w niższym stopniu zauważają jej atrakcyjność i poziom trudności. W związku z tym zapytano ich, czy chcieliby prowadzić zajęcia wychowania fizycznego. W rozkładzie wypowiedzi na ten temat (ryc. 53) widać wyraźne zróżnicowanie stanowisk kobiet i mężczyzn w tej sprawie ($\chi^2 = 26,29$, $p < 0,001$). Aż 42% mężczyzn wyraża wysoką lub bardzo wysoką chęć prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Tymczasem takich kobiet jest 22%. Ponad jedna trzecia kobiet (38%) i mężczyzn (34%) nie chciałoby takich zajęć prowadzić. Z kolei prawie co czwarty spośród badanych (27%) wyraża taką gotowość w stopniu przeciętnym. Dostyc niska wartość wskaźnika skali (WS=2,87) świadczy o niewielkim zainteresowaniu, zwłaszcza kobiet prowadzeniem zajęć wychowania fizycznego, choć jak to stwierdzono wcześniej, są te zajęcia atrakcyjne i nietrudne do prowadzenia.

WSk=2,66, WSm= 3,08, $\chi^2= 26,29$, df =4, p < 0,001.

Ryc. 54. Zainteresowanie nauczycieli innych przedmiotów prowadzeniem zajęć wychowania fizycznego

Tabela 63

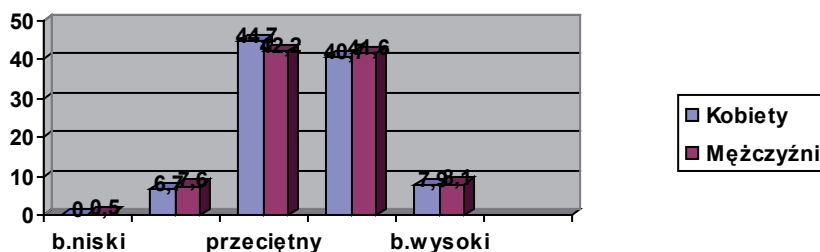
Zainteresowanie nauczycieli innych przedmiotów prowadzeniem zajęć wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	2,88	2,40	1,99	2,10
Mężczyźni	2,90	3,10	2,33	3,50

Najmniejszą ochotę do ich prowadzenia mają nauczycielki nauczające przedmiotów humanistycznych (WS=1,99). Wyjątkową postawę prezentują mężczyźni nauczający przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, którzy chętnie prowadziliby te zajęcia (WS=3,50). Być może poszukują odreagowania od ścisłej wiedzy i potrzeby poprawiania licznych sprawdzianów zajmujących czas poza szkołą.

Wbrew niektórym opiniom, wygłaszanym na podstawie zewnętrznego oglądu zajęć wychowania fizycznego i formułowania na tej podstawie opinii o łatwości ich prowadzenia, właściwa ich realizacja nie jest sprawą prostą. Potrzebne do tego są odpowiednie kompetencje metodyczne i predyspozycje osobowościowe. Fundamentem metodyki prowadzenia zajęć wychowania fizycznego są kompetencje ogólnopedagogiczne, a zwłaszcza wiedza o rozwoju emocjonalnym i intelektualnym dzieci i młodzieży, znajomość wychowawczego oddziaływania na kształtowanie pożądanych postaw i zachowań w różnych sytuacjach. Niezwykle ważną jest znajomość diagnozowania osobniczego i społecznego oraz umiejętność kierowania grupą, pobudzania do działań kre-

atywnych i rozbudzania aspiracji poznawczych. Celem oddziaływania jest przede wszystkim kształtowanie postaw prosomatycznych i prozdrowotnych, stąd tak ważne są kompetencje wychowawcze. Do kompetencji tych dochodzą jeszcze umiejętności specjalistyczne z zakresu dydaktyki ruchu z różnych dziedzin aktywności ruchowej, treningu zdrowotnego i sportowego. Bardzo obszerny jest zakres wiedzy z nauk biomedycznych. Nauczyciel wychowania fizycznego powinien być także sprawnym organizatorem różnego rodzaju zajęć ruchowych i imprez rekreacyjno-sportowych. Widać z tego, iż obszar kompetencji nauczyciela wychowania fizycznego jest bardzo szeroki. W badaniach zadano respondentom pytania o ocenę przygotowania zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego.

WSk=3,50, WSm= 3,49, $\chi^2= 2,57$, df =4, $p > 0,05$.

Ryc. 55. Poziom przygotowania ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego

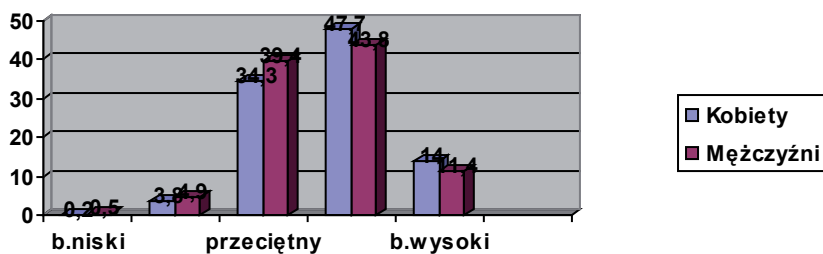
Tabela 64

Poziom przygotowania ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,47	3,54	3,36	3,68
Mężczyźni	3,39	3,61	3,25	3,74

Nasi respondenci, w zgodnej opinii, uznali poziom wykształcenia ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego jako dosyć wysoki (WS=3,50). W ocenie 49% z nich jest on wysoki lub bardzo wysoki, 44% uważa go za przeciętny, a tylko 7% kwalifikuje go jako niski (ryc. 54). Również i w przypadku tej zmiennej, najwyżej poziom przy-

gotowania ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego ocenili ich koledzy nauczający przedmiotów ścisłych (WS=3,71). Jest to ważna informacja ustalona na podstawie obserwacji działania nauczycieli wychowania fizycznego w rzeczywistości szkolnej. Tym bardziej, że nauczyciele tej grupy przedmiotowej uważani są za ludzi wymagających, potrafiących właściwie ocenić określone efekty. Jeszcze wyżej oceniony został poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego (WS=3,58). Większość respondentów (58%) określa je jako wysokie lub bardzo wysokie, 37% na średnim poziomie, a tylko 5% jako niskie (ryc. 55). Analiza tej zmiennej potwierdza wysokie uznanie nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych dla poziomu przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego (WS=3,84). Należy jednak brać pod uwagę fakt, że jest to ocena subiektywna, wynikająca z domniemania rangi uzyskiwanych efektów, na podstawie obserwacji wyników ich pracy lub obiegowych opinii, względnie oceny kierownictwa szkoły.

Wsk=3,56, WSm= 3,60, $\chi^2= 2,72$, df =4, p > 0,05.

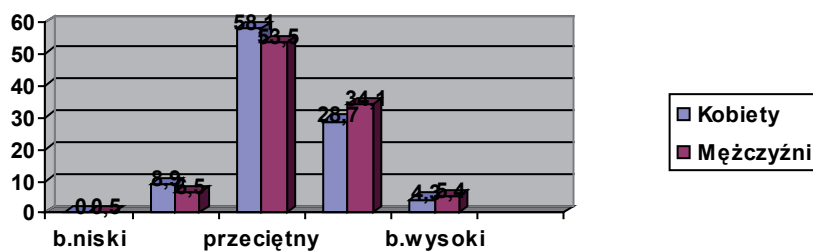
Ryc. 56. Poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego

Tabela 65

Poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,54	3,60	3,22	3,94
Mężczyźni	3,47	3,73	3,32	3,74

Na przygotowanie zawodowe nauczyciela składają się nie tylko kompetencje ogólnopedagogiczne i specjalistyczne, ale również wiedza z innych dziedzin, istotnych do życia w danej kulturze. Ważny jest poziom jego erudycji pozwalający podejmować z uczniami, w sposób rzeczowy, rozmowy na wiele tematów, niekoniecznie ściśle związanych z danym przedmiotem nauczania. Taką wiedzę nabywa się głównie przez czytanie w literaturze. Dla wykonywania zawodu nauczyciela jest to szczególnie ważne, gdyż wychowanie fizyczne usytuowane jest na pograniczu nauk humanistycznych, przyrodniczych i sztuki. Ma ono bardzo szeroki kontekst kulturowy, wynikający z jego interdyscyplinarności. Wzorce wychowania fizycznego osadzone są głęboko w historii, a współczesność coraz bardziej je zróżnicuje i wzbogaca. Z tego też względu zapytano w badaniach o poziom erudycji nauczycieli wychowania fizycznego. W percepcji badanych, prezentują oni w tym zakresie poziom nieco wyższy od średniego ($WS=3,32$). W ocenie poziomu ogólnej wiedzy przeważają oceny średnie (56%), ale 32% respondentów określa ją jako wysoką, a 5% jako bardzo wysoką.

$WSk=3,28$, $WSm= 3,37$, $\chi^2= 5,18$, $df=4$, $p > 0,05$.

Ryc. 57. Poziom ogólnej erudycji nauczycieli wychowania fizycznego

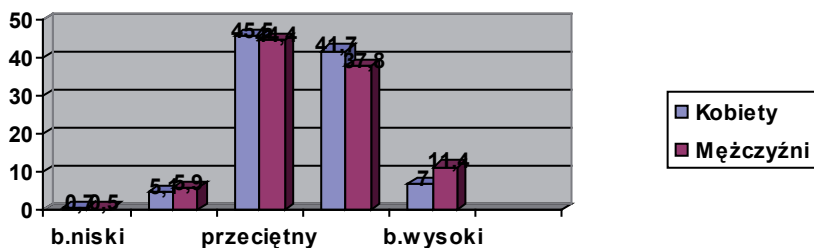
Tabela 66

Poziom ogólnej erudycji nauczycieli wychowania fizycznego
- w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,21	3,36	3,02	3,35
Mężczyźni	3,36	3,47	3,18	3,39

Okolo 7% uważa, że wykazują oni niski poziom erudycji (ryc. 56). Spośród badanych frakcji nauczycieli najniżej poziom erudycji nauczycieli wychowania fizycznego ocenili nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,10). Rozkład ocen dla tej zmiennej, jest przesunięty na skali w kierunku wartości wysokich (37%), świadczy to o dobrym postrzeganiu ogólnej wiedzy nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim.

Niewątpliwie, poziom erudycji ma związek z kulturą bycia wobec innych ludzi. Wyraża się ona w postępowaniu zgodnym z przyjętymi normami zachowań w kontakcie z innymi osobami, wynikłymi z tradycji i obowiązujących form grzecznościowych. W środowisku nauczycielskim, nastawionym na oddziaływanie wychowawcze skierowane na wyrabianie właściwych zachowań uczniów, jest ona obszarem szczególnej wrażliwości i zarazem dużej troski o jej właściwe kształtowanie. Wrażliwość ta dotyczy również zachowań nauczycieli w w swoim środowisku i poza nim. Dlatego też opinia o ogólnej kulturze bycia nauczycieli wychowania fizycznego wydana przez ich kolegów, wymagających recenzentów, ma szczególną wartość.

WSk=3,51, WSm= 3,53, $\chi^2= 3,67$, df =4, p > 0,05.

Ryc. 58. Poziom kultury bycia nauczycieli wychowania fizycznego

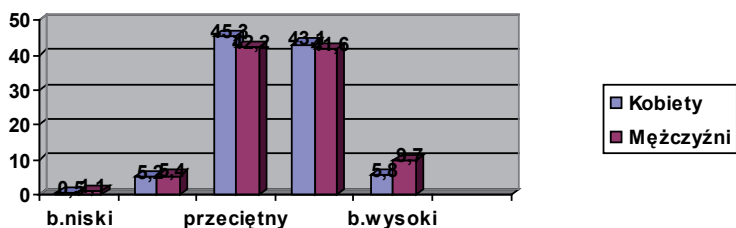
Tabela 67

Poziom kultury bycia nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,47	3,54	3,18	3,63
Mężczyźni	3,44	3,61	3,24	3,61

Prawie połowa badanych (49%) oceniła kulturę bycia nauczycieli wychowania fizycznego na poziomie wysokim lub bardzo wysokim, 45% na poziomie średnim, natomiast 6% na poziomie niskim (ryc. 58). Jest to opinia korzystna (WS=3,51) i burzy wypowiedziane niekiedy opinie o ich nie zawsze odpowiednim sposobie bycia. Najwyżej kulturę bycia nauczycieli wychowania fizycznego postrzegają nauczyciele przedmiotów matematyczno- przyrodniczych (WS=3,62), natomiast najniżej nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,21).

Ta dosyć ogólna cecha atrybucji danej osoby lub grupy społecznej zawiera w sobie ważny zakres percepcji dotyczący sfery komunikowania się z innymi osobami przy pomocy słowa mówionego. Od nauczyciela wymagany jest odpowiedni poziom w tym zakresie. Dotyczy to głównie konstrukcji całej wypowiedzi, konstrukcji zdań, doboru słownictwa, ich gramatycznej i stylistycznej poprawności, artykulacji, emisji i modulacji głosu. Sposób wypowiedzania się jest dla nauczyciela ważnym elementem jego instrumentarium metodycznego. W opracowaniu tym, już wcześniej wykazano u nauczycieli wychowania fizycznego dosyć słabą umiejętność racjonalnego argumentowania swoich spraw (WS=2,28), uznając to za ich przywarę. Tymczasem siła wskaźnika skali dla kultury ich wypowiedzi jest zdecydowanie wyższa i wynosi WS=3,45.

WSk=3,48, WSm= 3,42, $\chi^2= 3,90$, df =4, p > 0,05.

Ryc. 59. Poziom kultury wypowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego

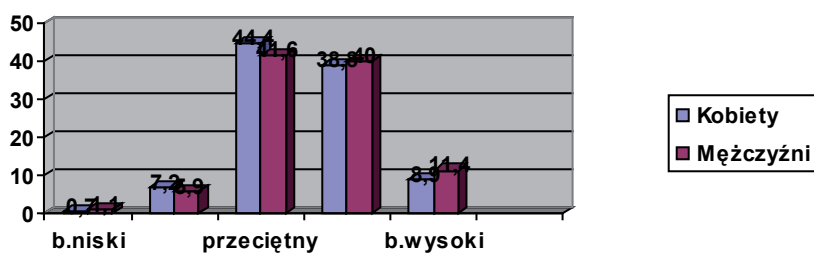
Tabela 68

Poziom kultury wypowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego
– w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,52	3,45	3,11	3,51
Mężczyźni	3,42	3,53	3,34	3,53

Oznacza to, że 50% z nich potrafi na dobrym poziomie językowym wyrażać swoje myśli, 43% czyni to na poziomie przeciętnym, a 7% na poziomie niskim (ryc. 58). Być może oprócz składnej mowy, mają oni jakieś trudności ze znalezieniem odpowiednich argumentów do ukazania i uzasadnienia swoich racji. Stosunkowo wysoko oceniona w badaniach kultura wypowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego jest kolejnym bardzo korzystnym spostrzeżeniem na temat ich kompetencji nie tylko warsztatowych.

Zawód nauczyciela jest kojarzony z aktywnością społeczną w środowisku szkolnym poprzez różne formy pracy pozalekcyjnej, a w środowisku szerszego otoczenia szkoły w pracach związanych z upowszechnianiem oświaty, działalności w instytucjach samorządowych i stowarzyszeniach kulturalnych. Nauczycieli wychowania fizycznego często wiąże się również z działalnością w organizacjach sportowych lub rekreacji ruchowej. Aktywność społeczna nauczycieli wychowania fizycznego jest dobrze postrzegana przez ich kolegów.

Wsk=3,48, WSm= 3,54, $\chi^2= 1,54$, df =4, p > 0,05.

Ryc. 60. Poziom aktywności społecznej nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym

Tabela 69

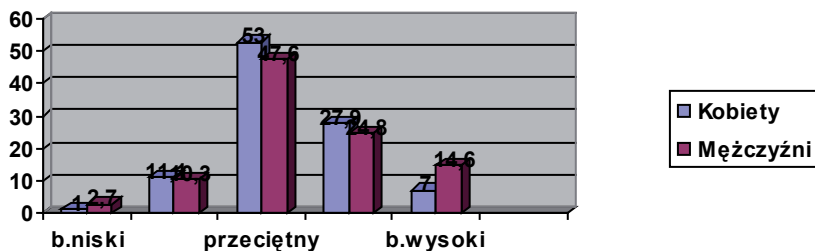
Poziom aktywności społecznej nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,52	3,43	3,03	3,53
Mężczyźni	3,51	3,60	3,36	3,51

Siła wskaźnika skali wynosi $WS=3,51$. W odczuciu połowy badanych (49,6%) nauczyciele wychowania fizycznego zasługują pod tym względem na wysokie uznanie, nieco mniej, bo 43% uważa, że udzielają się oni na poziomie przeciętnym, natomiast 7% słabo angażuje się w działalność społeczną (ryc. 59).

Aktywność społeczna wynika z nastawienia do otaczającej rzeczywistości, ukierunkowanego na chęć lepszego służenia jakiejś sprawie lub jakimś ludziom. Dlatego, prospołeczne nastawienie uczniów jest jednym z głównych celów wychowawczych szkoły, który powinien być realizowany poprzez dobry przykład płynący z aktywności nauczycieli na tym polu. Zatem, bardzo cenną jest informacja, potwierdzająca aktywną postawę nauczycieli wychowania fizycznego w tym obszarze działania.

Omawiane w tym opracowaniu predyspozycje osobowościowe i kompetencje zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego wskazują na ich sprawność w ocenie sytuacji i podejmowaniu decyzji. Są to umiejętności bardzo przydatne do kierowania szkołą. Stanowią one pewien element składowy kompetencji menedżerskich. W związku z tym, zapytano naszych respondentów wprost o predyspozycje nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania szkołą. Średni poziom wskaźnika skali dla tej zmiennej wynosi $WS=3,33$.

$WSk=3,29$, $WSm= 3,38$, $\chi^2= 9,31$, $df=4$, $p > 0,05$.

Ryc. 61. Poziom predyspozycji nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania szkołą

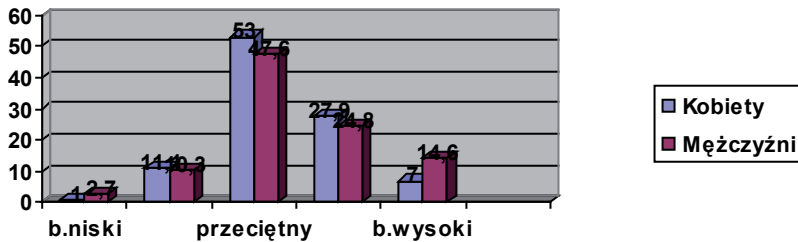
Oznacza to, że wykraczają one ponad wartość przeciętną. W rozkładzie wyników dominują wskazania na poziomie przeciętnym. Stanowią one 50% zebranych opinii. Ponad 36% jedna z badanych uważa, że są one wysokie, a 13% ocenia w kategoriach niskich (ryc. 61). Nieco wyżej predyspozycje te ocenili mężczyźni ($WSm=3,38$) niż kobiety ($WSk=3,29$).

Tabela 70

Poziom predyspozycji nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania szkołą – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,39	3,10	3,36	3,07
Mężczyźni	3,40	3,30	3,39	3,23

Różnice wypowiedzi między badanymi frakcjami nauczycieli są niewielkie. Najwyżej predyspozycje te ocenili nauczyciele szkół ponadpodstawowych (WS=3,56), a najniżej nauczyciele przedmiotów humanistycznych (WS=3,26).

WSk=3,51, WSm= 3,58, $\chi^2= 3,10$, df =4, p > 0,05.

Ryc. 62. Poziom przygotowania menedżerskiego do kierowania szkołą

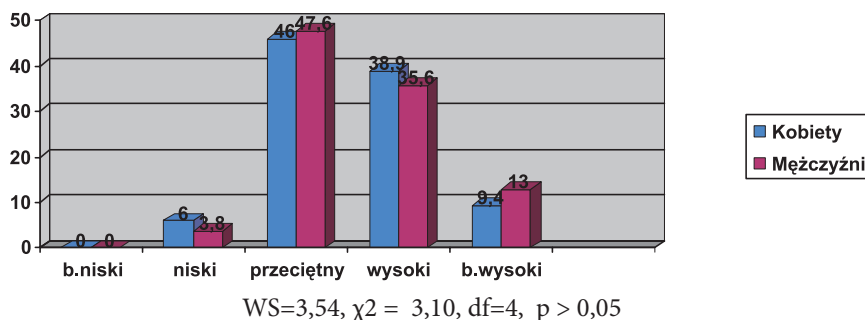
Tabela 71

Poziom przygotowania menedżerskiego do kierowania szkołą – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,53	3,49	3,23	3,41
Mężczyźni	3,50	3,67	3,30	3,37

Poziom przygotowania menedżerskiego nauczycieli wychowania fizycznego można uznać jako dosyć wysoki (WS=3,46). Jest on trochę wyższy od wartości wskaźnika określającego poziom predyspozycji do kierowania szkołą (WS=3,33). Widać predyspozycje do kierowania procesem zarządzania nie są wystarczające do kierowania szkołą. W grę wchodzi jeszcze inne specjalistyczne kompetencje. Być może jakieś wyjaśnienie

da odpowiedź na pytanie o poziom umiejętności nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania zespołem ludzkim. Wartość wskaźnika skali dla tej cechy była jeszcze wyższa i wynosiła $WS=3,54$. Prawie połowa respondentów (48%) przypisała tej kompetencji nauczycieli wychowania fizycznego wysoki poziom, podobny odsetek badanych ocenił je na poziomie średnim. Stwierdzono tylko 5% ocen niskich i żadnej oceny bardzo niskiej. Jest to, jak widać, jedna z silniejszych cech kompetencyjnych nauczycieli wychowania fizycznego przydatna w realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego i w kierowaniu szkołą.

Ryc. 63. Umiejętność kierowania zespołem ludzkim

Tabela 72

Umiejętność kierowania zespołem ludzkim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli

Płeć	Typ szkoły		Przedmioty	
	Podstawowe	Ponadpodstawowe	Humanistyczne	Mat. Przyrodn.
Kobiety	3,50	3,52	3,40	3,60
Mężczyźni	3,59	3,56	3,46	3,69

Podobnie jak w przypadku większości badanych atrybutów kompetencje te najwyżej ocenili nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych ($WS=3,65$), a najniżej nauczyciele przedmiotów humanistycznych ($WS=3,43$).

4. UOGÓLNIENIE WYNIKÓW BADAŃ I WNIOSKI KOŃCOWE

Dążeniem poznawczym tych badań było uzyskanie opinii o nauczycielach wychowania fizycznego w oparciu o spostrzeżenia ich kolegów, nauczycieli nauczających innych przedmiotów w szkole. Wieloletnia wspólna praca, rozwiązywanie problemów szkolnych oraz kontakty towarzyskie stanowią dobrą podstawę do obserwacji i wyrobienia sobie zdania o swoich kolegach nauczycielach wychowania fizycznego. W badaniach, jako pierwszą grupę zmiennych rozpoznano atrybuty, które mogą wyróżniać nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym. Spośród rozpoznawanych trzynastu takich atrybutów najsilniej wyróżnia się ich ubiór, dynamika działania, pogodne usposobienie i duża sprawność organizacyjna w działaniu. Nieco słabiej postrzegane są takie specyficzne cechy jak: sposób bycia, zaangażowanie w pracy i bezpośredniość w sposobie bycia. Jeszcze słabiej odwaga, zaradność życiowa i prezencja. Natomiast najmniej wyróżnia ich prostolinijność i sposób wypowiedzania się. Wszystkie te przymioty osobowości występują na poziomie wyższym niż przeciętny. Zachodzą przy tym istotne różnice w postrzeganiu ich przez kobiety i przez mężczyzn. Mężczyźni postrzegają te cechy silniej, bardziej wyraziście.

Oprócz ubioru, który jest jakby zewnętrznym emblematem wykonywanej specjalności nauczycielskiej, inne atrybuty odnoszą się do cech osobowościowych wysoko cenionych w pracy z innymi ludźmi, nie tylko w szkole. Dzięki tym specyficznym walorom osobowości absolwenci uczelni wychowania fizycznego często znajdują zatrudnienie poza szkolnictwem w instytucjach handlowych, samorządowych i innych, nastawionych na kontaktowanie się z ludźmi. Te cechy osobowości związane

są w znacznym stopniu ze specyfiką mentalności ludzi uprawiających sport lub rekreację ruchową. Są one także uwzględniane w naborze na studia wychowania fizycznego. Podczas studiów ważną rolę odgrywa specyfika formalnego i ukrytego programu realizowanego w ich toku. Można przez to powiedzieć, że są one bezpośrednim i pośrednim skutkiem kształcenia na kierunku wychowanie fizyczne.

Obok traktowanych za specyficzne atrybuty zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, w badaniach rozpoznawano także opinie na temat pozytywnych i negatywnych cech ich osobowości. Najbardziej symptomatyczną oceną walorów osobowościowych nauczycieli wychowania fizycznego jest fakt, iż są oni lubiani przez uczniów i cieszą się ich uznaniem. Tylko nieco niżej lokują się inne pozytywne cechy takie jak koleżeństwo, asertywność, odpowiedzialność, uznanie u dyrekcji szkoły i kolegów nauczycieli innych przedmiotów oraz łatwość nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi. Na zbliżonym, ale nieco niższym poziomie postrzegane jest budzenie przez nich zaufania, wiarygodność i zdolności przywódcze. Najniżej zaś oceniono zdolności dostosowawcze do różnych sytuacji i uznanie u rodziców swoich uczniów. Wszystkie uzyskane dla tych cech wartości wskaźnika skali są znacząco wyższe od wartości średniej. Podobnie jak w przypadku atrybucji cech wyróżniających nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym, również w przypadku tej grupy zmiennych, badani mężczyźni znacznie wyżej ocenili pozytywne cechy osobowości swoich kolegów niż uczyniły to kobiety. Reasumując ten obszar cech osobowości przydatnych do funkcjonowania w środowisku szkolnym, można powiedzieć, że w opinii obserwatorów, którymi byli nauczyciele innych przedmiotów nauczania w szkole – nauczyciele wychowania fizycznego posiadają dobrze rozwinięte cechy charakteru przydatne w pracy w szkole i poza nią. W pracy w szkole i poza szkołą dobrze spełniają swoje zadania tam, gdzie zachodzi potrzeba współdziałania w zespołach ludzkich i organizowania ich działań. W opinii badanych, znaczna część nauczycieli wychowania fizycznego posiada predyspozycje przywódcze i kompetencje przydatne do pełnienia funkcji na stanowiskach kierowniczych.

Atrybuty uznane za negatywne cechy tożsamości zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego ocenione zostały na poziomie niższym niż średni. Spośród analizowanych negatywnych atrybutów tożsamości zawodowej, wyróżniają się dwie cechy ściśle związane ze specyfiką

ich profesji, tj.: nadmierne postrzeganie siebie jako wyodrębnionej ze społeczności nauczycielskiej grupy zawodowej oraz postrzeganie szkoły głównie przez sprawy wychowania fizycznego. Być może wynika to z faktu, że wychowanie fizyczne jest w swojej specyfice inne; odnosi się, bowiem do innej sfery osobowości uczniów i innych środków oddziaływania, a proces jego realizacji przebiega w innych warunkach dydaktycznych. Odmienne jest także ukierunkowanie na pracę z uczniem; dominują w nim oddziaływania nastawione głównie na kształtowanie postaw, a nie rozwijanie kompetencji intelektualnych. Na pewno nie bez znaczenia jest miejsce ulokowania nauczycieli wychowania fizycznego podczas pobytu w szkole. Najczęściej są to pomieszczenia znajdujące się w okolicy urządzeń do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego, a nie w pokoju nauczycielskim. Przebywanie tam oraz pełnienie dyżurów w pobliżu boisk, na podwórku szkolnym lub w sali gimnastycznej, siłą rzeczy prowadzi do pewnego oddzielenia ich od nauczycieli innych przedmiotów, mających możliwość integrowania się, przez wspólne obcowania w pokoju nauczycielskim. Pobyt „wuefisty” w pokoju nauczycielskim często ogranicza się do zabrania i przyniesienia dziennika lekcyjnego oraz udziału w zebraniach, podczas których występuje on przeważnie także w sprawach wychowania fizycznego. Brak obycia w szkolnym środowisku nauczycielskim może wpływać na jakość ich wypowiedzi. Ową inność wyznacza specyfika tego przedmiotu zarówno w sferze programowo-metodycznej, jak i organizacyjnej. Uznane za przywary cechy zachowań świadczą albo o innych oczekiwaniach wobec nauczycieli wychowania fizycznego, albo braku lepszego zrozumienia ich specyficznej sytuacji w środowisku szkolnym. Oczywiście lepiej by było, ażeby nauczyciele wychowania fizycznego bardziej integrowali się z innymi nauczycielami i zajmowali szerszymi sprawami szkoły niż sprawy związane z fizyczną i zdrowotną stroną osobowości uczniów. Częste wspólne przebywanie daje możliwość lepszego wzajemnego poznania się i lepszego postrzegania i zrozumienia innych obszarów edukacji szkolnej. Ograniczony do spraw wychowania fizycznego obszar oddziaływania nauczyciela wychowania fizycznego w szkole jest już zaprogramowany w obecnym systemie ich kształcenia. W bardzo niewielkim stopniu prowadzi się studia dwukierunkowe, dające nauczycielowi możliwość prowadzenia zajęć z innego przedmiotu i występowania w nieco innej roli tzw. „nauczyciela ex katedra”. Z pobudek ambicjonalnych lub względów zdrowotnych, wielu

nauczycieli wychowania fizycznego chętnie prowadziłoby również inne zajęcia. Wieloprzedmiotowość nauczania, z różnych względów, jest rozwiązaniem lepszym od zbyt wąskiej jednokierunkowej specjalizacji. Są nauczyciele, którzy podejmują studia podyplomowe na innych kierunkach. Jednak wymaga to często dodatkowych wyrzeczeń i finansowych nakładów. Nie wszyscy chętni mają możliwość spełnienia takich zamierzeń. W wielu krajach, bogatszych i stojących na wysokim poziomie edukacyjnym, kształcą się nauczycieli wychowania fizycznego w systemie wielokierunkowym. Tak też kształciło się w niedalekiej przeszłości w Polsce w studium nauczycielskim. Są w tym zakresie pewne doświadczenia, które mogłyby być wykorzystane w prowadzeniu dwukierunkowych studiów w pięcioletnim cyklu kształcenia. Być może, poprzez to kierunki wychowania fizycznego zyskałyby na ich komplementarności i humanizacji, co wzmocniłoby wartość pedagogiczną warsztatu pracy ich absolwentów.

Inną, wprawdzie słabo zaznaczoną, ale niekorzystnie odbieraną w środowisku nauczycielskim cechą, jest pewna skłonność nauczycieli wychowania fizycznego do dominowania nad innymi ludźmi ze swego otoczenia. Być może wywodzi się to z potrzeby panowania nad grupą podczas zajęć ruchowych, kiedy względy bezpieczeństwa nakazują szczególną czujność i sprawność kierowania. Powoduje to u prowadzącego zajęcia zachowania autorytarne, które utrwalane w toku zajęć, mogą przenosić się na ich sposób bycia w innych sytuacjach. Trudno powiedzieć, czy jest to świadome dążenie do dominacji, czy swoista maniera nabyta w praktyce zawodowej. Podobnie postrzegana jest nadmierna emocjonalność i dążność do zbytniego upraszczania spraw. Takie zachowania mogą pośrednio wpływać na wytkniętą w badaniach nauczycielom wychowania fizycznego inną przywarę, jaką jest niski poziom umiejętności argumentowania swoich racji. Badania nie potwierdziły w sposobie bycia nauczycieli wychowania fizycznego takich przywar jak drażliwość, kłótniowość lub malkontenctwo.

Analiza kontekstu środowiskowego na temat wychowania fizycznego w szkole ukazała u nauczycieli uczących innych przedmiotów dosyć wysoki poziom świadomości, aktywności i wiedzy w tym zakresie. Ważną informacją z tych badań jest dosyć wysoka ocena poziomu realizacji wychowania fizycznego w szkole, a także rozumienie jego istoty i obszarów jego oddziaływania. Nieco niżej została oceniona jego ran-

ga w szkole. Występuje tutaj duża zbieżność wyników w ocenie rangi postulowanej i rzeczywistej wychowania fizycznego. Oznacza to, że jest ona taka, jaka ich zdaniem powinna być. Ważną obserwacją jest fakt, iż w postrzeganiu wychowania fizycznego, na pierwszym miejscu znajduje się przygotowanie uczniów do udziału w rekreacji ruchowej, a dopiero za nim przygotowanie do udziału w sporcie. Jest jakby odwrócenie usankcjonowanej w praktyce dominującej rangi sportu. Niestety, słabiej postrzegane jest znaczenie szkolnego wychowania fizycznego w aspekcie profilaktyki zdrowia. Zdaniem respondentów, szczególnie ze szkół podstawowych, wychowanie fizyczne ma być także radosną zabawą. Takie komplementarne postrzeganie szkolnego wychowania fizycznego jest zgodne ze współczesnymi koncepcjami szkolnego wychowania fizycznego mającego za zadanie pomóc uczniowi w przygotowaniu do udziału w kulturze fizycznej. Jest to zarazem obraz poziomu świadomości środowiska nauczycielskiego w pojmowaniu istoty i sposobów realizacji wychowania fizycznego w szkole.

W ocenie sfery realizacyjnej wychowania fizycznego, nawyżej oceniono poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli do prowadzenia zajęć. Wyniki badań świadczą, że nauczyciele wychowania fizycznego posiadają także dobre umiejętności kierowania zespołem ludzkim, jak również dosyć wysokie kwalifikacje ogólnopedagogiczne. Zdaniem badanych, praca na stanowisku nauczyciela wychowania fizycznego jest w miarę atrakcyjna, ale niesie ze sobą dość poważne zagrożenia dla zdrowia osób je prowadzących. Chociaż w ich odczuciu praca ta nie jest zbyt trudna, to niewiele osób spośród nich by się jej podjęło. Nieco słabiej, ale powyżej wartości średniej, ocenione zostały u nauczycieli wychowania fizycznego ich predyspozycje kierownicze, kompetencje menedżerskie i ogólna erudycja. Można powiedzieć, że badani nauczyciele mieli dobre rozpoznanie spraw specyfiki pracy w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego i na tej podstawie adekwatnie oceniali silne i słabe strony swoich kolegów. W ich odczuciu nauczyciel wychowania fizycznego to wysoko wykształcony specjalista, mający również dobrą podbudowę z ogólnej wiedzy pedagogicznej, wykazujący ponadprzeciętny poziom ogólnej erudycji.

Uogólniając, można powiedzieć, iż w odbiorze nauczycieli innych przedmiotów nauczanych w szkole, wizerunek nauczycieli wychowania fizycznego postrzegany jest głównie przez pryzmat ich cech osobowo-

ściowych, dzięki którym zyskali sobie przede wszystkim sympatię i uznanie uczniów, jak również swoich kolegów nauczycieli oraz kierownictwa szkoły. W środowisku szkolnym wyróżniają się ubiorem, dużą dynamiką działania, pogodą ducha i bezpośredniością. Są sprawni organizacyjnie i zaangażowani w pracę. Posiadają wysokie kompetencje specjalistyczne i umiejętność kierowania zespołem. Nieco niższe są ich kompetencje ogólnopedagogiczne i w zakresie ogólnej erudycji. Główną ich przywarą jest postrzeganie siebie jako grupy wyodrębnionej ze społeczności nauczycielskiej i widzenie szkoły poprzez pryzmat wychowania fizycznego. Są czasami zbyt emocjonalni, wykazują potrzebę dominowania nad innymi i tendencję do zbytniego upraszczania spraw. Nie bardzo potrafią racjonalnie i spokojnie argumentować swoje racje. Praca w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego, mimo dostrzeganych zagrożeń, jest odbierana przez badanych nauczycieli jako atrakcyjna i niezbyt trudna, ale niewielu z badanych chciałoby ją wykonywać. Konkludując można powiedzieć, że nauczyciele wychowania fizycznego oprócz wysokich kwalifikacji specjalistycznych posiadają dobrze rozwinięte tzw. miękkie kompetencje psychospołeczne obejmujące pożądane cechy osobowościowe i interpersonalne, które sprzyjają pełnieniu wielu ról zawodowych. W środowisku nauczycielskim znajdują wyższe uznanie i zrozumienie dla swojej pracy u nauczycieli szkół ponadpodstawowych niż u nauczycieli szkół podstawowych.

Ich cechy osobowościowe i walory zawodowe wyżej ocenili nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych niż nauczyciele przedmiotów humanistycznych.

WIZERUNEK NAUCZYCIELA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W ODBIORZE INNYCH NAUCZYCIELI

Streszczenie

Cechą każdego człowieka jest wartościowanie otaczającej go rzeczywistości, w tym opiniowanie osób, z którymi się żyje lub współpracuje. W procesie postrzegania, dokonuje się atrybucji, czyli przypisywania innym osobom pewnych cech osobowościowych lub kompetencyjnych. Procesy percepcyjne zachodzą w ścisłym powiązaniu z systemem wartości obserwatorów oraz bliskością i częstotliwością wzajemnych kontaktów.

W praktyce szkolnej ustaliły się jakoby wzorce osobowości nauczycieli, przypisywane w formie tożsamości nadanej poszczególnym grupom nauczycieli uczącym danego przedmiotu. Opinie takie są przeważnie formułowane przez uczniów. Próbę rozpoznania opinii o nauczycielach wychowania fizycznego, ale w odbiorze ich kolegów, nauczycieli innych przedmiotów, podjęto w tym opracowaniu. W 2009 roku, przeprowadzono badania 600 nauczycieli z różnych typów szkół. Zasadniczym ich celem było poznanie opinii na temat głównych cech psychospołecznych i kompetencyjnych nauczycieli wychowania fizycznego.

Z badań tych wynika, że wizerunek nauczycieli wychowania fizycznego postrzegany jest głównie przez pryzmat ich cech osobowościowych, dzięki którym zyskali sobie przede wszystkim sympatię i uznanie uczniów, jak również swoich kolegów nauczycieli, kierownictwa szkoły i w nieco mniejszym stopniu rodziców. W środowisku szkolnym wyróżniają się ubiorem, dużą dynamiką działania, pogodą ducha i bezpośredniością. Są sprawni organizacyjnie i zaangażowani w pracę. Posiadają wysokie kompetencje specjalistyczne i umiejętność kierowania zespołem. Nieco niższe są ich kompetencje ogólnopedagogiczne, a jeszcze niższy poziom ogólnej erudycji. Główną ich przywarą jest postrzeganie siebie jako grupy wyodrębnionej ze społeczności nauczycielskiej i widzenie szkoły poprzez pryzmat wychowania fizycznego. Są czasami zbyt emocjonalni, wykazują potrzebę dominowania nad innymi oraz tendencję do zbyt dużego upraszczania spraw. Nie bardzo potrafią racjonalnie i spokojnie argumentować swoje racje. Praca w zawodzie nauczyciela wychowania fizycznego, mimo dostrzeganych zagrożeń, jest odbierana przez badanych nauczycieli jako atrakcyjna i niezbyt trudna, ale niewielu z badanych chciałoby ją wykonywać. W środowisku nauczycielskim znajdują wyższe uznanie i zrozumienie dla swojej pracy u nauczycieli szkół ponadpodstawowych niż u nauczycieli szkół podstawowych. Ich cechy osobowościowe i walory zawodowe wyżej ocenili nauczyciele przedmiotów matematyczno-przyrodniczych niż nauczyciele przedmiotów humanistycznych.

Konkludując wyniki badań, można powiedzieć, że w opinii nauczycieli nauczających innych przedmiotów w szkole, nauczyciele wychowania fizycznego posiadają bardzo dobre przygotowanie specjalistyczne oraz dobrze rozwinięte tzw. miękkie kompetencje psychospołeczne obejmujące pożądane cechy osobowościowe i interpersonalne, które sprzyjają pełnieniu nie tylko roli nauczyciela, ale także wielu innych ról zawodowych związanych z pracą z innymi ludźmi.

THE IMAGE OF A PHYSICAL EDUCATION TEACHER AS PERCEIVED BY OTHER TEACHERS

Summary

Valuation of the surrounding reality, including giving opinions about the people one lives or works with, is a feature of every human being. Attribution, i.e. the mechanism of ascribing certain personality characteristics or skills to others, is one of the elements of the perception process. Perceptual processes are directly connected with the observers' system of values and the closeness and frequency of mutual relations.

It seems that in school practice, personality patterns of teachers ascribed in the form of a given identity to specific groups of teachers teaching the same subject have been defined.

Such opinions are usually formulated by pupils. This paper attempts to identify the opinion about physical education teachers expressed by their colleagues, teachers of other subjects. In 2009, 600 teachers from different types of schools took part in a survey. Its basic aim was to learn the opinion about the main psychosocial features and skills characterising physical education teachers.

The survey has shown that physical education teachers are looked at chiefly through the prism of their personality traits, thanks to which they are above all liked and respected by pupils, fellow teachers, school authorities and to some extent also by parents. In the school environment, they are distinguished by their clothes, vigour, cheerfulness and directness. They have great organisational skills and are committed to their work. They demonstrate highly specialist skills and are good leaders. Their general teaching skills are slightly poorer and the level of erudition is even lower. Their main vice is to perceive themselves as a group that is separate from the community of teachers and to look at the school from the perspective of physical education. They are sometimes too emotional, demonstrate the need to dominate over others and tend to oversimplify problems. They are not very good at defending their arguments in a rational and calm manner. Despite the threats that the profession of a physical education teacher poses according to the respondents, it is perceived as attractive and rather easy. However, not many of them would like to go into it. The work of physical education teachers is more appreciated and better understood by teachers from secondary than by those from primary schools. Their personality traits and professional qualities are more highly appraised by science than by arts teachers.

In conclusion, according to the opinions expressed by teachers of other subjects, physical education teachers have very high professional skills and well-developed so-called soft psychosocial skills, including desirable personality and interpersonal traits, which are helpful not only when performing the role of a teacher but also in many other professional situations involving work with other people.

LITERATURA

- [1] ARENDS R.I.: Uczymy się nauczać. Warszawa 1994
- [2] BANACH C.: O kulturze pedagogicznej i etyce zawodu nauczyciela „Dyrektor Szkoły” 1994 nr 6, 7
- [3] BANACH C.: Cechy osobowości nauczycieli „Nowa Szkoła” 1995 nr 3
- [4] BIELSKI J.: Uwarunkowania efektywności pracy nauczyciela wychowania fizycznego, Kielce 1996
- [5] BIELSKI J.: Teoretyczne i metodyczne podstawy efektywności pracy nauczyciela wychowania fizycznego. Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Piotrków Trybunalski 1999
- [6] BOKSZAŃSKI Z.: Tożsamość, integracja, grupa. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1989
- [7] CIEŚLIŃSKI R.: Zawód i praca nauczyciela wychowania fizycznego. Wydawnictwo AWF, Warszawa 1988
- [8] CZABAŃSKI B.: O duszy nauczycielstwa wychowania fizycznego. Życie Akademickie, AWF, Wrocław 1997
- [9] DAWID J.W.: O duszy nauczycielstwa [w:] Osobowość nauczyciela [red. W. Okoń], Warszawa 1959
- [10] DEMEL M.: Szkice krytyczne o kulturze fizycznej, Skrypty Kraków 1998 r.
- [11] DENEK K.: Podmiotowość nauczycieli i uczniów w procesie kształcenia i jej uwarunkowania [w:] Uczestnicy procesu dydaktycznego [red. Półturzycki J., Wesołowska A.]. Toruń 1994
- [12] DENEK K.: O nowy kształt edukacji. Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, Toruń 1998
- [13] DUDZIKOWA M.: Autorytet nauczyciela w opinii uczniów. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze 1995 nr 8
- [14] DURAJ-NOWAKOWA K.: Pedeutologia o działalności zawodowej nauczycieli akademickich w kształceniu pedagogów: wnioski i prognozy (w:) [red. K. Duraj-Nowakowa] Nauczyciele akademicy w procesie kształcenia pedagogów. Kraków-Łowicz 1999
- [15] FILIPOWICZ G.: Zarządzanie kompetencjami zawodowymi. PWE, Warszawa 2004
- [16] FORSTERLING F.: Atrybucja. Podstawowe teorie, badania i zastosowania. Gdańskie Towarzystwo Psychologiczne 2005

- [17] FROMM E.: Mieć czy być. Rebis, Poznań 2000
- [18] GOFFMAN E.: Człowiek w teatrze życia codziennego. Wyd. KR Kraków 2000
- [19] GRABOWSKI H.: Postawy zawodowe studentów uczelni wychowania fizycznego wobec przyszłej pracy w kulturze fizycznej. Wychowanie Fizyczne i Sport 1991 nr 1
- [20] GRABOWSKI H.: Teoria fizycznej edukacji. WSiP Warszawa 1997
- [21] GRABOWSKI H.: Pedeutologiczne aspekty reformy systemu edukacji [w:] Wychowanie fizyczne w dobie reformy edukacji [red.] W. Osiński, J. Pośpiech, A. Szecówka. Wydawnictwo ATLA-2, Wrocław 1999
- [22] GRABOWSKI H.: Co koniecznie trzeba wiedzieć o wychowaniu fizycznym. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000
- [23] HODAN B., ŻUKOWSKA Z.: Nauczyciel wychowania fizycznego i jego społeczno-wychowawcze funkcje, Olomouc-Warszawa 1996
- [24] JANOWSKA J.: Psychologia humanistyczna w psychopedagogicznym kształceniu nauczycieli „Nowa Szkoła” 1995 nr 8
- [25] KAROLCZAK-BIERNACKA B.: Kondycja nauczyciela. „Edukacja i Dialog” 1996 nr 1
- [26] KONARSKI S.: Kompetencje społeczno-psychologiczne ekonomistów i menedżerów. SGH, Warszawa 2006
- [27] KOSZCZYC T.: Nauczyciel wychowania fizycznego w świetle wprowadzanej reformy oświatowej. Materiały konferencyjne Warsztatów Metodycznych dla nauczycieli doradców i wychowania fizycznego, ODNiKU, Leszno 1997
- [28] KOZIELECKI J.: Koncepcje psychologiczne człowieka. PIW, Warszawa 1980
- [29] KOZŁOWSKI J.: Nauczyciela zawód, Warszawa 1966
- [30] KRAWCEWICZ S.: Kształcenie i doskonalenie nauczycieli, Kraków 1974
- [31] KRAWCEWICZ S.: Z teorii i praktyki kształcenia ustawicznego nauczycieli, Kraków 1976
- [32] KRAWCZYK Z.: Absolwenci uczelni wychowania fizycznego. Studium socjologiczne zawodu. Warszawa 1978

- [33] KREUTZ M.: Osobowość nauczyciela-wychowawcy, Warszawa 1966
- [34] KUŚNIERZ C.: Postrzeganie nauczycieli wychowania fizycznego w gronie pedagogicznym [w:] Nowe – bliższe zdrowiu wychowanie [red. J.W. Pańczyk, K. Warchoł], Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011
- [35] KWIATKOWSKA H.: Tożsamość nauczycieli. Między anomią a autonomią. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005
- [36] LEGOWICZ J.: O nauczycielu. Filozofia nauczania i wychowania, Warszawa 1975
- [37] LEWICKA M.: Procesy atrybucji [w:] [red. J. Strelau] Psychologia – podręcznik akademicki, GWP, Gdańsk 2001
- [38] LEWICKI P.: Struktura i funkcjonowanie wzorca poznawczego w procesie percepcji społecznej, Wydawnictwa UW, Warszawa 1983
- [39] MIKA S.: O różnych drogach samodoskonalenia, Warszawa 1992
- [40] MODRZEJEWSKA E.: Jakiego nauczyciela chciałby zatrudnić w swojej szkole? „Nowa Szkoła” 1995 nr 8
- [41] MUSZKIETA R.: Nauczyciel – zawód czy powołanie. Problemy Oświaty i Wychowania, nr 12, 1997
- [42] OKOŃ W.: [red.] Osobowość nauczyciela – Rozprawy. PZWS, Warszawa 1959
- [43] OKOŃ W.: Problemy osobowości nauczyciela, Warszawa 1962.
- [44] OKOŃ W.: Słownik pedagogiczny, Warszawa 1987
- [45] PALKA S.: Samodzielność poznawcza nauczycieli i uczniów w procesie kształcenia [w:] „Toruńskie Studia Dydaktyczne” 2002, nr 18
- [46] PAWŁUCKI A.: Pedagogika wartości ciała. Wydawnictwo Uczelniane AWF w Gdańsku, Gdańsk 1996
- [47] PERRY R.: Proces stawania się nauczycielem. Teoria i praktyka, Warszawa 2000
- [48] PIASECKI E.: O zawodzie wychowawcy fizycznego. Warszawa, 1927
- [49] PIASECKI E.: Zarys teorii wychowania fizycznego, 1925

- [50] POMYKAŁO W.: Encyklopedia pedagogiczna Warszawa 1993.
- [51] REYKOWSKI J.: Z zagadnień psychologii motywacji, PWN, Warszawa 1982
- [52] ROŻNOWSKA A.: Zależność spostrzegania osób od płci przedmiotu oraz podmiotu spostrzeżeń, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Słupsk 1987
- [53] RYLKE H.: W zgodzie z sobą i z uczniem, Warszawa 1993
- [54] SIWIŃSKI W.: Nauczyciel wychowania fizycznego animatorem rekreacji ruchowej w reformowanej szkole (w:) Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole [red. J. Jonkisz, M. Lewandowski]. Wydawnictwo: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław (2003).
- [55] SKARŻYŃSKA K.: Spostrzeganie ludzi, PWN, Warszawa 1981
- [56] SKORNY Z.: Metody badań i diagnostyka psychologiczna, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974
- [57] SMOŁALSKI A.: Nauczyciel niezależny – studium zagadnienia. Nowa Szkoła, nr 9, s. 30-33.
- [58] SMÓŁKA P.: Miękkie kompetencje i rozwój talentów interpersonalnych w organizacji. Edukacja ekonomistów i menedżerów, nr 4, 81-92, 2006
- [59] Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 1972.
- [60] SZCZEPAŃSKI S.: Determinanty wyboru studiów na Wydziale Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Oficyna Wydawnicza PO 2004.
- [61] SZCZEPAŃSKI S.: Podmiotowość studentów Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Oficyna Wydawnicza PO 2006.
- [62] SZCZEPAŃSKI S.: Tożsamość osobista studentów Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Oficyna Wydawnicza PO 2009.
- [63] SZMAJKE A.: Autoprezentacja: maski, pozy, miny. Versa Consulting, Olsztyn 1999.
- [64] STRZYŻEWSKI S.: Proces kształcenia w kulturze fizycznej, WSiP, Warszawa 1996
- [65] SZUMAN S.: Talent pedagogiczny, [w:] Osobowość nauczyciela. [red. Okoń W.], Warszawa 1959

- [66] TOMASZEWSKI T.: Człowiek i otoczenie. [w:] [red. Tomaszewski T.], Psychologia, PWN, Warszawa 1982
- [67] UMIASTOWSKA D.: Rola wychowania fizycznego w opiniach nauczycieli różnych przedmiotów, [w:] [red. Frołowicz T. Cieśliński R.] Zdrowie-Kultura-Edukacja. Perspektywa społeczna i humanistyczna. AWF, Gdańsk 2010, t. V, s. 15-24
- [68] WOSIŃSKA W.: Psychologia życia społecznego. Gdańskie Towarzystwo Psychologiczne, Gdańsk 2004
- [69] ZUCHORA K.: Nauczyciel i wartości. AWF, Warszawa 2009
- [70] ŻUKOWSKA Z.: Badania nad profilem zawodowym i osobowością nauczyciela wychowania fizycznego, Materiały ze Studiów Podyplomowych dla Nauczycieli, Poznań 2005
- [71] ŻUKOWSKA Z.: Styl życia absolwentów uczelni wychowania fizycznego. Wydawnictwo AWF, Warszawa 1979
- [72] ŻUKOWSKI R.: Nauczyciel wychowania fizycznego w oczekiwaniu uczniów a potrzeby wychowania i socjalizacji w reformującej się szkole [w:] Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole [red. J. Jonkisz, M. Lewandowski]. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 2003

WYKAZ TABEL

- Tab. 1. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego swoim ubiorem – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 2. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego po względem prezencji – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 3. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem dynamiki działania – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 4. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sprawności organizacyjnej – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 5. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaangażowania – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 6. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu bycia – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 7. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem pogody ducha – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 8. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem bezpośredniości – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 9. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem prostolinijności – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 10. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem odwagi – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 11. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem łatwości komunikowania się – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 12. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu wypowiedzania się – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 13. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaradności życiowej – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.

- Tab. 14. Hierarchia atrybutów wyróżniających nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim wg wartości wskaźnika skali.
- Tab. 15. Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali wyróżniających nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów w ocenie badanych kobiet i mężczyzn.
- Tab. 16. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez uczniów w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 17. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 18. Poziom uznania uczniów dla nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli
- Tab. 19. Poziom uznania u innych nauczycieli dla nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 20. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u dyrekcji szkoły – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli
- Tab. 21. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u rodziców uczniów – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 22. Stopień koleżeńskości nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 23. Poziom odpowiedzialności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli
- Tab. 24. Poziom wiarygodności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 25. Poziom zaufania do nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 26. Poziom asertywności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 27. Poziom łatwości komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego z innymi ludźmi – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 28. Poziom zdolności dostosowania się nauczycieli wychowania fizycznego do różnych sytuacji – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.

- Tab. 29. Poziom zdolności przywódczych nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu frakcji badanych nauczycieli.
- Tab. 30. Hierarchia pozytywnych cech charakteru nauczycieli wychowania fizycznego przydatnych we współdziałaniu w środowisku szkolnym w ocenie badanych kobiet i mężczyzn.
- Tab. 31. Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali pozytywnych cech osobowościowych nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów, w ocenie badanych kobiet i mężczyzn.
- Tab. 32. Stopień postrzegania nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 33. Stopień poczucia wyższości nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 34. Stopień poczucia niższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 35. Stopień wykazywanej potrzeby dominowania nad innymi nauczycielami – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 36. Stopień okazywania swojej inności przez nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 37. Stopień postrzegania szkoły głównie przez pryzmat wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 37. Stopień postrzegania szkoły głównie przez pryzmat wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 38. Stopień kłótności nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 39. Stopień drażliwości nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 40. Stopień malkontenctwa nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 41. Tendencja do zbytńskiego upraszczania wielu spraw – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 42. Poziom emocjonalności podczas wystąpień – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.

- Tab. 43. Poziom umiejętność argumentowania swoich problemów – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 44. Wystawianie uczniom zbyt niskich ocen – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 45. Hierarchia przywar przypisywanych nauczycielom wychowania fizycznego.
- Tab. 46. Ocena realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole.
- Tab. 47. Zbiorcze zestawienie wartości wskaźnika skali negatywnych cech osobowościowych nauczycieli wychowania fizycznego w zależności od typu szkoły i dziedziny przedmiotów, w ocenie badanych kobiet i mężczyzn.
- Tab. 48. Poziom zaangażowania badanych w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 49. Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 50. Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 51. Ocena wymiaru godzin wychowania fizycznego w szkole – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 52. Ocena realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 53. Hierarchia postrzegania głównych aspektów realizacji wychowania fizycznego w szkole.
- Tab. 54. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku swobodnej zabawy – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 55. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do rekreacji ruchowej – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 56. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do udziału w sporcie – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 57. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku profilaktyki zdrowia – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 58. Hierarchia postulowanego kierunku zmian w realizacji wychowania fizycznego w szkole w opinii nauczycieli innych przedmiotów nauczania.

- Tab. 59. Poziom atrakcyjności pracy nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 60. Poziom trudności pracy nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 61. Poziom zagrożenia dla zdrowia z powodu wykonywania pracy nauczyciela wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 62. Hierarchia postrzegania pracy nauczyciela wychowania fizycznego.
- Tab. 63. Zainteresowanie nauczycieli innych przedmiotów prowadzeniem zajęć wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 63. Zainteresowanie nauczycieli innych przedmiotów prowadzeniem zajęć wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 64. Poziom przygotowania ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 65. Poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 66. Poziom ogólnej erudycji nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 67. Poziom kultury bycia nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 68. Poziom kultury wypowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 69. Poziom aktywności społecznej nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 70. Poziom predyspozycji nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania szkołą – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 71. Poziom przygotowania menedżerskiego do kierowania szkołą – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.
- Tab. 72. Umiejętność kierowania zespołem ludzkim – w ujęciu badanych frakcji nauczycieli.

WYKAZ RYCIN

- Ryc. 1. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym swoim ubiorem (w %).
- Ryc. 2. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim pod względem prezencji.
- Ryc. 3. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem dynamiki działania.
- Ryc. 4. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sprawności organizacyjnej.
- Ryc. 5. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaangażowania w pracy.
- Ryc. 6. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu bycia.
- Ryc. 7. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem pogody ducha.
- Ryc. 8. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem bezpośredniości w sposobie bycia.
- Ryc. 9. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem prostolinijności w sposobie bycia.
- Ryc. 10. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem odwagi.
- Ryc. 11. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem łatwości komunikowania się z innymi ludźmi.
- Ryc. 12. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem sposobu wypowiedzania się.
- Ryc. 13. Wyróżnianie się nauczycieli wychowania fizycznego pod względem zaradności życiowej.
- Ryc. 14. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez uczniów.
- Ryc. 15. Poziom lubienia nauczycieli wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów.
- Ryc. 16. Poziom uznania uczniów dla nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 17. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u badanych nauczycieli.

- Ryc. 18. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u dyrekcji szkoły.
- Ryc. 19. Poziom uznania dla nauczycieli wychowania fizycznego u rodziców uczniów.
- Ryc. 20. Stopień koleżeńskości nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 21. Poziom odpowiedzialności nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 22. Poziom wiarygodności nauczycieli wychowania fizycznego
- Ryc. 23. Poziom zaufania do nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 24. Poziom asertywności nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 25. Poziom łatwości komunikowania się nauczycieli wychowania fizycznego z innymi ludźmi.
- Ryc. 26. Poziom zdolności dostosowania się nauczycieli wychowania fizycznego do różnych sytuacji.
- Ryc. 27. Poziom zdolności przywódczych nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 28. Stopień postrzegania nauczycieli wychowania fizycznego jako wyodrębnionej grupy w środowisku nauczycielskim.
- Ryc. 29. Stopień poczucia wyższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim.
- Ryc. 30. Stopień poczucia niższości nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim.
- Ryc. 31. Stopień wykazywanej potrzeby dominowania nad innymi nauczycielami.
- Ryc. 32. Stopień manifestowania swojej inności przez nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 33. Stopień postrzegania szkoły głównie przez pryzmat wychowania fizycznego
- Ryc. 34. Stopień kłótności nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 35. Stopień drażliwości nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 36. Stopień malkontenctwa nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 37. Tendencja do zbytńskiego upraszczania wielu spraw.
- Ryc. 38. Poziom emocjonalności podczas wystąpień.
- Ryc. 39. Poziom umiejętność argumentowania swoich problemów.
- Ryc. 40. Wystawianie uczniom zbyt niskich ocen.
- Ryc. 41. Stopień koncentrowania się głównie na zarabianiu pieniędzy.

- Ryc. 42. Poziom zaangażowania badanych w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej.
- Ryc. 43. Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole.
- Ryc. 44. Ocena wymiaru godzin wychowania fizycznego w szkole.
- Ryc. 45. Ocena realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkole.
- Ryc. 46. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku swobodnej zabawy.
- Ryc. 47. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do rekreacji ruchowej.
- Ryc. 48. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku przygotowania do udziału w sporcie.
- Ryc. 49. Potrzeba zmiany wychowania fizycznego w kierunku profilaktyki zdrowia.
- Ryc. 50. Poziom atrakcyjności pracy nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 51. Poziom trudności pracy nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 52. Poziom zagrożenia dla zdrowia z powodu wykonywania pracy nauczyciela wychowania fizycznego.
- Ryc. 53. Poziom chęci prowadzenia zajęć wychowania fizycznego przez nauczycieli innych przedmiotów.
- Ryc. 54. Poziom przygotowania ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 55. Poziom przygotowania specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 56. Poziom ogólnej erudycji nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 57. Poziom kultury bycia nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 58. Poziom kultury wypowiedzi nauczycieli wychowania fizycznego.
- Ryc. 59. Poziom aktywności społecznej nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym.
- Ryc. 60. Poziom predyspozycji nauczycieli wychowania fizycznego do kierowania szkołą.
- Ryc. 61. Poziom przygotowania menedżerskiego wychowania fizycznego do kierowania szkołą.
- Rys. 62. Poziom umiejętności kierowania zespołem ludzkim.

ANEKSY

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

--	--	--

Katedra Metodyki Wychowania Fizycznego
Politechniki Opolskiej

Katedra Metodyki Wychowania Fizycznego prowadzi badania nad tożsamością nauczycieli wychowania fizycznego. W związku z tym, uprzejmie prosimy Panią/Pana, by w oparciu o własne doświadczenia i doznania, wynikające z obcowania z nauczycielami wychowania fizycznego, udzielili Państwo szczerych odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety. Odpowiadać należy przez zaznaczenie krzyżykiem (x) wybranej odpowiedzi lub zaznaczenie na pięciopunktowej skali wartości oceny danej cechy. Wartość 1 – oznacza najniższy poziom skali, a wartość 5 – jej najwyższy poziom. Prosimy również o załączenie, według swego uznania, komentarzy do pytań. Stanowiąc one będą bogate i nieograniczone, względami metodologicznymi, źródło informacji. Ankieta jest anonimowa, a wszystkie informacje posłużą do celów naukowych.

CZĘŚĆ I. Autoprezentacja

1. Płeć K M
2. Wiek a) do 25 lat
 b) 26-30 lat
 c) 31-40 lat
 d) 41-50 lat
 e) powyżej 50 lat
3. Lokalizacja szkoły:
 a) miasto
 b) wieś

4. Typ szkoły:

- a) szkoła podstawowa
 b) gimnazjum
 c) szkoła pogimnazjalna

5. Nauczany przedmiot

- a) nauczanie wczesnoszkolne;
 b) humanistyczny
 c) ścisły
 d) przyrodniczy
 e) artystyczny
 f) zawodowy
 g) inna specjalność pedagogiczna

6. Poziom osobistego zaangażowania w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej

Część II. Postrzeganie nauczycieli wychowania fizycznego

Proszę zaznaczyć (x) poziom zgodności z własną oceną przedstawionych niżej cech osobowości nauczycieli wf:

1. Czy zdaniem Pani/Pana nauczyciele wf wyróżniają się w środowisku nauczycielskim pod względem:	Skala:								
	zdecyd. nie		nie		częściowo		tak		zdecydowanie tak
a) sposobu bycia	1	-	2	-	3	-	4	-	5
b) ubioru	1	-	2	-	3	-	4	-	5
c) prezencji	1	-	2	-	3	-	4	-	5
d) sposobu wypowiednia się	1	-	2	-	3	-	4	-	5
e) łatwości komunikowania się	1	-	2	-	3	-	4	-	5
f) bezpośredniości	1	-	2	-	3	-	4	-	5
g) pogody ducha	1	-	2	-	3	-	4	-	5
h) dynamiki w działaniu	1	-	2	-	3	-	4	-	5
i) sprawności organizacyjnej	1	-	2	-	3	-	4	-	5
j) zaradności życiowej	1	-	2	-	3	-	4	-	5
k) zaangażowania w pracy	1	-	2	-	3	-	4	-	5
l) prostolinijności	1	-	2	-	3	-	4	-	5

m) odwagi	1	-	2	-	3	-	4	-	5
n)	1	-	2	-	3	-	4	-	5
o) inne:									
	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5

Komentarz

.....

.....

2. W jakim stopniu nauczyciele wf:	Skala								
	b. niskim		niskim		średnim		wysokim		b. wysokim
a) budzą sympatię	1	-	2	-	3	-	4	-	5
b) są godni zaufania	1	-	2	-	3	-	4	-	5
c) są koleżeńscy	1	-	2	-	3	-	4	-	5
d) są odpowiedzialni	1	-	2	-	3	-	4	-	5
e) są wiarygodni	1	-	2	-	3	-	4	-	5
f) cieszą się uznaniem uczniów	1	-	2	-	3	-	4	-	5
g) cieszą się uznaniem kolegów nauczycieli	1	-	2	-	3	-	4	-	5
h) cieszą się uznaniem rodziców	1	-	2	-	3	-	4	-	5
i) cieszą się uznaniem dyrekcji szkoły	1	-	2	-	3	-	4	-	5
j) są lubiani przez uczniów	1	-	2	-	3	-	4	-	5
k) są lubiani przez kolegów nauczycieli	1	-	2	-	3	-	4	-	5
l) posiadają zdolności przywódcze	1	-	2	-	3	-	4	-	5
m) łatwo nawiązują kontakty z innymi nauczycielami	1	-	2	-	3	-	4	-	5
n) potrafią się dostosować do każdej sytuacji	1	-	2	-	3	-	4	-	5
inne	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5

Komentarz

.....

.....

3. Czy zgadza się Pani/Pana z przywarami mogącymi odnosić się do osobowości nauczycieli wf:	Skala									
	b.niskim		niskim		średnim		wysokim		b. wysokim	
a) szkołę postrzegają głównie przez pryzmat wychowania fizycznego	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
b) wykazują potrzebę dominowania nad innymi	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
c) stanowią wyodrębnioną grupę	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
d) mają poczucie wyższości w środowisku nauczycielskim	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
e) mają poczucie niższości w środowisku nauczycielskim	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
f) nadmiernie okazują swoją inność	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
g) są malkontentami	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
h) są drażliwi	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
i) są kłótlivi	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
j) są skoncentrowani głównie na zarabianiu pieniędzy	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
k) mają tendencję do nadmiernego upraszczania wielu spraw	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
l) są zbyt emocjonalni podczas swoich wystąpień	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
m) nie potrafią dokonać racjonalnej argumentacji swoich problemów	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
o) mają ciągle pretensje	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
p) stawiają uczniom zbyt wiele słabych ocen	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
inne	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
	1	-	2	-	3	-	4	-	5	

Komentarz

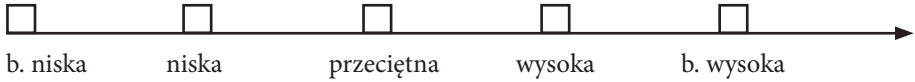
.....

.....

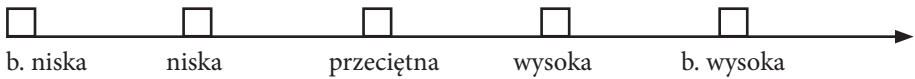
Część III. Opinia na temat specyfiki przedmiotu wychowanie fizyczne

Proszę wyrazić swoją opinię czy:

1. Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole jest

2. Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne

3. Wymiar godzin

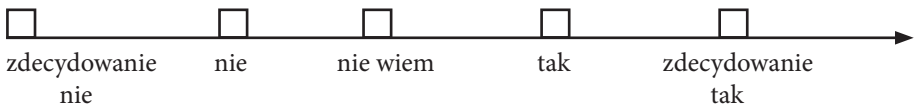

4. Sposób realizacji wychowania fizycznego w szkole

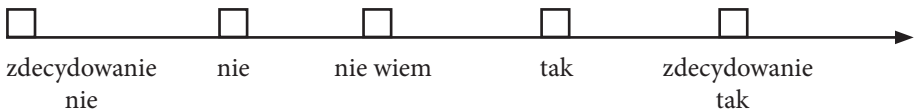

5. Potrzeba zmian w kierunku:

a) swobodnej zabawy

b) ukierunkowania do rekreacji fizycznej

c) przygotowywania do sportu

_____ _____ _____ _____ _____

zdecydowanie nie nie nie wiem tak zdecydowanie tak

d) traktowania głównie jako elementu profilaktyki zdrowia

_____ _____ _____ _____ _____

zdecydowanie nie nie nie wiem tak zdecydowanie tak

e) inne

_____ _____ _____ _____ _____

Komentarz

.....

.....

Część IV. Opinia o pracy nauczyciela wychowania fizycznego

1. Jak ocenia Pani/Pan pracę nauczycieli wf pod względem:	Skala									
	b. nisko		nisko		średnio		wysoko		b. wysoko	
a) atrakcyjności pracy	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
b) trudności pracy w tym przedmiocie	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
c) zagrożeń dla zdrowia	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
d) poziomu wykształcenia specjalistycznego nauczycieli wf	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
e) poziomu wykształcenia ogólnopedagogicznego	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
f) poziomu erudycji	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
g) poziomu kultury bycia	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
h) poziomu kultury wypowiedzi	1	-	2	-	3	-	4	-	5	
i) poziomu aktywności społecznej w środowisku szkolnym	1	-	2	-	3	-	4	-	5	

j) poziomu przygotowania menadżerskiego	1	-	2	-	3	-	4	-	5
k) umiejętności kierowania zespołem ludzi	1	-	2	-	3	-	4	-	5
l) predyspozycji do kierowania szkołą	1	-	2	-	3	-	4	-	5
inne	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5
	1	-	2	-	3	-	4	-	5

2. Czy chciałaby/chciałby Pani/Pan prowadzić zajęcia z wychowania fizycznego

zdecydowanie nie nie nie wiem tak zdecydowanie tak

***Dziękujemy bardzo
za udzielenie odpowiedzi
na pytania zawarte
w kwestionariuszu ankiety***

* Opracowanie kwestionariusza ankiety: S. Szczepański.

TABELE WYNIKÓW

Tabela 1

Wyróżnianie się w środowisku pod względem ubioru

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	8	1,8	58	14,2	109	26,3	154	37,0	86	20,7	415	100
Mężczyźni	4	2,2	16	8,6	52	28,1	78	42,2	35	18,9	185	100
Razem	12	2,0	74	12,3	161	26,8	232	38,7	121	20,2	600	100

$$\chi^2 = 4,19, df=4, p > 0,05$$

Tabela 2

Wyróżnianie się w środowisku pod względem prezencji

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	1,7	113	17,2	123	29,6	127	30,7	40	10,8	415	100
Mężczyźni	4	2,2	38	20,5	54	29,2	69	37,3	20	10,8	185	100
Razem	11	1,8	151	25,2	177	29,5	196	32,7	65	10,8	600	100

$$\chi^2 = 4,62, df=4, p > 0,05$$

Tabela 3

Wyróżnianie się w środowisku pod względem dynamiki działania

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	72	17,3	142	34,2	158	38,1	42	10,1	415	100
Mężczyźni	2	1,1	23	12,4	45	24,3	79	42,8	36	19,4	185	100
Razem	3	0,5	95	15,8	187	31,2	237	39,5	78	13,0	600	100

$$\chi^2 = 17,04, df=4, p < 0,02$$

Tabela 4

Wyróżnianie się w środowisku pod względem sprawności organizacyjnej

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	9	2,2	80	19,3	144	34,7	138	33,2	44	10,6	415	100
Mężczyźni	5	2,7	23	12,4	61	33,0	62	33,5	34	18,4	185	100
Razem	14	2,3	103	17,2	205	34,2	200	33,3	78	13,0	185	100

$$\chi^2 = 10,60, df=4, p < 0,05$$

Tabela 5

Wyróżnianie się pod względem zaangażowania w pracy

Skala \ Pleć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	13	3,1	114	27,5	126	30,4	118	28,4	44	10,6	415	100
Mężczyźni	5	2,7	36	19,5	6	34,0	57	30,8	24	13,0	185	100
Razem	18	3,0	150	25,0	189	31,5	175	29,2	68	11,3	600	100

$$\chi^2 = 4,79, df=4, p > 0,05$$

Tabela 6

Wyróżnianie się pod względem sposobu bycia

Skala \ Pleć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	10	2,4	98	23,6	161	38,8	108	26,0	38	9,2	415	100
Mężczyźni	7	3,8	28	15,1	67	36,2	61	32,0	22	12,0	185	100
Razem	17	2,8	126	21,0	228	38,0	169	28,2	60	10,0	600	100

$$\chi^2 = 8,61, df=4, p > 0,05$$

Tabela 7

Wyróżnianie się pod względem pogody ducha

Skala \ Pleć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	1,2	92	22,3	140	33,7	133	32,0	45	10,8	415	100
Mężczyźni	2	1,1	26	14,0	53	28,6	65	35,2	39	21,1	185	100
Razem	7	1,1	118	19,6	193	32,3	198	33,0	84	14,0	600	100

$$\chi^2 = 15,2, df=4, p < 0,02$$

Tabela 8

Wyróżnianie się w środowisku pod względem bezpośredniości w sposobie bycia

Skala \ Pleć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,0	124	19,9	149	35,9	108	26,0	30	7,2	415	100
Mężczyźni	2	1,2	41	22,2	55	29,6	63	34,0	24	13,0	185	100
Razem	6	1,0	165	27,5	204	34,0	171	28,5	54	9,0	185	100

$$\chi^2 = 11,79, df=4, p < 0,05$$

Tabela 9

Wyróżnianie się w środowisku pod względem prostolinijności w sposobie bycia

Płeć \ Skala	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	10	2,4	156	37,6	125	30,1	90	21,7	34	8,2	415	100
Mężczyźni	6	3,2	56	30,3	50	27,0	53	28,7	20	10,8	185	100
Razem	162	2,7	212	35,3	175	29,2	143	23,8	54	9,0	600	100

$$\chi^2=6,26, df=4, p > 0,05$$

Tabela 10

Wyróżnianie się w środowisku pod względem odwagi

Płeć \ Skala	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	9	2,2	124	29,9	139	33,5	113	27,2	30	7,2	415	100
Mężczyźni	2	1,1	46	24,9	57	30,8	50	27,0	30	16,2	185	100
Razem	11	1,8	170	28,3	196	32,7	163	27,2	60	10,0	600	100

$$\chi^2 = 12,58, df=4, p < 0,05$$

Tabela 11

Wyróżnianie się w środowisku pod względem łatwości komunikowania się

Płeć \ Skala	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	6	2,4	148	35,6	132	31,8	97	23,4	32	7,7	415	100
Mężczyźni	1	0,5	43	23,2	52	28,2	64	34,6	25	13,5	185	100
Razem	7	1,2	191	31,8	184	30,7	161	26,8	57	9,5	600	100

$$\chi^2=18,21, df=4, p < 0,02$$

Tabela 12

Wyróżnianie się w środowisku pod względem sposobu wypowiedziania się

Płeć \ Skala	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	1,7	170	41,0	121	29,1	92	22,5	25	6,0	415	100
Mężczyźni	6	3,2	51	27,6	52	28,1	60	32,5	16	8,6	185	100
Razem	13	2,2	221	36,9	173	28,8	152	25,3	41	6,8	600	100

$$\chi^2=14,32, df=4, p < 0,02$$

Tabela 13

Wyróżnianie się w środowisku pod względem zaradności życiowej

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	10	2,4	128	30,8	130	31,3	109	26,3	38	9,2	415	100
Mężczyźni	7	3,8	48	25,9	48	25,9	54	29,2	28	15,2	185	100
Razem	17	2,8	176	29,4	178	29,6	163	27,2	66	11,0	600	100

$$\chi^2 = 7,68, df=4, p > 0,05$$

Tabela 14

Stopień bycia lubianymi przez uczniów

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	15	3,6	78	18,8	207	49,9	113	27,2	415	100
Mężczyźni	1	0,5	6	3,3	38	20,5	82	44,3	58	31,5	185	100
Razem	3	0,5	21	3,5	116	19,3	289	48,1	171	28,5	600	100

$$\chi^2 = 1,85, df=4, p > 0,05$$

Tabela 15

Stopień uznania u uczniów

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	18	4,3	99	2,7	199	47,8	97	23,7	415	100
Mężczyźni	–	–	10	5,4	39	21,1	80	43,2	56	30,3	185	100
Razem	2	0,3	28	4,7	138	23,0	279	46,5	153	25,5	600	100

$$\chi^2 = 4,64, df=4, p > 0,05$$

Tabela 16

Stopień uznania u dyrekcji szkoły

Skala Płeć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	1,2	19	4,6	163	39,3	166	40,0	62	14,9	415	100
Mężczyźni	–	–	10	5,4	70	37,8	78	42,2	27	14,0	185	100
Razem	5	0,8	29	4,8	233	38,8	244	40,8	89	14,8	600	100

$$\chi^2 = 2,64, df=4, p > 0,05$$

Tabela 17

Stopień uznania u kolegów nauczycieli

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	36	8,7	167	40,1	156	37,6	55	13,4	415	100
Mężczyźni	1	0,5	15	8,2	58	31,3	73	39,5	38	20,5	185	100
Razem	2	0,3	51	8,5	225	37,5	229	38,2	93	15,5	600	100

$$\chi^2 = 7,57, df=4, p > 0,05$$

Tabela 18

Stopień uznania u rodziców uczniów

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	1,7	42	10,1	185	44,6	150	36,1	31	7,5	415	100
Mężczyźni	4	2,2	22	11,9	75	40,5	66	35,7	18	9,7	185	100
Razem	11	1,8	64	10,7	260	43,3	216	36,0	49	8,2	600	100

$$\chi^2 = 1,86, df=4, p > 0,05$$

Tabela 19

Stopień bycia lubianymi przez kolegów nauczycieli innych przedmiotów

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	26	6,3	145	34,9	186	44,8	57	13,8	415	100
Mężczyźni	2	1,1	15	8,1	53	28,6	83	44,9	32	17,3	185	100
Razem	3	0,5	41	6,8	198	33,0	269	44,9	89	14,8	600	100

$$\chi^2 = 5,06, df=4, p > 0,05$$

Tabela 20

Stopień odpowiedzialności

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	22	5,3	164	39,6	188	45,3	40	9,6	415	100
Mężczyźni	1	0,5	12	6,5	62	33,5	73	39,6	37	20,0	185	100
Razem	2	0,3	34	5,7	226	37,7	261	43,5	77	12,8	600	100

$$WS = 3,65, \chi^2 = 13,60, df=4, p < 0,02$$

Tabela 21

Stopień asertywności

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	15	3,6	167	40,3	195	27,0	35	8,4	415	100
Mężczyźni	–	–	12	6,5	45	24,3	96	51,9	32	17,3	185	100
Razem	3	0,5	27	4,5	212	35,3	291	48,5	67	11,2	600	100

WS= 3,69, $\chi^2=21,96$, df=4, p < 0,001

Tabela 22

Stopień zasługiwania na zaufanie

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	21	5,1	209	50,4	148	35,7	36	8,6	415	100
Mężczyźni	–	–	13	7,0	55	29,7	84	45,5	33	17,8	185	100
Razem	1	0,2	34	5,6	264	44,0	232	38,7	69	11,5	600	100

WS=3,60, $\chi^2=26,19$, df=4, p < 0,001

Tabela 23

Stopień koleżeńskości

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	20	4,8	150	36,1	202	48,8	40	9,6	415	100
Mężczyźni	–	–	11	5,9	46	24,9	88	47,6	40	21,6	185	100
Razem	3	0,5	31	5,2	196	32,7	290	48,3	80	13,3	600	100

WS=3,73, $\chi^2= 20,45$, df=4, p < 0,001

Tabela 24

Stopień łatwości nawiązywania kontaktów z innymi kolegami

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	26	6,3	153	36,8	185	44,6	49	11,8	415	100
Mężczyźni	1	0,5	17	9,2	57	30,8	79	42,8	31	16,7	185	100
Razem	3	0,5	43	7,2	210	35,0	264	44,0	80	13,3	600	100

WS=3,63, $\chi^2= 5,31$, df=4, p > 0,05

Tabela 25

Stopień wiarygodności

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	19	4,6	188	45,3	177	42,6	29	7,0	415	100
Mężczyźni	1	0,5	13	7,0	63	34,0	81	43,9	27	14,6	185	100
Razem	3	0,5	32	5,3	251	41,9	258	43,0	56	9,3	600	100

$$WS=3,57, \chi^2 = 13,25, df=4, p < 0,02$$

Tabela 26

Stopień elastyczności w zachowaniu w różnych sytuacjach

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	38	9,2	187	45,1	160	38,5	28	6,7	415	100
Mężczyźni	-	-	23	12,4	60	32,4	80	43,3	22	11,9	185	100
Razem	2	0,3	61	10,2	247	41,1	240	40,0	50	8,4	600	100

$$WS=3,45, \chi^2 = 11,97, df=4, p < 0,05$$

Tabela 27

Poziom zdolności przywódczych

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	28	6,7	184	44,3	154	37,2	46	11,1	415	100
Mężczyźni	-	-	17	9,2	60	32,4	81	43,8	7	14,6	185	100
Razem	3	0,5	45	7,5	244	40,7	235	39,2	73	12,1	600	100

$$WS=3,57, \chi^2 = 9,55, df=4, p < 0,05$$

Tabela 28

Stopień postrzegania się nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku nauczycielskim jako wyodrębnionej grupy

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	20	4,8	129	31,1	121	29,2	111	26,7	34	8,2	415	100
Mężczyźni	12	6,5	55	29,7	65	35,2	37	20,0	16	8,6	185	100
Razem	32	5,3	184	30,8	186	30,9	148	24,7	50	8,3	600	100

$$WS=3,00, \chi^2 = 4,61, df=4, p > 0,05$$

Tabela 29

Stopień postrzegania szkoły przez nauczycieli wychowania fizycznego
głównie przez pryzmat wychowania fizycznego

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	12	2,9	126	30,4	168	40,5	87	20,9	22	5,3	415	100
Mężczyźni	9	4,9	56	30,3	72	38,9	31	16,7	17	9,2	185	100
Razem	21	3,5	182	30,3	240	40,0	118	19,7	39	6,5	600	100

WS=2,95, $\chi^2 = 5,62$, df=4, p > 0,05

Tabela 30

Stopień wykazywania potrzeby dominowania nad innymi

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	19	4,6	204	49,1	127	30,6	53	12,8	12	2,9	415	100
Mężczyźni	13	7,0	86	46,5	65	35,2	18	9,7	3	1,6	185	100
Razem	32	5,3	290	48,4	192	32,0	71	11,8	15	2,5	600	100

WS=2,56, $\chi^2 = 11,24$, df=4, p < 0,05

Tabela 31

Stopień poczucia wyższości w środowisku nauczycielskim

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	33	7,9	261	62,9	81	19,5	32	7,7	8	1,9	415	100
Mężczyźni	19	10,3	103	55,7	40	21,6	20	10,8	3	1,6	185	100
Razem	52	8,7	364	60,7	121	20,2	52	8,6	11	1,8	600	100

WS=2,35, $\chi^2 = 3,66$, df=4, p > 0,05

Tabela 32

Stopień poczucia niższości w środowisku nauczycielskim

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	57	13,7	275	66,4	66	15,9	16	3,8	1	0,2	415	100
Mężczyźni	28	15,1	108	58,4	34	18,4	11	5,9	4	2,2	185	100
Razem	85	14,2	383	63,8	100	16,7	27	4,5	5	0,8	600	100

WS=2,16, $\chi^2 = 8,81$, df=4, p > 0,05

Tabela 33

Stopień nadmiernego manifestowania swojej inności

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	62	14,9	261	62,8	70	16,8	18	3,3	4	2,2	415	100
Mężczyźni	26	14,1	105	56,7	34	18,4	18	9,7	2	1,1	185	100
Razem	88	14,7	366	61,0	104	17,3	36	6,0	6	1,0	600	100

WS=2,20, $\chi^2 = 7,27$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 34

Stopień zachowań malkontenckich

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	71	17,1	259	62,4	63	15,2	20	4,8	2	0,5	415	100
Mężczyźni	24	13,0	115	62,1	34	18,4	8	4,3	4	2,2	185	100
Razem	95	15,7	375	62,4	97	16,2	28	4,7	6	1,0	600	100

WS=2,16, $\chi^2 = 9,29$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 35

Stopień drażliwości

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	76	18,3	261	62,9	62	14,9	13	3,2	3	0,7	415	100
Mężczyźni	32	17,3	108	58,4	28	15,1	14	7,6	3	1,6	185	100
Razem	108	18,0	369	61,5	90	15,0	27	4,5	6	1,0	600	100

WS=2,11, $\chi^2 = 7,11$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 36

Stopień kłótlivosti

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	78	18,8	254	61,3	66	15,9	11	2,6	6	1,4	415	100
Mężczyźni	37	20,0	107	57,8	29	15,7	9	4,9	3	1,6	185	100
Razem	115	19,2	361	60,2	95	15,8	20	3,3	9	1,5	600	100

WS=2,08, $\chi^2 = 2,25$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 37

Stożenie koncentrowania się gównie na zarabianiu pieniędzy

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	81	19,5	233	56,2	71	17,1	22	5,3	8	1,9	415	100
Mężczyźni	33	17,8	101	54,7	36	19,4	10	5,4	5	2,7	185	100
Razem	114	19,0	334	55,7	107	17,8	32	5,3	13	2,2	600	100

WS=2,17, $\chi^2=0,99$, df=4, p > 0,05**Tabela 38**

Stożenie skłonności do nadmiernego upraszczania spraw

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	52	13,5	214	51,6	107	25,8	30	7,2	12	2,8	415	100
Mężczyźni	23	12,4	97	52,5	40	21,6	20	10,8	5	2,7	185	100
Razem	75	12,5	311	51,9	147	24,5	50	8,3	17	2,8	600	100

WS=2,37, $\chi^2 = 2,92$, df=4, p > 0,05**Tabela 39**

Stożenie emocjonalności podczas wystąpień

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	43	10,4	238	57,3	92	22,2	34	8,2	8	1,9	415	100
Mężczyźni	14	7,6	91	49,2	58	31,3	20	10,8	2	1,1	185	100
Razem	57	9,5	329	54,8	150	25,0	54	9,0	10	1,7	600	100

WS=2,41, $\chi^2 = 8,44$, df=4, p > 0,05**Tabela 40**

Poziom umiejętności argumentowania swoich problemów

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	41	9,9	285	68,7	64	15,4	19	4,6	6	1,4	415	100
Mężczyźni	19	10,3	115	62,1	32	17,3	17	9,2	2	1,1	185	100
Razem	60	10,0	400	66,6	96	16,0	36	6,0	8	1,4	600	100

WS=2,25, $\chi^2=5,78$, df=4, p > 0,05

Tabela 41

Wystawianie uczniom zbyt niskich ocen

Skala Płeć	B. rzadko		Rzadko		Czasami		Często		B. często		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	51	12,3	269	64,8	68	16,4	20	4,8	7	1,7	415	100
Mężczyźni	27	14,6	107	57,8	40	21,6	9	4,9	2	1,1	185	100
Razem	78	13,0	376	62,7	108	18,0	29	4,8	9	1,5	600	100

$$WS=2,20, \chi^2 = 3,79, df=4, p > 0,05$$

Tabela 42

Poziom czynnego udziału respondentów w uprawianie sportu lub rekreacji ruchowej

Skala Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	23	5,5	94	22,6	209	50,5	76	18,3	13	3,1	415	100
Mężczyźni	4	2,2	27	14,6	80	43,2	55	29,7	19	10,3	185	100
Razem	27	4,5	121	20,2	289	48,2	131	21,8	32	5,3	600	100

$$WS=3,18, \chi^2 = 28,5, df=4, p < 0,001$$

Tabela 43

Stopień postrzegania potrzeby zmiany w wychowaniu fizycznym w kierunku zapewnienia uczniom głównie swobodnej zabawy

Skala Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	17	4,1	124	29,9	175	42,2	69	16,6	30	7,2	415	100
Mężczyźni	13	7,0	37	20,0	77	41,7	40	21,6	18	9,7	185	100
Razem	30	5,0	161	26,8	252	42,0	109	18,2	48	8,0	600	100

$$WS= 3,00, \chi^2 = 9,61, df=4, p < 0,05$$

Tabela 44

Stopień postrzegania przez respondentów potrzeby zmiany w wychowaniu fizycznym w kierunku przygotowania uczniów do uprawiania sportu

Skala Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	6	1,4	70	16,9	129	31,1	173	41,7	37	8,9	415	100
Mężczyźni	1	0,5	29	15,7	51	27,6	84	45,4	20	10,8	185	100
Razem	7	1,2	99	16,5	180	30,0	257	42,8	57	9,5	600	100

$$WS=3,45, \chi^2 = 2,44, df=4, p > 0,05$$

Tabela 45

Stopień postrzegania przez respondentów potrzeby zmiany w wychowaniu fizycznym w kierunku przygotowania uczniów do udziału w rekreacji ruchowej

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	9	2,2	62	14,9	146	35,2	144	34,7	54	13,0	415	100
Mężczyźni	5	2,7	19	10,3	53	28,6	79	42,7	29	15,7	185	100
Razem	14	2,3	81	13,5	199	33,2	223	37,2	83	13,8	600	100

$$WS=3,49, \chi^2 = 6,76, df=4, p > 0,05$$

Tabela 46

Stopień postrzegania przez respondentów potrzeby zmiany w wychowaniu fizycznym w kierunku profilaktyki zdrowotnej

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	9	2,1	97	23,4	116	27,9	148	35,8	45	10,8	415	100
Mężczyźni	9	4,9	32	17,3	55	29,7	65	35,1	24	13,0	185	100
Razem	18	3,0	129	21,5	171	28,5	213	35,5	69	11,5	600	100

$$WS=3,31, \chi^2 = 5,96, df=4, p > 0,05$$

Tabela 47

Postulowana ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	29	7,0	207	49,8	147	35,5	31	7,5	415	100
Mężczyźni	1	0,5	23	12,4	99	53,6	53	28,6	9	4,9	185	100
Razem	2	0,3	52	8,7	306	51,0	200	33,3	40	6,7	600	100

$$WS=3,33, \chi^2 = 8,10, df=4, p > 0,05$$

Tabela 48

Rzeczywista ranga przedmiotu wychowanie fizyczne w szkole

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	38	9,2	213	51,3	140	33,7	22	5,3	415	100
Mężczyźni	1	0,5	46	12,4	94	50,8	62	33,6	5	2,7	185	100
Razem	3	0,5	61	10,2	307	51,2	202	33,6	27	4,5	600	100

$$WS=3,30, \chi^2 = 3,27, df=4, p > 0,05$$

Tabela 49

Wymiar godzin wychowania fizycznego w szkole

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	1,7	65	15,7	199	47,9	130	31,3	14	3,4	415	100
Mężczyźni	3	1,6	51	27,6	87	47,0	37	20,0	7	3,8	185	100
Razem	10	1,7	116	19,3	286	47,7	167	27,8	21	3,5	600	100

WS=3,07, $\chi^2 = 15,36$, df=4, $p < 0,01$

Tabela 50

Poziom realizacji wychowania fizycznego w szkole

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	34	8,2	141	34,0	159	38,3	78	18,8	415	100
Mężczyźni	2	1,1	21	11,3	69	37,3	65	35,0	28	15,3	185	100
Razem	5	0,8	55	9,2	210	35	224	37,3	106	17,7	600	100

WS=3,58, $\chi^2 = 3,31$, df=4, $p > 0,0$

Tabela 51

Poziom wykształcenia specjalistycznego nauczycieli wychowania fizycznego

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	16	3,8	142	34,3	198	47,7	58	14,0	415	100
Mężczyźni	1	0,5	9	4,9	73	39,4	81	43,8	21	11,4	185	100
Razem	2	0,3	25	4,2	215	35,8	279	46,5	79	13,2	600	100

WS=3,58, $\chi^2 = 2,72$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 52

Poziom wykształcenia ogólnopedagogicznego nauczycieli wychowania fizycznego

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	–	–	28	6,7	185	44,7	169	40,7	33	7,9	415	100
Mężczyźni	1	0,5	14	7,6	78	42,2	77	41,6	15	8,1	185	100
Razem	1	0,2	42	7,0	263	43,8	246	41,0	48	8,0	600	100

WS=3,50, $\chi^2 = 2,54$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 53

Umiejętność kierowania zespołem ludzkim

Skala \ Płeć	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	25	6,0	191	46,0	160	38,9	39	9,4	415	100
Mężczyźni	-	-	7	3,8	88	47,6	66	35,6	24	13,0	185	100
Razem	-	-	32	5,3	279	46,5	226	37,7	63	10,5	600	100

$$WS=3,54, \chi^2 = 3,10, df=4, p > 0,05$$

Tabela 54

Poziom przygotowania menedżerskiego

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,2	23	5,5	194	46,7	175	42,2	22	5,3	415	100
Mężczyźni	1	0,5	10	5,4	92	49,8	68	36,7	14	7,6	185	100
Razem	2	0,3	33	5,5	286	47,7	243	40,5	36	6,0	600	100

$$WS=3,46, \chi^2=3,85, df=4, p > 0,05$$

Tabela 55

Aktywność społeczna nauczycieli wychowania fizycznego w środowisku szkolnym

Skala \ Płeć	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	30	7,2	184	44,4	161	38,8	37	8,9	415	100
Mężczyźni	2	1,1	11	5,9	77	41,6	74	40,0	21	11,4	185	100
Razem	5	0,8	41	6,8	261	43,5	235	39,2	58	9,7	600	100

$$WS=3,51, \chi^2=1,54, df=4, p > 0,05$$

Tabela 56

Poziom kultury bycia

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	0,7	21	5,1	189	45,5	173	41,7	29	7,0	415	100
Mężczyźni	1	0,5	11	5,9	82	44,4	70	37,8	21	11,4	185	100
Razem	4	0,7	32	5,3	271	45,2	243	40,5	50	8,3	600	100

$$WS=3,51, \chi^2=1,3,67, df=4, p > 0,05$$

Tabela 57

Poziom kultury wypowiedzania się

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	22	5,3	188	45,3	179	43,1	24	5,8	415	100
Mężczyźni	2	1,1	10	5,4	78	42,2	77	41,6	18	9,7	185	100
Razem	4	0,7	32	5,3	266	44,3	256	42,7	42	7,0	600	100

WS=3,45, $\chi^2=3,90$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 58

Erudycja

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	37	8,9	241	58,1	119	28,7	18	4,3	415	100
Mężczyźni	1	0,5	12	6,5	99	53,5	63	34,1	10	5,4	185	100
Razem	1	0,2	49	8,2	340	56,7	182	30,3	28	4,6	600	100

WS=3,32, $\chi^2=5,18$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 59

Predyspozycje do kierowania szkołą

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,0	46	11,1	220	53,0	116	27,9	29	7,0	415	100
Mężczyźni	5	2,7	19	10,3	88	47,6	46	24,8	27	14,6	185	100
Razem	9	1,5	65	11,1	308	51,2	162	27,0	56	9,2	600	100

WS=3,33, $\chi^2=9,31$, df=4, $p > 0,0$

Tabela 60

Trudność wykonywania pracy nauczyciela wychowania fizycznego

Płeć \ Skala	B. mała		Mała		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	6	1,4	74	17,8	194	46,7	114	27,6	27	6,5	415	100
Mężczyźni	6	3,2	25	13,6	85	45,9	57	30,8	12	6,5	185	100
Razem	12	2,0	99	16,5	279	46,5	171	28,5	39	6,5	600	100

WS=3,22, $\chi^2=4,03$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 61

Zagrożenie dla zdrowia na skutek wykonywania pracy nauczyciela
wychowania fizycznego

Skala \ Pleć	B. małe		Małe		Średnie		Duże		B. duże		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,5	39	9,4	181	43,6	132	31,8	61	14,7	415	100
Mężczyźni	–	–	12	6,5	90	48,6	52	28,1	31	16,7	185	100
Razem	2	0,3	51	8,5	271	45,2	184	30,7	92	15,3	600	100

WS=3,53, $\chi^2=3,80$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 62

Poziom atrakcyjności pracy nauczyciela wychowania fizycznego

Skala \ Pleć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	1,7	33	8,0	175	42,2	167	40,2	33	7,9	415	100
Mężczyźni	9	4,9	7	3,8	66	35,7	85	45,9	18	9,7	185	100
Razem	16	2,7	40	6,7	241	40,1	252	42,0	51	8,5	600	100

WS=3,48, $\chi^2=1,11$, df=4, $p > 0,05$

Tabela 63

Chęć prowadzenia zajęć wychowania fizycznego przez badanych nauczycieli

Skala \ Pleć	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	51	12,3	152	36,6	121	29,1	70	16,9	21	5,1	415	100
Mężczyźni	14	7,6	48	25,9	46	24,8	63	34,0	14	7,7	185	100
Razem	65	10,8	200	33,3	167	27,8	133	22,2	35	5,8	600	100

WS=2,87, $\chi^2=26,9$, df=4, $p < 0,001$